

Zahtevajo ustanovitev republiškega sklada

V nedeljo, 12. maja dopoldne, so imeli v Cerknici občinsko skupščino Zveze združenj borcev. Kot je že v navadi, so na njej razpravljali o celi vrsti uspehov, pa tudi težav in pomanjkljivosti v delu organizacije.

Ena največjih težav je v sorazmerni nerazvitosti cerkniške občine, ki pa mora kljub temu skrbeti za precejšnje število borcev. Domače prebivalstvo se je namreč že prvo leto okupacije množično udeležilo osvobodilne vojne, spomladi 1942 je nastalo na Notranjskem že prvo osvobodeno ozemlje. V vojni je izgubilo življenje 1190 oseb, 776 jih pogrešajo, 109 je popolnih invalidov, 297 delnih, 2276 občasno v vojni ali v zaporu ali internaciji. Popolnoma je bilo uničenih 889 stanovanjskih stavb, delno 846, gospodarskih poslopij še več... Vojna škoda znaša po sedanjih vrednostih nad 26 milijard starih dinarjev. Po vojni je Notranjska veliko žrtvovala za obnovo, zlasti v lesu, pri tem pa je sama ostala prikrašana, tako da niso obnovili niti vseh porušeni poslopji. Razvijala se je predvsem samo lesna industrija, ki je bila pred vojno precej slabo opremljena, v vojni porušena, po vojni pa se je ubadala s pomnimi problemi. Zadnje čase spet tare predvsem kmete vrsta težav. Tako težko prodajajo krompir, še težje živino, ki jim je včasih dajala še največje dohodke. Od prodaje lesa so dohodki malenkostni.

Kljub pomanjkanju denarja je pokazala občinska skupščina naravnost zgledno skrb za borce, pomagala jim je, kar se je največ dalo. Kar 7 odstotkov proračuna gre za pomoč borcem, toda tudi to je veliko premalo. Zato so morali skriti število tistih, ki prejemale priznane, brez tega dosti skromne. V neprimernih stanovanjskih razmerah se vedno živijo kar 90 bivših borcev.

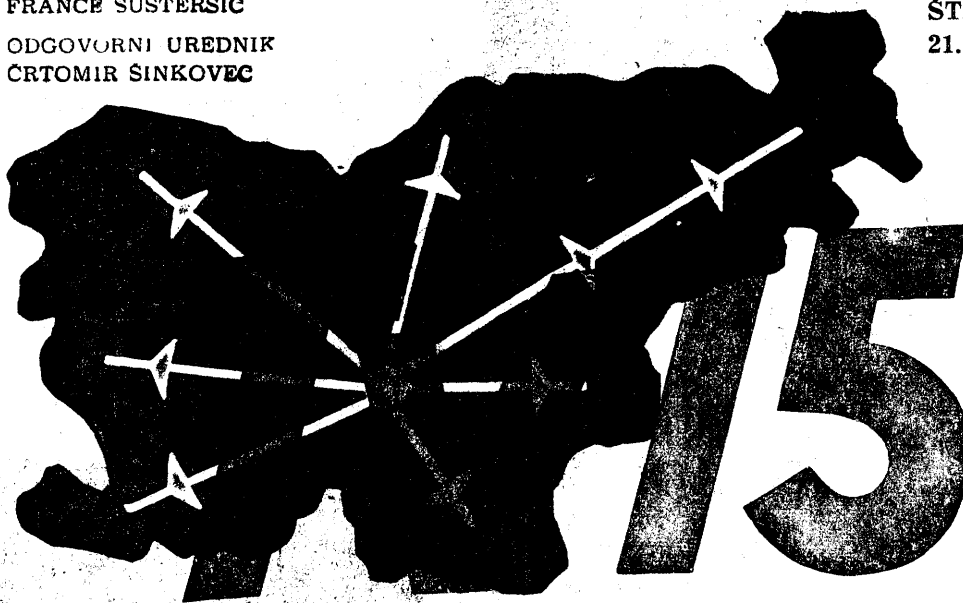
O stanju med borci so v cerkniški občini v preteklem razdobju naredili dokaj obširen in natančen pregled. To je eden prvih tovrstnih pregledov, vreden posnemanja tudi drugod. Ta dokument rabi in bo še rabil kot dokaz, da potrebuje cerkniška občina, kakor druge manj razvite občine — pomoč širše družbene skupnosti za urejanje zadev borcev. To naj bi bil republiški sklad za borce, v kateri bi plačevali po zmogljivosti, dobivali pa po potrebah. Saj je navadno tako, da imajo v razvitejših občinah manj borcev, ki zato dobivajo veliko večjo pomoč kot pa njihovi tovariši iz nerazvitih, kjer morajo manjše vsote deliti na veliko večje število potrebnih. Zato se v Cerknici zahtevajo, naj bi tak sklad, ki bi opravljal vlogo umestne, čimprej ustanovili.

Drugo važnejše vprašanje, ki so o njem razpravljali, je pisanje zgodovine. Ta del Notranjske ima za seboj razgiban preteklost tako v naprednem gibanju pred vojno kot tudi med osvobodilno vojno že od leta 1941 dalje. Žive priče teh dogodkov izumirajo, ostajajo le nepopolni dokumenti in drobni, obrobni zapiski nekaterih bolj pismenih posameznikov. Na vsestranskega dela, ki bi opisoval

valo celotno dogajanje na tem razgibanem območju. Zadnji čas je, da se bivši borci lotijo te važne naloge, ki bo terjala veliko dela, prizadevnosti, žrtve in tudi stroškov.

Seveda to ne pomeni, da niso govorili tudi o drugih vprašanjih. Tako je tudi za ZZZB v cerkniški občini značilno, da so njeni člani med starih političnega in družbenega dela in da pomenijo še vedno veliko, da se njihov glas daleč sliši. To pa tudi pomeni, da postaja ZZZB čedalje bolj družbeno-politična organizacija v pravem pomenu besede.

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CR TOMIR SINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Priprave na proslavo 25-letnice bitke na Sutjeski

Odbor za proslavo 25-letnice bitke na Sutjeski je imel pred kratkim svojo sejo. Na tej seji so obravnavali in sprejeli tele teze:

Letos mineva četrto stoletje od bitke na Sutjeski. V tej bitki je operativna skupina pod vodstvom CK KPJ pod neposrednim poveljstvom vrhovnega štaba NOV in POJ, v enomesečni dramatični borbi, obkoljena,

tej bitki so fašistični osvajači končno le došli, da je narodno-osvobodilna borba neuničljiva. NOV Jugoslavije je tokrat še enkrat dokazala, da je nepremagljiva. Borci, komandirji, mandanti in politični komisariji,

Iz dneva v dan, iz noči v noč so se redile vrste operativne skupine, a njihova vztrajnost in volja po zmagi sta se vse bolj krepili. V tej hudi borbi so vsi razmišljali samo to, kako rešiti ranjene, kako izvojevati še eno zmago, kako se še bolj približati svobodi. To je bila še ena od hudih preizkušenj borbenih in moralnih kakovosti naših borcev. V tej neenaki borbi je junško padlo okoli 6000 borcev in njihovih voditeljev. Svoja življenja so žrtvovali za svobodo svojih narodov in s tem potrdili resnično legendo o nepremagljivosti naših enot, zapustili pa so tudi trajen nauk in sporočilo o tem, kako se je treba boriti za smotre NOB in revolucije ter za svobodo svojih narodov. Tako je nastala epopeja o bitki na Sutjeski, ki pomeni preobrat v naši narodno-osvobodilni vojni in revoluciji. Neposredno po tej bitki je NOV začela ofenzivne boje, ki so se stopnjevali vse do končne zmag.

Glede na pomen bitke na Sutjeski je predsedstvo zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije na seji 26. aprila sklenilo, da se 25-letnica bitke na Sutjeski proslavi svečano po vsej Jugoslaviji. Ob množični udelež-

bi ljudstva, predvsem pa mlade generacije, bodo prišli na proslavo tudi udeleženci bitke. Predsedstvo smatra, da je njihova prisotnost potrebna na vseh svečanostih v krajih, kjer živijo, a da se na Tjentištu na dan borca zberejo zastopniki brigad, ki so se borile v tej bitki, predstavniki mladinskih, družbeno-političnih organizacij, skupščin in armade.

Odbor za proslavo 25-letnice je na svoji seji 8. aprila 1968 sklenil:

I.

Proslava obletnice bitke na Sutjeski se začne že v maju in bo program te proslave povezan s proslavo 25-letnice drugega zasedanja AVNOJ.

Odbor meni, da je treba proslavo 25-letnice bitke na Sutjeski povezati s proslavami najpomembnejših dogodkov iz tistega obdobja.

Pričakuje, da bodo pri proslavi aktivno sodelovale politične, družbene, delovne in športne organizacije, šole in enote JLA. Mladinska aktivnost v okviru akcije »Večno šumi Sutjeska« bo pomemben prispevek k temu jubileju. Ta vzgojna

(Nadaljevanje na 3. strani)

UDELEŽENCEM ZBORA ODPOSILANCEV SLOVENSKEGA NARODA V KOČEVJU

Vse, ki so se leta 1943 kot odposilanci ali kot gostje udeležili Zbora odposilancev slovenskega naroda v Kočevju, prosimo, da nam najkasneje do konca maja t. l. pošljete svoje naslove z navedbo, v kakšnem svojstvu so se udeležili zgodovinskega zbora v Kočevju, da bi jim mogli ob proslavi 25-letnice zbora poslati osebna vabila.

SKUPŠČINA SR SLOVENIJE
Ljubljana, Šubičeva 4

uspela izbojevati slavno zmago proti številčno šestkrat močnejšim in tehnično najmodernejše oboroženim okupatorskim enotam fašistične Nemčije, Italije in Bolgarije. Trideset dni se je 19.000 borcev za svobodo — med njimi je bilo nad 3000 ranjenec, onemoglih in izkrvavelih v bitki na Neretvi — borilo na pustem in divjem planinskem terenu Sinjevine, Durmitora, Volujaka, Magliča in Zelengore proti 120.000 do zob oboroženim okupatorjem.

Fašistično poveljstvo je bilo prepričano, da je nazadnje le prišel čas uničenja operativne skupine in vrhovnega štaba, kar mu ni uspelo v bitki na Neretvi. Toda, kot je znano, zgodilo se je ravno nasprotno. V

prekaljeni sinovi in hčere vseh naših narodov, prežeti z idejami svobode, bratstva in enotnosti, razvrščeni v šestnajst proletarskih in udarnih brigad, so se odločili vzdržati v tem smrtnem vrtincu in onemogočiti osvajačem, da bi izvedli svoj peklenški načrt. Nič ni moglo omajati njihovih volj: ne lakota ne divjina terena ne kruto osvajalcev, pa tudi ne to, da se borijo v srcu zaslužene Evrope, tisoče kilometrov daleč od zvezniških front. Tako vztrajni, vzdržni in junaki so lahko bili borci in voditelji, ker so se pač zavedali, da se borijo za pravično stvar svojih narodov in da tudi druge enote NOV širom po Jugoslaviji vodijo ofenzivne akcije.

S SKUPŠČINE ZZZB NOV V SLOVENSKI BISTRICI

Napredek raste iz načrtnega dela

Približno dve leti sta pretekli, kar je bila v Slovenski Bistrici predzadnja skupščina Zveze združenj borcev NOV. Ko se je spominjamo in jo primerjamo z zadnjo, ki je bila 11. maja letos, smo lahko veseli. Podobno kot mnoge druge skupščine ZZZB je bila tudi bistriška v primerjavi s tisto pred dvema letoma bolj organizirana, potekala je hitreje, boljše je bilo predsedniško poročilo, razprave tehtnejše... Predvsem pa lahko opazimo tehten premik v smeri uveljavljanja ZZZB kot družbenopolitične organizacije. To se je videlo predvsem po tem, da so prejšnjikrat govorili skoraj povsem samo o socialnih vprašanjih, zdaj pa v pretežni večini o politični dejavnosti članov, razvijanju revolucionarnih tradicij itd.

Borci nastopajo skoraj povsod v vlogi političnih in družbenih delavcev. Po podatkih jih je v občini 1305. Med temi jih je v Zvezi komunistov samo 170, kar je upoštevaljo njihovo dejavnost vsekakor premalo. Mnogi imajo vse pogoje, da bi jih sprejeli v ZK, prav tako pa je še premalo povezav med ZK in SZDL na eni strani ter ZZZB na drugi. Ti dve organizaciji bi lahko bolj koristili člane ZZZB pri raznih akcijah.

Na skupščini je govoril tudi zastopnik zavoda za spomeniško varstvo, kar se dogaja na redkih podobnih zborovanjih.

Toda taka oblika je več kot koristna in umestna, saj gre za strokovnjaka, ki po službeni dolžnosti v okviru svoje ustanove mora bdeti nad vsemi spomeniki. Tako lahko prenaša izkušnje iz kraja v kraj in ob enem brusi čut za lepoto pri vseh ljudeh, ki pripadajo vodstvom v ZZZB. Tudi v Slovenski Bistrici je lahko ta tovariš povedal o posameznih pomanjkljivostih pri spomenišnem varstvu, zagrešili pa so jih predvsem zaradi neznanja. Povedal je tudi na videz neverjetno ugotovitev, da je lažje dobiti denar za postavitev spomenika kot pa za njegovo vzdrževanje, čeprav gre v prvem primeru za mnogo večje vsote.

Med zahtevami, ki so izzevale na skupščini v Bistrici, je tudi zahteva po reviziji priznane, v občini in pa da bi jih podeljevali po enotnih merilih vsaj v republikah. Prav tako so tudi zahtevali, naj bi bile priznane priznane, socialne podpore pa socialne podpore in da bi jih tako tudi imeovali. Tako pa so zdaj pogosto priznane priznane samo socialne podpore, površ tudi zelo pičle. Zdaj v občini prejema priznane priznane 57 oseb. Trije dobivajo po 200 novih dinarjev, šest po 50 novih dinarjev, ostali pa po od 100 do 150 novih dinarjev. V poročilu, ki so ga dobili delegati pred skupščino, so poimenovali navedeni vsi udeleženci.

S tem so hoteli doseči, da bi kar se da več ljudi vedelo, koliko kdo prejema družbene pomoči.

Nekolikanj bridko je izzevala pripomba nekega delegata o zdravljenu borcev po zdraviliščih. Ne da bi se spuščal v dolgovestnosti o pomanjkanju »sredstev« v socialnem in zdravstvenem zavarovanju, je ugotovil, da se zdaj v naših zdraviliščih košatijo tujci, tudi Nemci, medtem ko borci tam skoraj ni videti. Podobno je bilo slišati tudi bridko resnico, kako osebni in družinski invalidi padli v nemški vojski dobivajo veliko večje invalidnine kot pa invalidi iz NOV. Tako so tudi v Bistrici povedali tisto, kar je slišati o tem skoraj na vseh skupščinah, posebno pa na tistih, ki zajemajo območja, med vojno zasedena od Nemcev.

Razveseljivo je to, da so v zadnjih dveh letih krenili z mrtve točke pri pisanju zgodovine in naredili v sodelovanju z muzejem NOB v Mariboru več kot vsa prejšnja leta. Še letos bo napisana občinska kronika. Pripravljajo pa tudi zgodovino Zidaniškove, 11. ali »Pohorske brigade. Občina je podelila domilcil predhodnikom 11. brigade — 2. pohorskomu bataljonu, ki je nastal komaj tri mesece po uničenju prvega, iz njega pa se je razvil Pohorski odred, nato pa 11. brigada. MP

Leto VI
ŠT. 20
21. V. 1968

BESEDE
IN
DEJANJA

Uvoz na konju

Lani je dosegel naš izvoz v ZR Nemčijo 96,5 milijona dolarjev, uvoz pa nič manj kot 285,9 milijona, kar pomeni primanjkljaj v trgovinski bilanci v višini 189,4 milijona dolarjev — dvakrat več, kot smo izvozili. V prvem četrtletju letošnjega leta se je trgovinski primanjkljaj povečal za novih 41 milijonov dolarjev.

Delo — 12. V. 1968

Edinstven primer

Predsednik občine Požarevac Branko Ivošević ni prejšnji mesec dobil svojega zaslužka kot navadno v višini 2.250 N-din. V izplačilni kuverti je bilo 340 novih dinarjev manj.

Po sklepu skupščinskih odborov je njegov zaslužek od tega meseca dalje odvisen od vseh zaposlenih v občini. Temu sklepu ni nasprotoval, ker ga je sam predlagal.

Politika-ekspres — 11. V. 1968

Kontrabantar v železarni...

Preiskovalni sodnik prvega občinskega sodišča v Skopju je ukazal, naj pripro Spasa Stojkovskega, glavnega inženirja v obratu za transport skopske železarne, ki ga bremeni obtožba, da se je več let ukvarjal s tihotapstvom.

Ob preiskavi so v njegovem stanovanju našli približno 360.000 italijanskih lir, nekaj avstrijskih bankovcev, 20 ročnih ur in večjo količino kemičnih svinčnikov, tu je izdelave.

Preiskava je ugotovila, da je Stojkovski pogosto odhajal v Italijo in Bolgarijo zaradi tihotapstva. Pomočnike je imel v Skopju in v Bolgariji, kjer je prodajal večino prethotapljenega blaga. Ta osemindesetletni strokovnjak je gmotno zelo dobro sitiran, ima dva avtomobila, hkrati pa je tudi član Zveze komunistov.

Delo — 11. V. 1968

Gostinstvo in izkupiček

V prvih devetih mesecih lanskega leta je znašal finančni promet gostinstva 753.919.000 N-din in je bil nasproti istemu razdobju leta 1966 večji za 83.941.000 N-din ali za 13 odstotkov. Najbolj se je iztržek povečal pri zasebnih gostilnicah, in sicer za 28 odstotkov, iztržek gostinskih enot negostinskih organizacij pa za 11 odstotkov.

Gospodarski vestnik — 14. V. 1968

Osnova je edino marksizem

Razločevati je potrebno komuniste-marksiste od tistih, ki so le člani partije. Zal je zadnjih kar preveč, ker mislijo, da so si s partijsko legitimacijo pridobili tudi že »marksistično glavo«. Posebna zvrst so dandanes npr. tudi de-

POZIV UDELEŽENCEM BITKE NA SUTJESKI

Letos bo vsa Jugoslavija proslavila 25. obletnico bitke na Sutjeski. Osrednja proslava na Tjentištu bo 3. in 4. julija.

Borci s Sutjeske, ki se želijo udeležiti proslave na Tjentištu, naj se takoj prijavijo odboru Zveze združenj borcev svojih občin. V prijavi naj navedejo: priimek, očetovo ime in ime, naziv bojne enote, v kateri so se udeležili bitke (brigada — bataljon), sedanjí naslov in način prihoda na Tjentište (z železnico do Foče ali Bileče, z avtobusom ali lastnim avtomobilom do Tjentišta).

Prihod na Tjentište bo 3. julija dopoldne. Odhod s Tjentišta 4. julija popoldne.

Potne stroške za prevoz od doma do Foče in Bileče z železnico in avtobusom oziroma do Tjentišta (tisti, ki bodo prišli z avtobusi ali lastnimi avtomobili), krijejo udeleženci proslave sami.

Organizator proslave bo kril stroške za hrano in prenočišče na Tjentištu ter stroške prevoza od železniških postaj Foča in Bileče do Tjentišta in obratno.

Občinski odbori ZZZB NOV bodo sprejemali prijave za udeležbo na proslavi na Tjentištu vključno do 25. maja letos.

ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV NOV
JUGOSLAVIJE

Razpravljali so o osnutku republiškega zakona o vojaških vojnih invalidih

Komisija vojaških vojnih invalidov republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije je na svoji seji 15. maja razpravljala o osnutku republiškega zakona o vojaških vojnih invalidih.

Člani komisije so ugotovili, da je ta osnutek bil razmeroma hitro sestavljen, da je to prvi osnutek republiškega zakona o vojaških vojnih invalidih v SFRJ in da gre zato vse priznanje prizadevnosti republiškega sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo SR Slovenije. Ko so nato obravnavali osnutek v podrobnostih, so ga v celoti ocenili zelo povoljno in ugotovili, da je vanj vneseno vse tisto, kar je predlagal republiški odbor ZZZB.

V priporočilih, ki so jih dali k posameznim členom, gre predvsem za spremembo nekaterih določil v zdravstvenem varstvu, s katerimi naj bi bilo zagotovljeno popolno brezplačno zdrav-

stveno varstvo vojaških vojnih invalidov.

Tudi pri členih, ki obravnavajo oskrbovanje invalidov s protezami, ortopedskimi in drugimi pripomočki, so predlagali pristo izbiro podjetja, pri strokovni kontroli pripomočkov so pa menili, da je potrebno uzakoniti poleg kontrole kakovosti in funkcionalnosti protez in drugih ortopedskih pripomočkov tudi njihovo ceno.

Na seji so obravnavali tudi vsebino informacije Zveznega sveta za zdravstvo in socialno varstvo — o oskrbovanju vojaških vojnih invalidov z ortopedskimi pripomočki. O vsebini te zelo stvarne in obsežne informacije, in ker gre v njej za zadeve, ki močno zanimajo invalide, ki nosijo proteze ali kakšne druge ortopedske pripomočke, bomo o tem pisali nekoliko več v prihodnji številki.

V. M.

fetis in disidenti, med katerimi je precej bivših fanatičnih stalinistov, ki so v času naše stalinistične ere hudo prijemali vsakogar, ki ni mislil po njihovem in »prjamolinejno«, zdaj pa pridigajo »demokracijo in svobodo« prav tako enostransko, kakor, so nekoč stalinško dogmatičnost. Kako jim naj človek verjame?

Dr. Bratko Kreft —
Komunist — 10. V. 1968

Zneski in odstotki

Rezultati, do katerih so prišli raziskovalci, kažejo, da je v slovenski industriji največ direktorjev (36,9 odst.), ki imajo mesečne osebne dohodke 2000 do 2500 novih dinarjev, dalje od 2.500 do 3.000 (27,7 odst.) in manj kot 2.000 dinarjev (21,6 odst.).

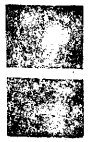
Mesečne osebne dohodke med 3.000 in 3.500 dinarjev ima 9,2 odst., direktorjev, med 3.500 in 4.000 dinarjev 1,5 odst. in od 4.000 do 4.500 dinarjev 3,1 odst. Če se te ugotovitve nanašajo na 494 industrijska podjetja v republici, pomeni, da ima nad 3.500 dinarjev mesečno le 19 direktorjev, a manj kot 2.000 dinarjev — pa 87, kar je štirikrat več.

Borba — 11. V. 1968

Slovenija pozdravila štafeto mladosti. — Zvezna štafeta mladosti, ki je letos končala iz Dječaka, je pri mostu čez Dragonjo prispela v Slovenijo. Prvo postajo je imela štafeta v Portorožu. Povsod je nosilce pozdravljalo na tisoče ljudi, zlasti mladine. V ljubljanski kasarni narodnega heroja Ljube Serčarja je štafeta doživela priskrben sprejem. Zvezni se je pridružil tudi več lokalnih štafet.

M. Nikezić v Pragi. — Pogovore jugoslovanskega državnega sekretarja za zunanje zadeve Marka Nikezića s češkoslovaškim zunanjim ministrom Hajekom ocenjujejo kot zelo koristne za nadaljnje sodelovanje med državama. Minister Hajek je seznanil Marka Nikezića s političnim in družbenim razvojem Češkoslovaške, pogovori pa so se nanašali tudi na najbolj aktualne svetovne probleme.

Seja predsedstva CK ZK Slovenije. — Člani predsedstva CK ZK Slovenije so na svoji seji med drugim poudarili, da lahko zaznamo nekatera gospodarska gibanja, ki kažejo na to, da reformni ukrepi že delujejo. Ob tem pa se pojavljajo nekatera nova aktualna vprašanja v gospodarstvu in drugih družbenih "evajnostih" — zlasti v šolstvu, zdravstvu, kulturi in na področju pokojnin, ki zahtevajo ustrezne akcije.

DOGODKI TEDNA

Razveljavitev ustaške resolucije. — Skupščina države Kalifornije v ZDA je razveljavila resolucijo, ki so jo sprejeli v začetku te pomladi in v kateri so 10. april — dan ustanovitve ustaške NDH — razglasili za dan hrvatske neodvisnosti. Resolucijo so bili sprejeli na predlog nekega desničarskega poslanca, povezanega z ustaško emigracijo in je med izseljenci vzbudila mnogo zgražanja.

Avstrija bo omejila število tujih delavcev. — Avstrijska vlada je sklenila temeljito skrajšati skupno število tujih delavcev, tako da jih bo do konca leta 1968 okrog 12 tisoč manj kot lani. Vlada je to sklenila po posvetu z zvezno trgovsko zbornico na Dunaju in avstrijskimi sindikati. Slednji so opozorili, da presizek tuje delovne sile škodljivo vpliva na zaposlovanje domače delovne sile.

ZBRN: zakoni o izrednem stanju? — V Bundestagu so drugič brali zakone o izrednem stanju, ki vsebujejo doslej najhujše spremembe v ustavi ZR Nemčije. Predlog novih zakonov namreč predvideva, da je mogoče v boji proti demonstrantom poslati enote zahodnonemške vojske. Vsi berlinski listi so obsodili to zakonodajo in pravijo, da zakoni predstavljajo napad na temeljne pravice državljanov.

De Gaulle obiskal Bukarešto. — Francoski predsednik de Gaulle se je mudil na štiridnevem uradnem obisku v Romuniji. V romunski veliki ljudski skupščini je govoril o tradicionalnem romunsko-francoskem prijateljstvu. Zavzel se je za Evropo enakopravnih držav in nastopil proti predranju in neevropskim vplivom. Predsednika državnega sveta Ceausescuja je povabil, naj uradno obišče Francijo.

Kosigin prispel v Prago. — Čeprav so uradno sporočili, da je predsednik sovjetske vlade Kosigin prišel v Prago na dopust in zdravljenje, mnogi menijo, da bodo njegovo bivanje izkoristili tudi za nadaljnjo izmenjavo mnenj s češkoslovaškimi voditelji. Nedvomno gre predvsem za gospodarsko sodelovanje in s tem v zvezi za zahtevo Češkoslovaške po večjem posojilu, pa tudi za nadaljnji razvoj v CSSR.

Zahteve francoskih študentov. — Študentje na pariških in drugih francoskih univerzah nadaljujejo stavko in postavljajo zahteve glede amnestije, glede spremembe maturitetnih predmetov in druge zahteve. Stanje v Franciji se je zaradi najnovejših študentskih akcij in širokega stavkovnega gibanja močno zaostrilo. Predsednik vlade Pompidou poziva k obrambi republike pred anarhijo.

SZ se ne bo vmešavala. — Sovjetski maršal Moskalkenko je v Ostravi izjavil, da se Sovjetska zveza ne bo vmešavala v notranje zadeve Češkoslovaške in je s tem ovrgel vse govorice, ki krožijo po zapadnih državah. O teh govoricah je dejal, da zabijajo klin v prijateljske odnose med državama. Sovjetska zveza bo storila vse za nadaljnjo krepitev prijateljstva s CSSR.

Pogovori Hanoi — Washington. — Na pariški avneniji Kleber sta se sestali vietnamska in ameriška delegacija k tretji redni seji. V začetku je šef vietnamske delegacije zavrnil navedbe ameriške delegacije s prejšnje seje, ponovno navedel dokaze o agresiji ZDA in pozval, naj ZDA prenehajo bombardirati. Američan Harriman ni omenil nobene možnosti, da bi ameriške čete zapustile Južni Vietnam.

Pohod revnih na Washington. — Prva skupina 450 udeležencev pohoda revnih na Washington je že prispela v glavno mesto ZDA. V improviziranem naselju »Vstajenje ZDA« so udeleženci pohoda postavili lesene barake in šotore. Pohod so organizirali pristaši ubitega dr. Kinga. Njegov naslednik Abernathy je izjavil, da bodo udeleženci pohoda ostali v Washingtonu, dokler jim vlada ne bo izpolnila zahtev.

Upor v Južnem Jemenu. — V Južnem Jemenu je izbruhnil upor, katerega so povzročila nesoglasja med levim krilom NLF in skupinami predsednika el Šabija in v določitvi el Šabija, da uporablja vojsko za boj proti upornikom v lastni stranki. Vladi zveste čete so spet prevzele v svoje roke mesta, ki so jih bili zasedli uporniki. Disidenti zahtevajo radikalnejšo notranjo in zunanjo politiko.

Konferenca v Teheranu končana. — Na konferenci Združenih narodov za človekove pravice, ki je bila v glavnem mestu Irana, so sprejeli »teheransko deklaracijo«, v kateri so apartheid ocenili kot »zločin proti človeštvu, ki resno ruši mednarodni mir in varnost«. V priporočilih generalni skupščini OZN konferenca za človekove pravice priporoča razne nujne ukrepe, da bi prenehali z apartheidom.

»Pravda« o položaju v Vietnamu. — Moskovska »Pravda« piše, da je v Vietnamu vse po starem. V sovjetskem glavnem mestu poudarjajo, da hočejo Američani s pariškimi pogajanjmi samo prikriti priprave na še večje akcije v Vietnamu. Neki predstavnik ZDA je izjavil, da bodo pogajanja morda prekinjena, ZDA pa bodo potem lahko odpravile omejitve bombardiranja DR Vietnamu.

Popravek

Bralci so se čudili, ko so v zadnji številki »TV 15« brali v »Dogodkih tedna, da je »L. Longo podprl usmrtnitev v CSSR«. Tiskarski škrt nam je namreč spremenil besedo usmrtnitev v usmrtnitev, kar je nesmisel.

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA

Osnovna šola v Gorenji Trebuši je dobila pokrovitelja

Ne morem si kaj, da ne bi pohvalila pobude partizanskih kurirjev, ki so se ob letošnjem tradicionalnem pohodu spomnili znane partizanske vasi Gorenje Trebuše, kraja, kjer se je vse prebivalstvo odzvalo osvobodilni fronti. Prebivalcev se vsak partizan rad spominja, saj je od njih dobil poslednjo skorjico kruha. Od tam so stare ženske peš odhajale v Gorico po moko in sladkor, da so lahko prehranile svoje družine in partizane. Po vojni pa je Gorenja Trebuša, ki je veliko prispevala k zmagi, ostala pozabljena. Vsi tisti, ki so med vojno tu našli zatočišče in pomoč, so na kraj

in njegove prebivalce pozabili. Tudi ti ljudje niso njih pozabili. Radi se jih spominjajo in obujajo spomine. Ostali so taki, kot so bili: delavni in skromni. Zato je bil zanje obisk kurirjev posebno doživetje. Iz mladih in starih je sijalo zadovoljstvo.

Praznovali bodo dan mladosti

ZB Javornik — Koroška Bela pripravlja za praznovanje dneva mladosti manifestacijo, ki bo obenem močno okrepila tradicije NOB v bližnji in daljni okolici. 25. maja bodo na konferenci šolske mladine ustanovili partizanski odred, ki bo nosil ime padlega skojevca Zupana — Ježka. Odred bo razdeljen na 10 bataljonov. ZB je v sodelovanju z ZROP zbrala tovariše, ki bodo vodili pionirje po partizanskih poteh. Na več pomembnih partizanskih krajih bodo bataljoni izvedli krajske kulturne programe, komisariji bataljonov pa bodo pionirje seznanjali z dogodki iz NOB. 26. maja ob 11. uri pa bo na Pristavi zbor odreda.

S. Torkar

Testiranje rezervnih oficirjev

Pred kratkim so imeli v Ilirski Bistrici v domu JLA testiranje rezervnih oficirjev in podoficirjev. Izvedli so ga v dveh skupinah, ki sta si sledili v enodnevnem zaporedju. Pred testiranjem je vsaki skupini predaval kapetan I. razreda Stjepan Koprivnjak. Ta se je zelo pohvalno izrazil o pozornosti poslušalcev, ki so izjavili, da bi tako predavanja radi še večkrat poslušali. Tako in podobna predavanja bodo imeli tudi po vseh ilirskobistriških občin, tako da se bodo rezervni oficirji in podoficirji lahko seznanili z razvojem JLA in orožjem ter opremo.

P. NIKOLIČ

OB 26. OBLETNICI BOJA NA OSNOVČKU

Združenje borcev NOV Tuhinjska srednja vas je počastilo 26. obletnico borbe na Osnovčku s proslavo v nedeljo, 5. maja na Lokah pri Čahtetu. V tej hiši je bil rojen in živel organizator vstaje v Tuhinjski dolini pokojni spomenikar Nace BRLEC.

»Dne 10. maja 1942 je bila nedelja,« je dejal udeleženec te borbe, spomenikar Lovro HRIBAR, ko je opisoval potek te borbe. »27 partizanov se je z dvema mitraljezoma spoprijelo z nad 3000 do zob oboroženimi Nemci. Junaško so se borili in odbijali napade od ranega jutra do večera, ko so prebili obroče in se umaknili komaj en kilometer od utrjene sovražnikove postojanke v Šmartnem.«

Vsem navzočim so bile zelo všeč pevke in recitacijske točke pionirjev osnovne šole iz Loke. Med gledalci je bilo mnogo mladine, ki je pozorno

sledila opisu borbe. Mnogo je prišlo tudi članov sosednjega neveljskega ZB NOV, pa tudi ZB Tuhinjskega poslalo svojo delegacijo. Pogrešali pa smo več borcev in članov domače organizacije, ki šteje okrog 120 članov.

P. Svetec

USPELA VAJA ZA BEŽIGRADOM

Rezervni oficirji in podoficirji bežigradske občine so iz leta v leto bolj delavni. Upoštevaajo načrte za delo v letu 1968 so konec aprila letos skupaj z zaščitnim odredom v podjetju ELMA v Črnučah izvedli taktično vajo. Njen namen je bil uriti se v zavarovanju območij in v zaščiti pred sovražnikovo napado. Vodja vaje je bil rezervni polkovnik Slavko Tratnik, ki je med drugim povedal, da je v bežigradski občini dosti življenjsko važnih točk za celotno mesto Ljubljana. To je vodovod, mekarna itd.

Vodja štaba za zaščito pred naravnimi in drugimi nevarnostmi v ELMI, tovariš Knez, je povedal, da so v tovarni naslednje ekipe in skupine:

moštvo oddelka za zvezo, alarmiranje in obveščanje, tehnična reševalna služba, protipožarna služba, sanitetni oddelki, moštvo sanitetnega oddelka reda in varnosti.

Naloga ekip je skrbeti za nemoteno proizvodnjo in za zaščito objektov z zunanje in z notranje strani. Ob znaku za alarm so bili vodje ekip v 25 minutah v tovarni, kar pomeni, da je bila služba obveščanja dobro izpeljana. Rezervni oficirji in podoficirji pa so imeli nalogo zavarovati črnuški most ter uničiti domnevne diverzante pri vodovodu in mekarni.

ORA
najboljša la hip!

VISOKO KVALITETNA
SODOBNO EMBALIRANA

Srečanje kegljačev — invalidov

Kegljaška tekmovalna skupnost je na dvosteznem kegljišču Ilirije priredila tradicionalno tekmovanje, ki so se ga udeležili tudi člani, stari preko 55 let. Po zanimivi borbi je zmagal Franc Pušnik, član SD »Invallid« in 60-odstotni invalid, s 766 podrtimi keglji, sledijo pa mu Franc Mlakar — »Gradiš«, Franc Skalovnik — »Ilirija« in Milan Osterman — »Tehnik«. Tekmovalci so prejeli praktična darila.

V. B.

Metličani so bili na Rabu

Komisija za interniranje in vojaške vojne invalide pri občinskem odboru ZB NOV Metlika je konec aprila priredila izlet na otok Rab, katerega se je udeležilo 80 bivših internirancev in otrok tistih, ki so bili ostali v taborišču. Izlet je bil posebno doživetje za vse tiste, ki se spominjajo grozot taborišča. Mnogi so bili zadovoljni tudi zato, ker so prvič videli kraj, kjer je trpelo na tisoče rodoljubov. Na pokopališču so izletniki položili rože in vence na grobove svojih najdražjih, v imenu občinskega odbora pa so položili tudi lovorov venec pred glavni spomenik na pokopališču.

J. M.

Poizvedujemo

V Solkanu pri Novi Gorici, ulica 9, korpusta 52, živi Justina Rijavec, rojena Konej. Še vedno upa, da je njen sin Anton, ki so ga Italijani iz Rijavca prekrstili v Realija, živ. Rojen je bil 1925, bil je zavezen Slovenec, zato so ga 17. oktobra 1942 Italijani zaprli. Okusil je več zaporov, februarja 1944 pa so ga ob pomoči podkupljenih advokatov izpustili iz tržaških zaporov. Vrnil se je v Solkan in kmalu od tam odšel k partizanom. Njegovi sobori so materi povedali, da so ga Nemci že

Zora Vidrih

Spomnili so se mater padlih borcev

Predstavniki občine Cerknica so 12. maja ob treh popoldne povabili matere padlih na zakusko. Sprejeli so nas v Brestovi menzi. Cestitali so nam: predsednik občine Jože Telič, Ivo Harmel, Andrej Kovčič, Lojze Obreza in drugi. Lojze Obreza nam je prinesel rdečih nageljinov, ki so nam jih pripenjale tri mlade deklice. Igrali so nam »Veseli Meniševci«. In je bilo zelo veselo, tudi za jesti in piti ni manjkalo. Šef menze Brestove tovarne pohištva nam je šel zelo na roko z gostoljubjem. Zelo smo bili dobre volje. Da bi bilo le še večkrat tako srečanje!

Vsem hvala, posebno predstavnikom naše družbe, ki so se nas spomnili in ki nam hočejo pomagati na naše stare dni. In vsem lep pozdrav!

Marijeta Kebe,
Cerknica, Tabor 25

aprila 1944 ujeli v nekem boju pri Črnem vrhu nad Idrijo. Prek Ljubljane in Begunj so ga poslali v Mauthausen. Januarja 1945 je od tam dobil pismo, kjer je pisal, da je v bloku SL-3 in da ima številko 64323.

Takoj po vojni je začela Rijavec iskati sina prek goriškega Rdečega križa. Klicali so jo na goriški urad avgusta 1945 in ji sporočili, da je sin v taborišču Wilka-Lipse. Pokazali so ji tudi sinovo pripombo na poizvedovalni polji, da je pri Rusih in da se ima dobro. Italijanski uradniki niso bili z Rijavcem posebno vljudni, ko so ugotovili, da ima sina pri Rusih.

Camille Colla iz Gorice, ki zdaj živi nekje v Zahodni Nemčiji, je Rijavec po vojni pripovedoval, da je bil njen sin Anton ob koncu vojne zelo bolan in da je ležal v »ruski baraki« skupaj z Rusi. Po vojni naj bi bil v neki bolnišnici Tirin (morda Turing) pri Berlinu. Rijavecva prosi vse, ki bi kaj vedeli o njenem sinu, naj ji to sporočijo.

★
ARETTA

KUPITE SAMO URADNO KONTROLIRANE
ZLATE IZDELKE

GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO
TRST, Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II

NUDI PO SVETOVNIH KONKURENCNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI IZ 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!

14-karatni zlat nakit od 650 Lit naprej
18 in 22-karatni zlat nakit od 750 Lit naprej

NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR
DARWIL in ARETTA

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji

9. maja so Ljubljancem srca veselo zaigrala: 23. obletnico osvoboditve slovenske metropole so se veselili vsi, posebno še tisti, ki so štiri leta trpeli pod okupatorjevo peto. Da bi bilo vse še bolj slavno, je Mestni svet med drugim pripravil na predvečer praznika prireditev, ki je lepo uspela, vendar je razžalostila in užalila prenekatero prisotno...

Prišli so na to prireditev mnogi ugledni družbeno-politični delavci; šest kulturnih delavcev je prejelo letošnje nagrade za posebne dosežke na področju kulture, doslej četrte zapovrstjo.

Na rob obletnici osvoboditve Ljubljane

Na prireditve je prišlo tudi mnogo tistih, ki so pred 23 leti s puškami in ramah vkorakali v mesto. Predvsem njim v čast naj bi bila namenjena ta prireditev, saj so bili oni glavni akterji v dogodkih, katerih obletnico smo počastili.

Ob koncu prireditve je Slovenski orkestr izvedel uspel koncert. Ubrani glasovi so vzbudili tiha čustva poslušalcev. Pa vendar je, ko so pesmi izvenele, nekdanje osvoboditelje stisnilo pri srcu. Saj so pevci zapeli le eno partizansko pesem, tisto »Ob

OB TABORNEM OGNJU

tabornem ognju«, pa še to v skrajšani obliki! Drugače so svoj program zpolnili z Gallusovimi »Štirimi moteti« narodnimi in umetnimi pesmimi ter dvema črnskima duhovnima pesmima...

Dandanes mesto živi svoje življenje. Ljubljana v ilegali je za mnoge precej daleč. Mesto se prepušča poletu gradnje in misli, znanstvene ter umetniške. Tako so menili bržkone tudi sestavljavci programa slavnostne prireditve ob prazniku mesta.

»Bilo me je sram,« je povedala znana partizanka. Kaj je partizanska pesem tolikanj izgubila na pomenu? Ali ima praznik mesta res tako malo skupnega s tistimi, ki so s pesmijo na ustih vkorakali v mesto?

Partizanski pevski zbor že mnogo let lepo podaja partizansko pesem. Tudi ob obletnici osvoboditve bi njegov glas marsikoga razveselil...

In še to: nagrade za posebne dosežke na področju kulture se niti približale niso zakladnici partizanske kulture. Prav gotovo bi tudi marsikateremu dosežku iz nje pripadla čast oziroma nagrada. Tako pa ni bila niti ena nagrada podeljena partizanski ustvarjalnosti, ob priložnosti, ki bi bila za to zelo primerna.

Poleg te prireditve je vse tiste, ki vedo, kako kruta je bila borba za svobodo, začemelo v očiščeno marsikaj drugega. Ze ob prazniku dela smo zapisali, da je le malo zastav plapolalo v pozdrav prvemu maju. To se je ponovilo tudi nekaj dni kasneje, ko so le pripadniki uprave za javno varnost popestrili praznično poulično razpoloženje Ljubljancem.

Čas teče, življenje gre svojo pot k novemu. Toda vsaj za praznik mesta, ki ne bi praznovalo brez osvoboditeljev izpred 23 let, bi slednjim morali posvetiti več spoštovanja in zahvale, tudi za povojno obnovo mesta in vsega, kar živi v njem.

-žč-

Ob 21. maju – dnevu letalstva

V prekomorskem letalstvu sta bili dve eskadrilji: Prva lovska (352. Squadron RAF) in Druga lovska eskadrilja (351. Squadron RAF). Vsaka je imela po 16 letal. Za vsako eskadriljo je predvidevala britanska formacija RAF po 23 pilotov. Za Prvo eskadriljo je piloti uspelo lahko zbrati; bolj težavno je bilo pri drugi eskadrilji, kjer so morali začeti sicer izkušene pilote, ki pa niso leteli 3 leta, pomnožno šolati.

Prva eskadrilja je v prvih štirih mesecih izgubila 6 pilotov, pred tem pa so že pri šolanju izgubili življenje trije; skupaj torej 9 pilotov manj. Nismo vedeli, od kod bi izgubljene pilote nadomestili. Imeli pa smo 18 diplomiranih pilotov, ki niso imeli prakse. Tem je bilo potrebno osnovno šolanje v letenju, kar so Angleži obljubljali. Ko pa je teh 18 pilotov zaman čakalo skoraj 3 mesece, da bi jih uvrstili v praktični tečaj, je maršal Tito dal 12. julija pooblastilo tedanjemu polkovniku Pircu, da jih izpiše iz RAF in pošlje na šolanje v SSSR. Tudi pri tem se je zavleklo: komaj septembra 1944 so odpotovali v Sovjetsko zvezo. Skoraj 5 mesecev je 18 pilotov izgubilo s čakanjem na šolanje, v času, ko so eskadrilje nujno rabile pilote. To dokazuje, da je komanda RAF ovirala dopolnjevanje nastalih vrzeli med piloti v eskadrilji s podmladkom, ki smo ga imeli in kateremu je manjkala samo praksa.

Te in druge zanimivosti bo vsebovala knjiga »Letalci-pre-

NARODNI HEROJ FRANJO KLIZ, EDEN IZMED PRVIH DVEH PARTIZANSKIH PILOTOV, KI STA KOT PRIPADNIKA LETALSTVA »NEODVISNE DRŽAVE HRVATSKE« PRILETELA Z LETALI NA OSVOBJENO OZEMLJE. DNE 21. MAJA SE JE PRVIC NAD SOVRAZNIKOVIMI ČETAMI POJAVILO LETALO Z RDEČO ZVEZDO IN TA DAN PRAZNUJEMO SE ZDAJ KOT DAN JUGOSLOVANSKEGA LETALSTVA. DRUGI PARTIZANSKI PILOT, RUDI ČAJAVEC, JE BIL ZADET OD SOVRAZNIKOVEGA PROTILETALSKEGA TOPNIŠTVA NAD BANJALUČO, ČAJAVEC SE JE USTRELIL, DA GA NE BI UJELI. KLIZOVO LETALO PA JE NA TLEH UNIČILO SOVRAZNIKOVO LETALSTVO, ZATO SE JE NJEGOV PILOT MORAL SKORAJ LETO DNI BOJEVATI KOT PESAK. JESNI 1943 SO GA S SKUPINO LETALCEV POSLALI V ITALIJO, OD TAM PA V SEVERNO AFRIKO, KJER SE JE UČIL PILOTIRATI MODERNA LOVSKA LETALA. POSTAL JE KOMANDIR I. LOVSKE ESKADRILJE NOVJ, KI JE DELOVALA V ZAČETKU Z LETALIŠČ V ITALIJI, NATO PA Z OTOKA VISA. PRI ENEM TAKIH POLETOV JE BIL NAD OMISEM OD SOVRAZNIKOVE PROTILETALSKE OBRAMBE ZADET TUDI KLIZ IN JE NJEGOVO LETALO PADLO V MORJE. TO SE JE ZGODILO 14. SEPTEMBRA 1944

izgube v zadnjem času je pripisati največ slabemu vremenu, ker je bilo manj bojnih operacij. Vse to pomeni, da moramo računati z nadaljnjimi izgubami tudi v prihodnje. Na ta način bomo izgubili najboljše in najbolj izkušene med maloštevilnimi letalci NOVJ.

Pri Vojno zgodovinskem inštitutu v Beogradu je seznam 58 letalcev s Srednjega vzhoda, ki so na podlagi sporazuma Tito-Subašić izrazili svojo pripravljenost za »sodelovanje s partizani«, kakor piše v zaglavju seznama. Vsaj ti so bili prej v 94. RAF skvadronu lovskega letala. Med njimi je bilo 8 pilotov (7 oficirjev in en podoficir). Spor, zaradi katerega niso prišli v eskadriljo, je nastal v

blema, istočasno pa so izjavili, da ne bodo nosili drugega emblema, razen emblema RAF. Komanda BAF zahteva, da bi se partizansko osebje v 352. skvadronu obvestilo neposredno s strani vrhovnega štaba o pravici pilotov bivšega 94. skvadrona, da nosijo embleme RAF in nikakršne druge. Če na to ne pristane, ne bo mogoče nadomestiti v eskadrilji manjkajočih pilotov s piloti iz bivšega jugoslovanskega letalstva. Drugih izvorov za dopolnjevanje teh ekip ni — zaključuje pismo BAF.

Komandant 352. skvadrona je dejansko postavil bivšim pilotom 94. skvadrona pogoj o rdeči zvezdi, kar ni bilo v duhu sporazuma Tito-Subašić. Smatramo pa, da je razumno postopati, ker je kot odgovorna oseba za pravilno in uspešno delovanje eskadrilje izbral od dveh neveznostnih manjšo: rajši ostati z nezadostnim številom pilotov kakor sprejeti »kraljevske« pilote. Slednje bi samo razdiralo skladnost in tovarištvo v eskadrilji. Vse to bi zmanjšalo uspehe eskadrilje. Odgovornosti komandant ni hotel prevzeti nase.

V naslednjem poročilu z dne 25. febr. 1945 je štab Prve eskadrilje poročal, da se je v zadnjem času število pilotov skrhlo na 12, največ zaradi bolezni. Poudaril je, da je vprašanje pilotov še nadalje glavni in najvažnejši problem v eskadrilji.

V marcu 1945 je prišel v eskadriljo pilot-kapetan Vukčević, ki pa še ni dokončal šolanja in ni zato izvršil nobene bojne akcije do konca vojne.

Omenimo naj še zadnjega žrtev v Prvi eskadrilji, mladega Italijana, pilota podporočnika Luigijsa Rugija. Ta je bil 30. maja 1945 na svojem 62. borbenem poletu. Pri bombardiranju Babinega potoka v Bosni je eno bombo odvrnil, pri drugi pa je zatajil mehanizem, ki držal bombo na nosaču. Vse, kar je poskusil, da bi se rešil bombe med povratkom v bazo, je bilo zaman. Pri spuščanju na letališče Vis je pri dotiku letala z zemljo bomba odpadla, eksplodirala in ga ubila.

Strnjeno poročilo o pilotih od začetka šolanja pa do konca vojne najdemo v »Bojnih relacijah«, kjer piše:

»Pri formiranju eskadrilje je bila večina pilotov brez rednih vaj; mnogi med njimi niso leteli s sodobnimi lovskeimi letali. Bili so sorazmerno stari (med 30 in 40 leti). Lahko rečemo, da je eskadrilja uspevala prav v tem, da se je hitro izenačila, v letalskem in tehničnem smislu, z drugimi, normalnim RAF-skvadroni.

V prvih štirih mesecih so bile izgube naših pilotov pre-

cej velike: šest jih je padlo. To pripisujemo močni sovražni protiletalski obrambi, pomanjkanju bojnih izkušenj in bojaželnosti naših pilotov. Zato je bilo vodstvo eskadrilje prisiljeno pilotom zapovedati opreznost.

V drugi polovici operacij (1945) ni padel niti en pilot. Vendar se je število pilotov znižalo na 14. Dejansko je bilo število razpoložljivih pilotov zaradi slabe kondicije in boleznih posameznikov še manjše.

Britanski komandanti so naše pilote obremenjevali bolj kot pilote drugih skvadronov. Poleg tega so številne naloge in dolgi poleti iz Italije zahtevali velik fizični napor pilotov. Vse te težave smo premagali z zavestno in požrtvovalnostjo vseh pilotov.

Rafael Perhauć

Problemi, podčrtani na letošnjih skupščinah

Stipendiranje, zaposlovanje in usmerjanje v življenje otrok borcev NOV prihaja vse bolj v ospredje kot važna današnja naloga borčevskih organizacij.

V Skofji Loki, v Radovljici, v Kranju in drugod po gorenjskih občinah je na letošnjih skupščinah ZZZB prišlo na površje vprašanje otrok borcev, ponekod bolj, drugje manj poudarjeno.

Gre v bistvu za nov čas, ko se problemi borcev ublažujejo. Zlasti kar se tiče materialnih težav, čeprav lahko še povsod najdemo težave posameznikov. Toda v celoti vzeto ni več kričajočih primerov. Z letošnjim letom je znatno povečan dohodek za zaposlene borce, po občinah dodeljujejo, skladno z možnostmi, ustrezna sredstva za družbeno pomoč, stanovanjske težave bodo, kot je povsod obljubljeno, dokončno rešene v naslednjih letih. To vse za borce NOV.

Toda čas je prinesel nove težave. Borcev, žal, je vedno manj. V življenje pa stopajo njihovi sinovi, hčerke — otroci, nov rod, ki prevzema tradicije svojih staršev. Velik del borcev je namreč pozneje kot navadno začel ustvarjati svoje osebno in družinsko življenje in mnogi njihovi otroci so zdaj pred križiščem svojega življenja. In kot je družba svojo moralno obveznost do borcev v precejšnji meri postavila tudi črno na belo z ustreznimi zakoni in predpisi, je normalno, da tudi skrb za njihove otroke je in mora biti sestavni del dolžnosti družbe kot celote. Zlasti še, ker vsako leto ostaja več in več teh otrok brez enega ali celo brez obeh roditeljev.

Največje težave so pri stipendiranju, šolanju, pri usmerjanju v poklice in še posebno pri zaposlovanju. Zelo konkretno so to postavili v Skofji Loki, kjer so tudi imeli precej težav, zlasti z zaposlovanjem. Čeprav je treba priznati, da borčevske organizacije skušajo povsod te težave reševati ob sodelovanju z ustreznimi poklicnimi ustanovami in zavodi, da imajo tudi občinske skupščine razumevanje za to, vendar so marsikdaj rešitve zelo težke. V Kranju je na primer morala delegacija borcev z direktnimi pogovori v delovnih organizacijah najti rešitev za zaposlitev nekaterih došolanih otrok borcev, ker Zavod za zaposlovanje, kljub vseh dobri volji, ob sedanjih razmerah ni uspel. Tudi občinsko vodstvo ZZZB v Radovljici je velik del svoje skrbi moralo posvetiti prav tem problemom.

Ob vsem tem pa je bilo slišati tudi nekaj umestnih in neumestnih vprašanj in pripomb, na primer: ali naj se otrokom borcev dopušča neke privilegije, do kam naj se nadaljuje in podeduje ta skrb za borce in podobno. Povsod so poudarjali, da ne gre za privilegije. Gre za organizirano pomoč. Toda ob enakih pogojih bi moral otrok borca biti upoštevan. Zlasti tam, kjer je zaradi nesebečnega delovanja staršev za skupne cilje še danes prizadet otrok. A takih primerov ni malo. In pomoč tem otrokom je naša skupna moralna dolžnost.

K. Makuc

Priprave na proslavo 25-letnice bitke na Sutjeski

(Nadaljevanje s 1. strani)

akcija bo obogatila vsebino proslave.

Letošnje krajevne proslave bo treba povezati s to obletnico. Program dneva mladosti bo spopolnjen s spominom na veliko bitko na Sutjeski.

Poleg svečanih sestankov, akademij, predavanj, razstav, tekmovanj, ki jih bodo prirejali v prosvetnih domovih, domovih JLA, šolah in delovnih organizacijah, bi bilo treba pripraviti tudi srečanja in pogovore borcev, ki so se udeležili bitke, z mladino, vojniki JLA in delavci v delovnih organizacijah.

V šolah in enotah JLA je treba v učne programe vključevati tudi »uro zgodovine« o bitki na Sutjeski.

Odbor pričakuje, da bodo

tisk, radio in televizija spremljali vse priprave in s svojimi poročili prispevali k proslavi.

Kulturna, strokovna in športna združenja (kulturno-prosvetne skupnosti, Zveza organizacij za fizično kulturo, Jugoslovanska kinoteka, združenja književnikov, godbenikov, dramskih umetnikov, likovnih umetnikov, novinarjev, pedagoških delavcev itd.) bodo našla svoje mesto na tej proslavi, da bi bil spomin na ta slavni dogodek čim popolnejši in svečanejši.

Odbor pričakuje, da bodo med proslavo vsi izkazali vsestransko pozornost staršem borcev, padlih v NOB, jih obiskali na njihovih domovih, jih vabili na prireditve, proslave in podobno.

Proslava obletnice bitke na

Sutjeski v JLA je sestavni del splošne proslave. Povezati jo je treba s programom, ki ga bodo izvajali v krajih, v katerih so enote, ustanove in šole naše armade. To obletnico morajo še prav posebno svečano proslaviti v tistih enotah JLA, ki nosijo imena vojni enot, ki so se borile na Sutjeski.

Znanstveni zbor »Neretva-Sutjeska«, ki ga prireja JLA od 27. junija do 2. julija letos, bo prispeval k nadaljnji osvetlitvi dogodkov bitke na Neretvi in Sutjeski.

Avto-moto rally »Sutjeska 1968« je prav tako posvečen proslavi bitke.

Predvideno je, da bo med proslavo izšel poseben časopis z naslovom »Sutjeska«.

II.

Na proslavi, ki bo 4. julija 1968, bodo na Tjentištu — predvidoma — sodelovali: borci iz vojni enot, ki so se borile na Sutjeski; delegati vojni korpusov, divizij in brigad, ki so se borile na drugih območjih in s tem sodelovali v bitki na Sutjeski; predstavniki mladinskih organizacij, udeležencev akcije »Večno šumi Sutjeska«; predstavniki družbeno-političnih organizacij in predstavniških teles; predstavniki jugoslovanske ljudske armade in ljudstvo iz občin in vasi z območja bitke.

Program proslave na Tjentištu obsega: komemorativni del — počastitev spomina padlih borcev, udeležencev bitke; pregled borcev in mladine; govor o pomenu bitke na Sutjeski; kulturno-umetniški, športni in zabavni program.

Prihod na Tjentište bo 3. julija dopoldne, a odhod 4. julija popoldne. Mladinci bodo taborili na Tjentištu vse do 14. julija.

JAVNA ZAHVALA

Ob letošnjem pohodu partizanskih kurirjev v okviru tradicionalnega pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane« se v imenu odbora partizanskih kurirjev zahvaljujemo za topel in prisrčen sprejem, ki smo ga bili deležni na pohodu preko Gorenjske in Primorske s strani pionirjev, šolske mladine, članov ZB, JLA in ostalih političnih in družbenih organizacij, ki so na vseh postankih priredili kulturni program. Enako se zahvaljujemo novinarjem in reporterjem RTV, ki so nas spremljali in istočasno obveščali javnost o poteku pohoda. Predvsem se zahvaljujemo kolektivom JUGOREKLAM in PROSVETNEGA SERVISIA iz Ljubljane in SOSKEGA GOZDNEGA GOSPODARSTVA iz Tolmina, ki so obdarili in prevzeli patronat nad šolo v Gorenji Trebuši ter enotam JLA, ki so nam pripravili pogostitev in lep sprejem in motorizirani milici, ki je vseskozi spremljala pohod in urejala promet.

Končno se zahvaljujemo celotnemu odboru v Novi Gorici in Bukovici, Aero klubu iz Adolfovine, goriški godbi in narodnim nošam, ki so nam pripravili na slavnostnem prostoru bogat kulturni program goriškega okleta in gledališča ter vsem partizanskim kurirjem, ki so aktivno sodelovali na pohodu.

ODBOR PARTIZANSKIH KURIRJEV

komorec NOVJ«, ki bo verjetno izšla v septembru letos. Pisec knjige Rafael Perhauć, bivši komandant letalcev v Alžiru, ki je uspel zbrati mnogo do sedaj še neobjavljenih dokumentov o prekomorskem letalstvu. Poleg dokumentiranega gradiva bo knjiga, ki bo obsegala okrog 400 strani, prinesla tudi sezname vseh prekomorskih letalcev, katerih je bilo 2211.

Ob dnevu letalstva objavljamo iz omenjene knjige odlomek

»POMANJKANJE PILOTOV«

Štab Prve eskadrilje je 24. decembra med drugim poročal: »Vprašanje pilotov je postalo v našem skvadronu kritično. Če bomo nadaljevali z operacijami kot doslej, se ne bo dalo izogniti novim izgubam. Pilotom je bilo večkrat ukazano, naj opravljajo naloge premišljeno in oprežno. S tem se pa seveda ne bomo mogli popolnoma izogniti izgubam. Razmeroma majhne

zvezi z emblemom na kapi. O tem priča pismo glavne komande BAF (Balkan Air Force), ki je naslovljeno na britansko vojno misijo in namenjeno našemu vrhovnemu štabu.

V pismu je sporočeno, da je komandant 352. skvadrona obvestil predstavnike BAF, da bodo bivši piloti 94. skvadrona sprejeti v eskadriljo le pod pogojem, če bodo nosili petokrako zvezdo na kapi. Ta pogoj pa smatra komanda BAF, da ni v duhu sporazuma Tito-Subašić, po katerem naj bi imeli letalci iz kraljevskega letalstva pravico izbirati embleme na kapi: embleme jugoslovanskega kraljevskega letalstva ali RAF. Ta klavzula v sporazumu Tito-Subašić je veljala ne glede na to, kje bo bivši pripadnik jugoslovanskega letalstva služil kot prostovoljec RAFVR (Royal Air Force Voluntary Reserve), v partizanski enoti ali izven nje. Omenjeni letalci so skoraj enoglasno izjavili, da odstopajo od pravic nošenja kraljevskega em-

Novi Sad z ekspoziturami • Mestna hranilnica ljubljanska • Domžale • Kamnik • Kočevje • Trbovlje • Ekspoziture: Bežigrad • Moste • Stara Ljubljana • Šiška • Vič • Črnomelj • Grosuplje • Hrastnik • Litija • Logatec • Medvode • Rakov • Ribnica • Vrhnika • Zagorje

725 NAGRAD

NAGRADNO ŽREBANJE

KMETIJSKA MEHANIZACIJA PO IZBIRI
3 NAGRADE — VSAKA V VREDNOSTI 5000 Ndin.

- 20 prenosnih avtomatiziranih živalnih strojev MIRNA — VERITAS
- 50 ročnih avtomatiziranih ur DARWIL — model 1968
- 50 koles PONY — ROG

1 AUDI 80 L

1 ZASTAVA 750

Vlagatelji vseh vrst vezanih hranilnih vlog, torej tudi stanovanjski in kmetijski varčevalci ter lastniki vezanih deviznih računov, ki ste že ali boste do 31. avgusta 1968 vložili najmanj 2.000 Ndin na odpovedni rok nad eno leto, sodelujete pri velikem nagradnem žrebanju.

OB SOBOTAH POSLUJEJO S HRANILNIMI VLOGAMI NAŠIH VARČEVALCEV VSE POŠTE V SLOVENIJI

KREDITNA BANKA IN HRANILNICA LJUBLJANA, ŠUBIČEVA 2

DENAR PRI KB PRINAŠA VEČ

LJUBLJANA

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Vohun-Powers Je postal inštruktor

Vohunska afera z letalom U-2 in njegovim pilotom Powersom še ni zbledela (o tej zadevi smo tudi mi objavili članek), kajti časopisni so v zvezi z njo spet dobili nekaj novega gradiva.

Znano je, da je bil Powers v Moskvi obsojen na deset let zapora. V jeti pa je presedel le dve leti, saj so ga med prestajanjem kazni zamenjali za sovjetskega vohuna Abila, ki je bil obsojen v ZDA. Po tej zamenjavi ni bilo o Powersu ničesar več slišati.

Pred kratkim so imeli v nekem ameriškem letalskem oporišču svedčanstvo, na kateri so razdelili odlikovanja. Z zlatim redom za zasluge, ki so zelo visoko ameriško odlikovanje, je bil nagrajen tudi Powers. Ta sedaj opravlja službo inštruktorja za letalce-oglednike kljub temu, da je na moskovskem sojenju spokorno priznaval svojo napako in zagotavljal, da se ne bo nikoli več ukvarjal z vohunskimi posli.

VOJAŠKA VEDA IN TEHNIKA

Sovjetski helikopterji za Vietnam

Po podatkih zahodnonemškega vojaškega tiska Sovjetska zveza dobavlja Severnemu Vietnamu razen drugega orožja in opreme tudi svoje največje helikopterje, v katere gre do 120 mož. To sta helikopterja tipa Mi-4 in Mi-6, ki jih na Zahodu poznajo pod nazivi »Hook« in »Hound«. Mi-6 je večji kot Mi-4 in lahko naloži 22 ton koristnega tovora, leti pa s hitrostjo skoraj 300 kilometrov na uro. Helikopterje te vrste lahko uporabljajo tudi za prevoze raket »zemlja-zrak«.

Za Japonsko je v zadnjih letih značilen izreden industrijski razvoj, kar je čutili ne le v lahki, temveč tudi v težki industriji. Potemtakem ima Japonska vse možnosti za vzdrževanje in oskrbovanje mnogo močnejše vojske kot pa te z 237.000 možmi, kot jo je imela še pred dobrim letom. Trenutno imajo Japonci dvanajst pehotnih in eno mehanizirano divizijo ter 393 tankov — največ lahkih, nekaj pa tudi srednjih. Tanki so ameriškega izvora, prav tako pa tudi protiletalske rakete »Hawk«. Teh imajo sto štirideset.

Novi japonski program predvideva 250-odstotno povečanje vojske (v petih letih). Začeli bodo izdelovati tudi svoje tanke in transporterje.

Japonska ima sorazmerno močno mornarico. Lani so Japonci imeli 7 podmornic, 22 rušilcev, 18 fregat in spremljevalnih ladij ter 20 patrolnih ladij in protipodmorniških lovcev. Pred kratkim so potisnili v morje prvo podmornico, ki so jo bili po vojni izdelali doma, in 3050-tonski rušilec »Amacukaze«, ki je med drugim oborožen tudi z ameriški protiletalskimi raketami »tartar«.

Novi program predvideva 90 patrolnih ladij in 60 helikopterjev ter 63 mornariških oglednih in patrolnih letal domače proizvodnje.

Kar zadeva kopensko letalstvo, je znano, da imajo Japonci kakih 1100 letal, izmed katerih jih 570 spada v prvo bojno linijo. Sedaj načrtujejo nov nadzvočni lovec. Za japonsko letalstvo je značilno dejstvo, da so 98 odstotkov letalskih posadk izurili v ZDA.

Toda Japonci imajo že vse možnosti tudi za izdelovanje jedrskega orožja. Samo v sedmih letih (1957—1964) je začelo obratovati 14 jedrskih reaktorjev. Vendar se Japonci prav nič ne navdušujejo za to, saj sta Hirošima in Nagasaki še v preobilju. Neka anketa je pokazala, da se je le 20 odstotkov Japoncev odločilo za to, da bi se tudi Japonska mogla vključiti v atomski klub.

Raketne sile Kube

Med znano kubansko krizo pred šestimi leti so bili na tem otoku trije položaji balističnih raket »kopno-kopno« z dosegom 4100 km in šest položajev raket »kopno-kopno« z dosegom 1800 km.

Ko pa je Sovjetska zveza odstranila te rakete in jih odpeljala nazaj v svojo deželo, so na Kubi ostali le še taktični izstrelki »kopno-kopno« in »kopno-zrak«. Sedaj je na Kubi okrog večjih mest in vojaških objektov 24 položajev sovjetskih raket »kopno-zrak« »Guideline« po NATO oznaki. Kuba ima skupno kakih 600 raket te vrste. Razen tega imajo kubanske oborožene sile še 20 gibljivih ramp za »raketne« rakete »kopno-kopno« (skupno kakih sto raket), 6 do 8 »Frog-5« na šasilah amfibijskih tankov in 18 raketnih čolnov »Komar« s teledirigiranimi izstrelki za obstravljanje plovilnih objektov. Doseg teh izstrelkov znaša 37 kilometrov.

ČEPRAV JE STALO DVANAJST MILIJARD DINARJEV

ameriško letalo F-111 ni položilo izpita

Polkovnik Deathman si z dlanjo briše znojno čelo. V letalskem oporišču Takli na Tajskem je neznosna vročina.

»Fantje, takšnega letala, kot ga vidite pred seboj, ameriške zračne sile doslej še niso imele,« zatrjuje polkovnik.

Piloti zmigavajo z rameni in molče. Da bi se zaščitili pred soncem, so posedli pod krila enega izmed petih letal F-111, ki so to jutro prispela iz Nevada.

Deathman, poveljnik prvega oddelka 428. taktične eskadrilje, sarkastično nadaljuje:

»Tisti, ki o F-111 govorijo podcenjevalno, niso še nikoli sedli v letalo. Rad bi le vedel, s katerim drugim letalom lahko dosežete hitrost zvoka petdeset metrov od tal, ne da bi vas mogli ujeti vietnamski radarji.«

Piloti še nadalje molče. Vedo, da so na račun F-111 najhujše pripombe padale prav s strani letalcev. Navzlic temu pa je mogoče s tem aparatom, ki ima gibljiva krila, počenjati čudovite zadeve. Radar, s katerim je opremljen, mu omogoča,

da tudi ponoči lahko leta tik nad hribi, ne da bi ga opazil nasprotnikov radar.

Devet dni kasneje enega izmed teh letal ni bilo več nazaj. Oba moža, ki sta bila v njem, so prišli med pogrešance. Letalo je nedvomno prišlo v roke Severnim Vietnamcem.

Dva dni kasneje je v severovzhodnem delu Tajskega, blizu Mekonga, strmoglavilo že drugo letalo. Posadka je še pravočasno izskočila. Oba pilota so s helikopterjem prepeljali v Takli, neki komandos pa je pobral ostanke letala. Vojska ni hotela dati v zvezi s tem nobenega pojasnila. Odgovorili so z enim samim stavkom: »Usmerjevalni sistem je slabo deloval.« Gre za radar, ki odkriva ovire na tleh in prek zelo zamotanega elektronskega aparata daje ukaze za polet.

Tri tedne kasneje se je med izvajanjem neke akcije nad Severnim Vietnamom izgubilo še tretje letalo. Menijo, da ga je sestrelilo protiletalsko topništvo.

Takoj zatem so vsem vojaškim enotam poslali naslednji ukaz: »Nujno je poiskati in uničiti ostanke letala!«

Brez uspeha! Nalo je ameriško letalstvo uradno izjavilo: »Letalo je brčkone strmoglavilo v kak nedostopen in naseljen del džungle.«

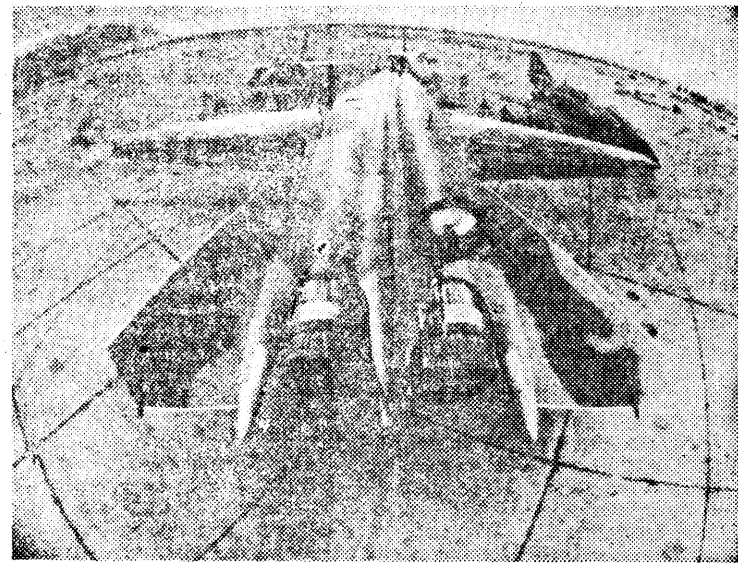
To pojasnilo pa ni bilo za nikogar prepričljivo. Američani so ne le izgubili tri letala z najmodnejšo in najbolj dovršeno opremo, temveč so dve izmed njih zanesljivo dobili v roke Vietnamci, ki bodo tako spoznali silno pomembno nasprotnikovo vojaško skrivnost.

Za Američane pa je to eden izmed najhujših udarcev v vsej vietnamski vojni.

V Washingtonu je prišlo do velikega vznemirjenja. Takoj so zaustavili vse nadaljnje polete F-111. Imenovali so posebno komisijo, ki naj raziše vso to zadevo. Dokumenti so že zbrani, javnost pa je tako zvedela resnico o tem čudežnem letalu, ki pa je dejansko nekaj povsem zgrešenega.

● Odločili so se bili za najdražjega konstruktorja. Tega posla niso zaupali Boeingu, temveč teksaški družbi General Dynamics.

● Težave so toliko večje zaradi gibljivih kril in težke opreme, saj so morali preizku-

siti petindvajset raznih prototipov. Pri tem se je razbilo pet letal.

● Z enim samim udarcem so hoteli ubiti dve muhi: vojno letalstvo si je želelo taktični bombnik (z nosilnostjo 20 ton), ki naj bi bil dolg, lepe oblike, čvrsto grajen in težak. Mornarica pa je zahtevala kaj lahkega, kar bi se lahko dvigalo tudi s krova letalonosilke. Odločil je McNamara: »Menim, da nam zadostuje en sam model.«

● Naposled so dobili letalo, ki je bilo pretežko. Dvignilo se je lahko samo osemnajst, ne pa petindvajset kilometrov visoko, kot so želeli. Ni se povsem uresničila niti želja, da bi lahko prav pri tleh letelo z nadzvočno hitrostjo. V takem položaju je vzdržalo le sto kilometrov, ne pa šeststo, kot so pričakovali. Njegov doseg ni znašal zahtevanih 6500, temveč le 5500 kilometrov, medtem ko letalo B-52 X, ki naj bi mu odstopilo prostor, lahko leti 20.000 kilometrov daleč. F-111 pa tudi kot izvidniško letalo ni bilo enakovredno sovjetskim aparatom »mig-23«.

● Elektronske naprave so bile preveč zamotane in jih je bilo treba povsem spremeniti.

● Letalo je požrlo ogromno denarja. Samo za njegovo preizkušnjo so porabili 1850 milijard starih dinarjev. Cena vsakega posameznega letala pa je naravnost fantastična — dva najst milijard dinarjev!

V hannoverskem Mednarodnem letalskem muzeju so maketo F-111 že odstranili s častnega mesta. Angleži so preklicali naročilo petdesetih letal, isto pa so storili z naročenimi 24 letali tudi Avstranci. Ognjeni krst v Takliju je bila za to letalo zadnja možnost. Tudi ta je padla v vodo.

Ameriški letalci pa so letalo F-111 obsodili z naslednjimi besedami:

»To je kot z obleko. Če je slabo skrojena, jo je zastonj predelovati, ker je ni mogoče popraviti!« PARIS MATCH

**Kdor zdravje ljubi,
ne pije veliko.
Če pa pije,
pije Hermeliko!**

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM?

Tovarišica Marija Bobnarjeva nam je sporočila, čeprav že nekoliko pozno, odgovor na fotografijo iz 4. številke »TV 15«. Pravi, da je tovariš, ki govori v mikrofoni radijskega oddajnika, njen sin Janez Bobnar. V partizanih je bil od leta 1944 kot komandir čete 1. bataljona Bračičeve brigade. Padel je 3. marca 1945. — Bralce prosimo tudi za pojasnilo današnje fotografije

Ponarejene topografske karte

Vojskujoče se dežele so si nenehno prizadevale, da pred sovražnikom prikrijejo svoje namere in da ga preslepijo. Vemo za primere, ki so bili za nadaljnji razvoj dogodkov odločilnega pomena in so precej prispevali h končnemu izidu vojne.

Nekajkrat so nasprotniku podtaknili ponarejene dokumente. To se ni dogajalo sicer pogosto, toda v vsakem primeru je bil to učinkovit način, da se sovražnika spelje na led. Znana je operacija »Zmleto meso«, uspešna poteza britanske obveščevalne službe, ki so ji Nemci nasledili. Angleži so vse uredili tako, da so morski valovi potisnili na obalo truplo britanskega oficirja, ki je imel pri sebi pisma in dokumente z zanimivo vsebino za Nemce in ki jim je bilo moč verjeti. To vnaprej pripravljeno vabo je sovražnik »pogoltnil« in še dolgo kasneje ni mogel ugotoviti, da so ga bili osleparili.

ZAKAJ NEMŠKI TANKI POD MOSKVO NISO MOGLI VEČ NAPREJ

Druga nemška ofenziva proti Moskvi, ki se je začela 16. novembra, se je blizala proti koncu. Severni krak nemških jeklenih klešč, ki sta ga sestavljali 3. in 4. oklepna skupina, naj bi se prebil na območje Zgornje Volge, nato pa zavil proti jugu, naravnost nad Moskvu. Ta manever je bil za vse

tiste vojaške strokovnjake, ki poznajo obliko zemljišča severno od Moskve, dokaj nerazumljiv. Na tem območju je le malo poti in mnogo močvirij, zato pa je za uporabo velikih tankovskih formacij neustrezno. Kako si je mogoče razlagati, da so Nemci, ki so bili izkušeni glede uporabe oklepnih in mehaniziranih enot, trdovratno pritiskali prav v to smer? Sovjetske armade, ki so se branile na tem območju, so le stežka zadrževale hudournik nemških tankov. Najdlje se je prebila nemška 7. oklepna divizija, ki je z nekaterimi svojimi enotami prodrla po neporušnem mostu celo na vzhodno stran prekopa Moskva—Volga.

V tistih zelo hladnih novembrskih dneh so v neko sovjetsko bolnišnico prinesli hudo ranjenega nemškega polkovnika, ki so ga bili ujeli borci sovjetske 24. motorizirane divizije. Medtem ko so imeli sovjetski kirurzi opravka s skalpeli in skušali nemškemu polkovniku rešiti življenje, je obveščevalni oficir pregledoval vsebino njegove torbice. Oficirja so zelo iznenadile karte, ki so se nanašale — o tem ni moglo biti nobenega

dvoma — na območje med Moskvu in Zgornjo Volgo, kjer je delovala nemška 3. oklepna skupina. Na karti je bilo videti ne le položaje in puščice, ki so označevale premike nemških oklepnih enot, temveč tudi ceste in naselja, ki jih tod nikoli ni bilo, nikjer pa ni bilo opaziti močvirij, jezer, gozdov in jarkov, čeprav je bila ta pokrajina z njimi zelo bogata. Zemljišče je bilo, sodeč po karti, ravno in skoraj idealno za množično uporabo tankov.

Mar je mogoče, da imajo nemški štabi take karte? Da ne gre za kako prevaro? Kaj pa bi s tem dosegli? Ta in še druga podobna vprašanja so si zastavljali obveščevalni oficirji, nanje pa jim ni mogel nihče odgovoriti. Karte so poslali v Moskvu, tam pa so takoj ugotovili, za kaj pravzaprav gre.

Da bi bilo mogoče ta primer pojasniti, se moramo vrniti na čase, ko so bili nemško-sovjetski odnosi vsaj navidezno še dobri in celo pristrani. To pa le ni oviralo generalštabnega polkovnika Hansa Krebsa, takratnega nemškega vojaškega atašeya v Moskvi, da ne bi organiziral široke

obveščevalne dejavnosti. Ker pa je bilo silno težavno dobiti pregled nad vso obsežno sovjetsko državo, je Krebs sklenil, da bo najprej zbral sovjetske topografske karte. Sovjetski protiofbeščevalni organi so kaj hitro zvedeli, za kaj se nemški oficir zanima, in so se potrudili, da mu pomagajo pri tem. Omogočili so mu, da dobi v roke nalašč zanj pripravljene karte. Območje med Moskvu in Zgornjo Volgo je bilo na kartah »predelano«. Vanje so bili vnesli naselja, ki jih dejansko ni bilo, in pet cest, ki so peljale z zahoda proti vzhodu. Hkrati s tem pa na kartah ni bilo videti mnogih jezer, močvirij, globeli in gozdov, ki so v vojaškem oziru — zlasti za tanke — velika ovira. Nemški vojaški poslanec Hans Krebs je imel karte za prave in jih je poslal v Berlin, kjer so jih razmnožili v tisočih izvodih.

Te karte so ob napadu na Moskvu dobili nemški oficirji. Zadeve pa so potekale kot običajno: pet dobrih cest, ki so peljale proti vzhodu, je omogočalo hkratno uporabo večjega števila tankov, mnoga naselja pa naj

bi bila zatočišče nemškim vojakom med strupeno rusko zimo. Po vsem tem se nemškemu poveljstvu ni bilo težko odločiti in napotiti svoje tanke prav v to smer.

Lahko si je zamisliti preseñčenje nemških poveljnikov in štabov, ko so s tolikšnimi tankovskimi silami prišli na območje, polno hudih ovir. Namesto naselij so videli nepregledno stepe in močvirja, kjer ni bilo moč najti nobenega zavetišča za premražene vojake. Cest ni bilo nikjer, zato pa so jih na vsakem koraku zaustavljale globeli in gozdovi, zaradi česar je bilo treba tankom iskati obhodne poti. Nemške ocene in želje so doživele popoln neuspeh. Severni krak tankovskih klešč se je nemočno vrtel v začaranem krogu in ni mogel priti do izraza. Te sile pa res niso bile majhne, saj je 3. in 4. oklepna skupina sestavljala trinajst nemških divizij.

To je bil pomemben prispevek sovjetske »dezi« (dezinformacijske) službe k obrambi Moskve.

Prihodnjič: Ponarejena karta, ki je odločala o usodi Egipta

SODOBNA, OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

RADIJSKE MINE - ZAHREBTNO OROŽJE

Na breg reke Istre, v moskovski okolici, je pridrvela 4. nemška tankovska divizija. Most čez reko je bil porušen, le oporniki so ostali. Dva inženirska bataljona sta delala noč in dan, da bi most spet usposobila za promet. Nekega novembra, le nekaj dni po porušitvi, je prvi tank zapeljal previdno čez mostnice, za njim drugi, tretji ... Kmalu so drvele čez most kolone nacističnih vozil. Tedaj pa je zemlja zadržala in zabobnela, most je izginil v oblaku dima in prahu, v zrak so zleteli deli tankov in avtomobilov ...

Strateško važen most so Nemci zavarovali s trojno ograjo iz bodeče žice in minami, stražilo ga je na desetine esesovcev, protiletalska obramba je bila izredno močna. Nacistično poveljstvo je začelo temeljito preiskavo, kako je prišlo do razstrelitve tega mostu v odločilnem trenutku, toda uspeh je bil ničev. Le da so prišli še eno tajinstveno eksplozivno vrsto drugih ...

Dne 24. oktobra 1941 so nemške čete vkorakale v Harkov. Nacisti so vedeli, da je mesto polno min, tudi takih z zapo-

znelim vžigom. Zato so ekipe saperjev začele temeljito preiskovati hišo za hišo. Posebno pozornost so posvetile stavbam, pripravnim za namestitev nemških štabov in enot. Na ulici Dzeržinskega št. 17, so v kupu premoga v kleti našli kakih 50 kilogramov razstreliva s pokvarjenim vžigalnikom, delujočim na elektro-kemični način. To najdbo so šteli za svoj velik uspeh. V pritlično lepo starinsko vilo sredi vrta se je naselil sam poveljnik harkovske garnizije general von Braun z najožjimi sodelavci. Dne 13. novembra je general sklical nekakšno konferenco in je zato legel malo kasneje kot navadno. Okoli štirih zjutraj pa je zletela hiša v zrak, ubit je bil von Braun in okoli dvajset vojakov ter oficirjev. Za kazen so nacisti postrelili saperje, ki so preiskali vilo, komandanta inženirskega bataljona pa degradirali in poslali na fronto.

V mestu Strugi Krasnije je bilo pri neki podobni eksploziji ubitih nekaj desetih tankistov iz 56. motoriziranega nemškega korpusa. V okolici Kijeva so leteli v zrak bunkerji, ki so jih Nemci že zdavnaj zavzeli in koristili. Prav tako je zletelo v zrak več mostov čez Dnjepr.

Več kot jasno je bilo, da so mine pustile sovjetske čete, ko so se umikale proti vzhodu. Toda kako so eksplodirale ravno tedaj, ko so prizadevale največjo škodo? Kmalu so nacisti začeli domnevati, da Rdeča armada sproži mine prek radijskih valov. Decembra 1941 so sovjetske čete po porazu Nemcev pri

Moskvi zaplenile Hitlerjev ukaz, naj v taboriščih za vojne ujetnike poiščejo vse, ki so služili kot radiisti v saperskih enotah in jih z letali dostavijo v Berlin v posebni postopek.

Radijske mine so že staro orožje Rdeče armade.

Dne 9. avgusta 1921 je prejel Vladimir Ivanovič Bekauri Leninov ukaz o imenovanju za upravitelja vojne delavnice, ki se bo ukvarjala z raziskavami uporabe radia za daljinsko upravljanje letal, ladij in min. Bekauri, star revolucionar, izdelovalec orožja in bomb v revoluciji leta 1905, je pritegnil k sodelovanju več znanstvenikov. Že leta 1925 so naredili prototipe aparatov za daljinsko sproževanje min prek radia. Nadaljno izpopolnitev so ti aparati doživeli dve leti kasneje, ko so jih začeli serijsko izdelovati. Čez nekaj let je bila ustanovljena pri »posebni daljnovidni armadi« žeteta, ki se je ukvarjala z miniranjem in sprožitvami prek radia.

Po vojni se je razvedelo tudi za nekatere podrobnosti o eksploziji mostu čez Istro in pod hišo na Dzeržinskega 17 v Harkovu.

V dva opornika mostu so vzdali po 600 kg razstreliva v vsakega. Nekdo je predlagal, da bi pustili most nepoškodovan in ga razstrelili, ko bodo Nemci

pridrveli čezenj. Toda poročnik Kožušov, poveljnik minerve, se je temu uprl, češ da ne smemo smatrati Nemcev za bedake. Če bi našli nepoškodovan most, bi ga najprej temeljito preiskali. Zato so razstrelili samo zgornji del mostu, opornike pa pustili. Nemci so jih hoteli uporabiti in to jim je stalo precej življenj.

V hiši na Dzeržinskega 17 v Harkovu so v kleti z železnimi drogovi razbili beton in skopali pod njim veliko jamo, vanjo pa položili okoli 500 kg razstreliva. Mina je bila skoraj tri metre pod podom, zavarovana je bila z več pastmi. Eksplozirala bi razen po radijskem ukazu tudi tedaj, če bi nekdo skušal premakniti dva izmed več zabojev streliva ali če bi poskušal premakniti napajalno baterijo. Nato so jama znova zabetonirali, na ploščo pa nasuli kup premoga. Vanj so skrili tistih 50 kg razstreliva, ki so ga našli Nemci. S tem so se zadovoljili, dalje niso več iskali. Tako je opravila svojo vlogo tudi lažna mina, čeprav so eksploziv lahko Nemci nekje izkoristili.

Kako deluje radijska mina? Branilec lahko že dolgo pred umikom predvidi kraje in stave, kjer bo položil take mine. Prav tako jih tudi postavi v miru in se pri tem temeljito zavaruje pred nepričakovanimi očmi in ušesi. Ko zasede kraje,

kjer so mine, sovražnik, prevzame glavno vlogo branilčeva obveščevalna služba. Zanj ni navadno posebno težko ugotoviti, kje se je nastanil sovražnik in vse drugo, kar omogoči zadati mu kar najhujši udarec. Obveščevalna služba prek radia ali kako drugače svoje ugotovitve sporoči odgovornemu štabu na osvobojenem ozemlju. Od tam radijski oddajnik tudi mino sproži. Kot je znano, mora biti vsak sprejemnik, tudi tisti v mini, naravnost na določeno valovno dolžino, da sprejema znake enake valovne dolžine, iz oddajnika. V več mesecih ali celo letih, ko radijska mina potuhnjeno miruje in preži na žrtve, bi lahko vsak oddajnik, ki sprejema valovno

dolžino, slučajno sprožil tudi mino. Da se to ne zgodi, pa skrbi posebna naprava. Ni dovolj, da sta sprejemnik in oddajnik naravnost na isto valovno dolžino, ampak mora tudi oddajnik predati v eter določeni kodirani znak. Tako postane dejansko nemogoče, da bi slučajno sprožil mino.

Počastitev spomina judenburških junakov

Te dni mineva 50 let, odkar je pod streli iz pušk avstro-ogrskih vojakov padlo 15 naših vojakov, ki so vodili upore v Judenburgu, Murau in Radgoni. V počastitev spomina na junake, uporne slovenske vojaške nadomestnega bataljona 17. pešpolka v Judenburgu, je mestna konferenca SZDL Ljubljane priredila pred kostnico padlih vojakov iz prve svetovne vojne na ljubljanskih Zalah žalno svečanost s polaganjem vencev.

Več kot 250 starih borcev — pri čemer govorimo o koncu prve svetovne vojne — je prišlo na komemoracijo. Predsednik RO ZZB NOV Slovenije Franc Leskošek-Luka je v svojem govoru obudil spomin na upore slovenskih vojakov, katerih de-

janja sodijo med najbolj revolucionarna tistih dni. Med drugim je dejal:

»Pol stoletja je minilo od takrat, Narodi, ki jih je zatirala habsburška monarhija, so morali preliti veliko krvi, žrtvovati mnogo življenj, preživeti hude muke in vzdržati nečloveške napore za vse to, kar imajo sedaj. Cena, ki jo je majhen narod moral plačati za svojo svobodo in samostojnost, je bila vedno visoka, plačati pa jo je bilo treba vedno s krvjo. S krvjo najboljših hčera in sinov naroda! Mnogo jih je bilo, ki so dali vse, kar so imeli, v bojih za osvoboditev izpod habsburškega železa in pozneje za osvoboditev izpod fašističnega škornja. Mnogo jih je bilo. In kljub temu zgodovina tega obdobja, obdobja bojev in prizadevanj za nacionalno in so-

cialno osvoboditev slovenskega naroda ne bo mogla prezreti pomena in dejanj vseh znanih in neznanih vojakov, ki so padli med upori v Judenburgu, Murau in Radgoni.«

Na koncu je poudaril:

»Ob uporih naših fantov so se razmahale še stavke v mnogih tovarnah od Judenburga do Leobna in se jim pridružile protivojne demonstracije civilnega prebivalstva. Tako so judenburški vojaški upor, stavke delavcev in protivojne demonstracije na tem področju, kjer se je neorganizirano zadrževalo okrog 1000 obojestranskih upornikov, od katerih so se nekateri že približevali slovenskemu nacionalnemu ozemlju, postali sestavine revolucionarnega dogajanja, ki je imelo mnoge podobnosti z letom 1917 v Rusiji. Šele 14. maja se je vojaškemu poveljstvu v Judenburgu posrečilo z energičnimi očiščevalnimi akcijami in z razglasitvijo obsednega stanja zatreti upor in stavke.

Upori naših fantov so odjeknili po vsej monarhiji, pa čeprav časniki o njih niso smeli ničesar pisati. Pokazali so revolucionarno silo slovenskega človeka v času, ko na to ni mislila nobena politična stranka na Slovenskem. Padli so kot borci za mir, socialno pravico, za nacionalno svobodo, za bratstvo med narodi.«

Ugledni predstavniki družbeno-političnih organizacij pa so pred grobnico s pomrtnimi ostanki judenburških junakov položili več vencev. Svečano vzdušje so izpolnili godba na pihala ljubljanske garnizije, igralec Saša Miklavc in pevec APZ »Tone Tomšič«. Vojaki so izstrelili salve.

Po komemoraciji so se stari borci zbrali na krajšem srečanju, obujali spomine na prvo svetovno vojno in NOB ter krepili ponekod že ohlajeno prijateljstvo.

FOTOAMATERJI — SPET NOVOST ZA VAS V PRITLIČJU

TRGOVSKE HIŠE »NAMA« V TOMŠIČEVI ULICI 2

- kinoprojektorji Copal — Sekonic 8 mm, Holbeck — Auto 8 mm
- kino fleši IMAC (1000 Wat)
- montažne mize super 8 mm, Marep, Super in Meonet 8
- kompletni tehnični pribor znamke Hansa

POSEBNA UGODNOST: fotoaparati PRACTICA od 990.— do 1430.— N-din. Vse za poklicno in amatersko fotografsko delo v foto oddelku NAMA.

Dr. Tone Ferenc:

Narodnoosvobodilni boj na Gorenjskem januarja 1942

Partizanska aktivnost na Gorenjskem v decembru 1941 in januarja 1942 pomeni posebno razdobje v zgodovini naše narodnoosvobodilne borbe na Gorenjskem. Lahko bi ga imenovali razdobje ponovnega razmaha narodnoosvobodilne borbe, za katerega sta značilna uspešen nastop Gorenjskega bataljona in množična vstaja v zahodnem delu Gorenjske. To poglavje so nekateri pisali že skušali bolj ali manj podrobno prikazati, nekateri le po spominu, drugi pa tudi z uporabo raznih virov. Ker nam sedaj dostopno gradivo iz inozemskih arhivov pomaga bolje obdelati nekatere dogodke, sem se odločil, da na podlagi do sedaj znanih virov in na novo odkritega gradiva napišem ta članek. Vendar bodo zaradi pomanjkanja okupatorjevega gradiva nekatera zanimiva vprašanja ostala še naprej nerazkšana.

Prvi val upora proti okupatorju je zajel Gorenjsko poleti 1941. leta, zlasti konec julija in avgusta. Enako kot v drugih slovenskih pokrajinah so ga tudi tukaj pripravili in vodili komunisti na široki osnovi programa Osvobodilne fronte, Okrožnim komitejem KPS in spomladi 1941 formiranim vojno-revolucionarnim komitejem je uspelo do 26. julija 1941 zbrati in oborožiti 157 ljudi, med njimi je bilo največ delavcev in tudi skoraj dve tretjini komunistov. V dneh od 26. julija do 5. avgusta 1941, ko je prišlo do oborožene vstaje, je prišlo v razkrojane 199 novih borcev in v tem času so ustanovili sedem partizanskih čet in iz štirih med njimi dva partizanska bataljona: Gorenjski in Storžški, medtem ko so nadaljnjih nekaj čet in Kamniški bataljon ustanovili do srede avgusta 1941.

Prve partizanske čete in prvi partizanski bataljoni na Gorenjskem so izvedli mnogo akcij na okupatorjevo živo silo, na njegove za vojno pomembne industrijske objekte, na prometne naprave itd. Okupatorju so povzročili številne izgube in veliko materialno škodo, dvigali so upornega duha in narodno zavest slovenskega prebivalstva na Gorenjskem.

Upor je nemškega okupatorja zelo iznenadil, vendar ne toliko zaradi upora samega, saj je npr. vodja kranjske izpostave komandanta varnostne policije in varnostne službe za Gorenjsko 30. junija 1941 predvideval: »Računamo lahko s tem, da bodo komunistični krogi poskušali sedanje razmere v povečani meri izkoristiti za razkrojavalno propagando v navadni obliki, kot je trošenje letakov, ustna propaganda, napisne akcije itd.« Prav gotovo nemškemu okupatorju niso bili neznano glasilo Osvobodilne fronte »Slovenski poročevalec« in letaki, ki so pozivali k upor in t. d. Okupatorja sta iznenadila predvsem širina in moč upora ter dejstvo, da se je prebivalstvo postavilo na stran upornikov. Tako npr. okupatorjeva poročila govorijo o »upornem valu«, o »plamenu komunističnega propagandnega dola in agresivnih nastopov komunistov, kakršnih še ni bilo niti tukaj niti kje drugje.« o tem, »da prebivalstvo podpira tolpe s tem, da jih vzame pod streho, jim daje živila in obvestila«, o tem, da večji del prebivalstva »v delovanju tolp vidi tudi osvobodilno borbo nacionalnega slovenstva« itd. Zato je bila reakcija nemškega okupatorja na vstajo na Gorenjskem zelo ostra in energična. Šef civilne uprave Franz Kutschera je 28. julija uvedel policijsko pp. od 10. ure zvečer do 4. ure zjutraj in ukazal zapreti vse mejne prehode v Ljubljansko pokrajino, drugi dan je ustanovil posebno sodišče za sojenje upornikov itd. Na Gorenjskem je okupator tiste dni uvedel neko vrsto izjemnega stanja. Izvedli so »večje število aretacij in razglasili izjemno stanje za sedeno območje«, je poročal vodja blejske podružnice državnega propagandnega urada NSDAP za Koroško 4. avgusta 1941. Dne 1. avgusta 1941 so začeli streljati talce. Hkrati z nasiljem je okupator nastopil tudi z zasledovanjem partizanskih enot. Imel je takrat na Gorenjskem 53 orožniških postaj z okrog 200 orožnikov in 181 rezervni policijski bataljon v Kranju pod poveljstvom podpolkovnika Haenisch (24. oktobra ga je zamenjal major Körnbach) z okrog 500–600 policisti. Orožniške postaje so bile preko orožniških okrožij in orožniškega glavarstva v Kranju podrejene komandantu orožništva pri šefu civilne uprave za Gorenjsko polkovniku Rudolfo Handlu, ki mu je kot namestniku poveljnika redarstvene policije za alpske dežele bil tudi podrejen omenjeni policijski bataljon. Poveljnik redarstvene policije »alpske dežele, polkovnik Helmut Mascus, ki je imel sicer svoj stalni sedež v Salzburgu, je bil namreč že od srede aprila 1941 na svojem »poveljniškem mestu« v Mariboru. Toda te sile, ki so že julija (npr. med Jesenicami in Dovjem), zlasti pa prve dni avgusta (npr. 1. avgusta na Mežakliji, 4. in 5. pod Storžičem) zasledovale partizanske enote, niso zadostovale. Višji vodja SS in policije za XVIII. vojno okrožje, neke vrste Himmlerjev zastopnik za vse vrste SS in policije v alpskih deželah SS-brigadeführer dr. Scheel je 4. avgusta 1941 popoldne poslal polkovniku Mascusu naslednje telefonsko sporočilo:

»Namestnik komandanta korpusa (ta je bil poveljnik vseh vojaških enot v alpskih deželah — op. T. F.) mi je povedal, da je šef civilne uprave Koroške (beri: za Gorenjsko — op. T. F.) poslal za enote, ki naj bi takoj odšle v akcijo in vzpostavile red in varnost na tem območju. Danes me je ponovno poslal za točno informacijo in za podatke o moči enot. Vojska lahko le v zelo nujni potrebi da kakšno enoto. Prosim, da mi že danes zvečer pošljete brzojavno obvestilo o tem, ALI POLICIJA ZAGOTOVITI VARNOSTI. TAKŠNE RAZMERE BI BILE V TRETJEM RAJHU EDINSTVENE.« Ne vemo sicer, kaj je Mascus odgovoril, vendar je znano, da so takrat privlekli na Gorenjsko dosti več policijskih enot in tudi drugih oddelkov, kakor pa so jih imeli do takrat. Razmere na Gorenjskem so bile torej res edinstvene kot nikjer drugje v zasledenih pokrajinah. Ze 6. avgusta zvečer je moral okrepljeni 72. rezervni policijski bataljon nenadoma s štirimi četami odriniti s slovenske Stajerske na Gorenjsko. Tam je ostal kar 14 dni in v tem času so nacisti morali prekiniti deportacije na slovenskem Stajerskem. Drugi dan so iz celoveca poslali še SS-pehotni nadomestni bataljon »Westland« (550 mož), šolski bataljon letalcev in četo planinskih lovcov.

1 Ivan Križnar: Socialna in politična pripadnost borcev partizanskih enot na Gorenjskem in Stajerskem v letu 1941. Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, 1966, št. 1–2, str. 318–321 (navajam: Križnar, Socialna in politična pripadnost borcev).

2 O partizanskih akcijah na Gorenjskem v tem času glej: Slovenski poročevalec 2., 16., 23. in 30. 8. ter 13. 9. 1941 (Zbornik dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov, del VI, knjiga 1, dok. 8, 13, 20, 21 in 26 — navajam: Zbornik NOV) in Heydrichovi poročili Ribbentropu o sabotažnih, diverzantskih in partizanskih akcijah (časopis za zgodovino in narodopisje, I. letnik, 1965, str. 189–196). Ivan Bertonec-Johan: Ljudska vstaja v zgornjem delu Gorenjske leta 1941, št. 1–2, str. 371–386 (navajam: Bertonec, Ljudska vstaja).

3 Dopis kranjske izpostave komandanta varnostne policije in varnostne službe za Gorenjsko orož. okrožju Kranj in orož. postajam 30. 6. 1941, arhiv Gorenjskega muzeja Kranj.

4 Poročilo orožniškega okrožja Kamnik 29. 8. 1941 Zbornik NOV, VI/1, dok. 144).

5 Poročilo blejske podružnice drž. propagandnega urada NSDAP za Koroško 4. 8. 1941, arhiv Instituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, f. 1003 (navajam: arhiv IZDG).

6 Razglas šefa civilne uprave za Gorenjsko 3. 9. 1941 (Zbornik NOV, VI/1, dok. 147).

7 Poročilo štaba 171. rezervnega policijskega bataljona 17. 9. 1941 (Zbornik NOV, VI/1, dok. 180).

8 Kutschera razglas 29. 7. 1941 (Zbornik NOV, VI/1, dok. 109); Kutschera okrožnica 29. 7. 1941 (Zbornik NOV, VI/1, dok. 110).

9 Scheelova brzojavka 4. 8. 1941, mikrofilm v National Archives Washington (krajšam: NAW), T-175, navitek 10.

PRED SREČANJEM INTERNIRANCEV NA BORLU

Kot smo že poročali, bo 2. junija letos na Borlu medobčinski srečanje bivših internirancev. Ob tej priložnosti smo na razgovor povabili LINKO KSELO-JASNO, predsednika komisije za interniranje, deportiranje in izseljenje pri občinskem združenju ZB NOV občine Maribor.

Linka Ksela-Jasna nam je najprej pojasnila, da gre za srečanje bivših internirancev, ki so šli skozi prehodno taborišče na Borlu. Prišli pa bodo iz območja občine Maribor, Celja in Ptuj. Razen tega bo to srečanje postalo tradicionalna oblika vsakokratnega srečanja internirancev, ki so bili iz taborišča na Borlu odpeljani v druga nemška taborišča.

KAJ VSE PRIPRAVLJATE V OKVIRU TEGA SREČANJA?

»Na predvečer bomo na Borlu kurili kres in obujali spomine. Drugi dan bo osrednja proslava, na kateri bo govoril JANKO VOGRINEC, predsednik pripravljalnega odbora za srečanje bivših internirancev na Borlu. Na proslavi bodo sodelovali pevski zbor ptujske šole, nastopili bodo tudi z zbornico recitacij, sodelovali pa bodo tudi nekateri člani SNG Maribor. Nato bodo položili venec pred tamkajšnjo spominsko ploščo na dvorišču gradu Borla.

Razen tega nameravamo v sodelovanju z muzejem NO Maribor, muzejem ljudske revolucije v Celju in ptujskim muzejem pripraviti spominsko razstavo. Razstavljeno bo namreč gradivo za vso severno-vzhodno Slovenijo od leta 1941 naprej, ko so Nemci začeli z aretacijami in pričetki ljudi zapirati ter jih transportirati v Borl. Seveda bo razstava po vsebini tudi povezana s tem, kako je tukaj nastajala svoboda. Težimo tudi na tem, da bi pred srečanjem naš dnevni tisk objavil nekaj zgodovinskih spominov posameznih internirancev. Računamo, da nas bodo dnevni tisk, radio in televizija v tem tudi podprli. Natisnili bomo plakate in izdelali spominsko značko.

Dogovorili smo se tudi že z avtobusnimi podjetji v Mariboru in iz Celja, da bi organizirala prevoz po zmerni ceni. Računamo namreč, da bo prišlo na srečanje veliko internirancev, domala iz vse Slovenije, zlasti pa iz trboveljskega in zasavskega revirskega bazena, potem iz Savinjske, Mislinjsko-Solške doline in seveda tudi iz ostalih predelov Stajarske. Zato naprosmo udeležence srečanja, naj se takoj prijavijo pri svojih najbližjih krajevnih organizacijah ZB, ki bodo prijave nemudoma posredovale občinskemu združenju ZB, tako da bi lahko pravočasno vedeli, koliko udeležencev bo, zaradi prevoza.

Naj poudarim, da bomo z vsakokratnim srečanjem ustvarili med interniranci tisto povezanost, kot je bila nekoč, v najtežjih dneh.

D. M.

ZA MIR MED NARODI

Letos bodo minila štiri leta, odkar je bil ustanovljen medobčinski center klubov OZN Maribor. Takoj po ustanovitvi pa se je le-ta znašel v hudi finančni stiski, iz katere se je rešil šele po dveh letih. Člani centra so tudi sami kupovali znamke in pisarniške potrebščine, da je delo potekalo brez

večjih zastojev. Kljub takšnemu stanju se je število klubov OZN in s tem tudi članstva letos povečalo od 11 klubov z okrog 300 člani na 39 klubov z okrog 1200 članov. S finančnimi sredstvi je center sicer v zadnjem času nekoliko na boljšem, a še vedno ne more izvesti nekaterih večjih akcij.

Razen razširitve mreže klubov OZN je center lani organiziral protestni pohod po ulicah Maribora. Udeležilo se ga je okrog sto mladih članov klubov OZN in Klubov mladih, oblečenih v raznobarne majice z napisom: »DOL Z RASNO DISKRIMINACIJO«, »AMERICANI, ZAPUSTITE VIETNAM«, »PODPRIMO OZN PRI OHRANITVI MIRU«. Center je prav tako sodeloval pri izvedbi republiške proslave 10-letnice klubov OZN v Ptuj, organiziral seminarja za vodstvene kadre in mentorje klubov OZN, letos spomladi pa je sprejel generalnega sekretarja avstrijskega društva za Združene narode, ki je po nalogu UNESCO proučeval delo klubov OZN v Jugoslaviji, Franciji in Angliji ter se o delu mariborskega centra izrazil zgolj pohvalno. Ob dnevu solidarnosti z bojem vietnamskega ljudstva je skupno s komitejem ZMS pripravil protestno zborovanje.

Letošnji program dela je precej obširen, vendar upamo, da bo izpolnjen, saj bomo s tem še bolj pripomogli k splošni vzgoji mladine v duhu humanizma in internacionalizma, mednarodne solidarnosti in boja za mir ter spoznavanju stvarnosti današnjega sveta.

Daniilo Vincetič

Srečno, Matija Ožanič!

V soboto, 4. maja, je priredil borec 14. divizije Matija Ožanič iz Fare pri Kočevju slovesno odhodnico v pokoj v planinski koči na partizanskem Bohorju. Točko Bohor je izbral, ker se spominja najtežjega trenutka v življenju, ko je bil kot borec in mitraljez težko ranjen v napadu na žandarmerijsko postojanko v Koprivnici februarja 1944, ter se nato zdravil v prvi partizanski bolnišnici na Traven Lazu pod Bohorjem. Naravna zdravila, čisti bohorški zrak, zimsko sonce in trdna volja do življenja so mu vrnilli zdravje.

Ceprav od daleč, še vedno rad prihaja na Bohor in z družino obuja spomine na hude dni. Pred kratkim je obiskal tudi Koprivnico in poljski kraj, kjer je bil ranjen. Poljski je tudi Antona Sotoška, ki ga je odnesel do zanesljive hiše Julije Skubec, ki mu je obvezala rane. K svojemu odhodnici v pokoj je povabil številne soborce, prijatelje iz kolektiva, predstavnike ZB in PD iz Senovega in Brestanice in se z njimi skupaj poveseil. Na planem ob planinski koči so ga predstavniki kolektiva, organizacij ZB in PD iz Senovega in Brestanice nagovorili ob odhodnici v pokoj in mu poklonili spomine, ki ga bodo vedno spominjali na partizanski kraj Bohor. Kvariet iz Brestanice pa mu je v slovo zapel pesmi »Matij piše pismo belci« in »Bohor je vstal«, katerim so se pridružili vsi prisotni.

Rado Kozole

MIROVNE SILE ZA VIETNAM

Ze konec marca letos se je v Stockholmu zbralo 150 predstavnikov mirovnih gibanj. Med temi je bil tudi zastopnik ZZZ NOV Jugoslavije. Na tem sestanku so poleg drugega sklenili poslati vsem mirovnim organizacijam po svetu tudi okrožnico: »Nujna akcija za ustavi-
tevi ameriškega bombardiranja DR Vietnam, da bi se lahko začeli mirovni pogovori« in apel: »Ustaviti bombardiranje in začetki pogovore«.

V apelu je med drugim rečeno: »Zahtevamo, da vlada ZDA povsem in brezpogojno ustavi bombardiranja in vse druge vojne akcije proti DR Vietnamu, da bodo tako ustvarjeni ugodnejši pogoji za pogovore med DR Vietnamom in ZDA.«

V zvezi z vsem tem je Mednarodni komite za zvezo stockholmske konference o Vietnamu pred kratkim razposlal pismo mirovnim organizacijam širom po svetu, dobila ga je tudi ZZZ NOV Jugoslavije. V njem opozarja, da Johnsonova izjava o

delni ustavitvi ameriškega bombardiranja Vietnamu in deklaracija DR Vietnamu vzbujata novo upanje za mir v tej deželi. V pismu je navedena tudi ugotovitev komiteja, da je v sedanjih razmerah prizadevanje vseh mirovnih sil še bolj potrebno in nujno kot pred nekaj tedni. Namen akcije je v tem:

Vsaka mirovna organizacija podpiše apel in ga vrne Mednarodnemu komiteju. Organizacije seznanjajo z vsebino apela tudi svoje vlade, parlamente, politične stranke, sindikate, mladino in druge organizacije. Protestne brzojavke in pisma proti ameriški bombardiranju v podporo apelu stockholmske konference je trenasnavljati na predsednika Johnsona in na ameriška poslaništva.

V apelu je dalje rečeno, da je to začetek akcije, a končni cilj bo svoboda in neodvisnost vietnamskega ljudstva v skladu s temeljnimi načeli sporazuma

iz leta 1954.

Izjava stockholmske konference o Vietnamu se končuje s temi besedami:

»Naj vietnamsko ljudstvo ve, da ima za seboj ves svet.«

To pa je na pariških pogovorih med predstavniki ZDA in DR Vietnam, do katerih je te dni prišlo, velik dokaz, da mirovne sile po vsem svetu nasprotujejo vojni in nasilju.

SAP
LJUBLJANA

TURIST BIRO

Titova 38
tel. 314-922

prireja v mesecu juniju 15-dnevno potovanje z avtobusom in letalom v ZSSR. Izletniki si bodo ogledali Moskvo, Leningrad in Kijev. Desetdnevno potovanje bo skozi Avstrijo, Nemčijo, Belgijo, Francijo, Švico in Italijo na ogled Londona in Pariza. Sedemdnevno potovanje pripravljajo za ogled Varšave, in sicer skozi Avstrijo, Češko in Madžarsko. V programu imajo tudi izlet po Avstriji, Zahodni Nemčiji, Švici in Italiji, na katerem si bodo ogledali München, Zürich, Vierzahdtstško jezero, Luzern, Como in Milano.

Elektrotehniko bo verjetno zanimal izlet na mednarodno razstavo v Rim. Kdor še ni bil na Danskem in Švedskem, bo lahko potoval s SAP na 15-dnevno potovanje v ti dve deželi. Prav tako bodo obiskali tudi Carigrad in Sofijo. Stidnevno potovanje pa je planirano pod naslovom »Od Salzburga do Dunaja«. Informacije o teh izletih lahko dobite v vseh poslovalnicah SAP Ljubljana.

Razpis Kajuhovih nagrad za leto 1968

Z namenom, da bi narodnoosvobodilna vojna slovenskega naroda dobila v slovenski književnosti še večji poudarek, in z namenom, da bi pisatelje, pesnike in druge umetniške oblikovalce ter zgodovinarje, zlasti pa vse, ki so kakorkoli sodelovali v NOV, še bolj zainteresirali za ustvarjanje del s tematiko narodnoosvobodilne vojne, razpisuje zavod »Borec« Kajuhove nagrade za leto 1968. Kajuhove nagrade se podeljujejo za izvirna in še neobjavljena dela, napisana v slovenščini: za roman, povest, pesniško zbirko, zbirko novel, dramo, dokumentarno delo, spomine ter za ilustracije in opremo knjig, ki jih izda zavod »Borec«. Za Kajuhove nagrade pridejo v poštev le dela, ki obravnavajo partizanstvo, ilegalno, predvojno partijsko delo in razredno borbo, koncentracijska taborišča ter zgodovinsko-znanstvena dela s tega področja. Po potrebi žirija lahko odloči, da se nagrade podelijo posebej za beletristiko in posebej za dokumentarna dela.

Nagrade za književna dela:
I. nagrada v znesku 4.000 N-din
II. nagrada v znesku 3.000 N-din
III. nagrada v znesku 2.000 N-din
Nagrade za opremo knjig:
I. nagrada v znesku 1.000 N-din
II. nagrada v znesku 500 N-din
Dela za nagrade naj avtorji pošljejo zavodu »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10-III, do 30. septembra 1968.

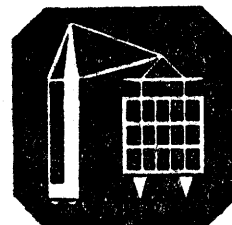
Poslana dela bo ocenila žirija, ki jo bo imenoval zavod »Borec«. Vsa nagrajena dela bo s posebno pogodbo odkupil zavod »Borec« in jih uvrstil v svoj redni knjižni program. Kajuhove nagrade bodo podeljene ob obletnici Kajuhove smrti, 21. februarja 1968.

UPRAVNI ODBOR ZAVODA »BOREČ«

Proizvajamo litobetonske
montažne garaže
in jih dostavljamo na
dom!

Podjetje za visoke gradnje

STAVBAR - MARIBOR

IMELI SMO LJUDI ...

FRANE KOCJAN

Občan Portoroža so v velikem številu pospremili k zadnjemu počitku usnege ucajca Franeta Kocjana, ki je umrl v 51. letu življenja. Tovaris Frane je bil po rodu doma iz Rojca iz slovenskega dela Celanije, v rani mladosti je izgubil oca, kar mu je že sicer težko življenje se otežilo. Ko je decembra 1943 hotel v partizane, so mu svetovali, naj osane doma, ker je do maja stop. Kljub temu je s seboj ključ svoja sraga; med porci istrskega odreda je postal zelo prijubljen. Vsi so ga klicali Sokolce.

Vojni je pokojnik delal v kočevskih gozdovih, nato v Istri, končno pa se je naselil v Portorožu. Zapusil je težko bomo ženo in tri ne-preskrbojene otroke. Na pomoč so jim postrvalovno prišli občinski odbor ZZZ NOV, delovne organizacije in občani Portoroža.

MARIJA PINTAR

Marija Pintar ni več med nami. Stevilni njeni sobori ter vaščani so se od nje zadnjic poslovili na pokopališču pri sv. Lovrenu. V 59. letu starosti je podlegla za-hrbtni bolezni. Kot osemnajsti otrok se je tovarišca Pintarjeva rodila pri kmetu Jelcu na Selcah pri Kamnem. Njeni starši so bili zavedni Slovenci. Vskadani kruh si je služila na kmetu.

V NOV se je vključila konec leta 1942, sledila pa so ji še trije bratje in dve sestrji ter oče. Dva brata sta padla v NOV. Dom Sturmovi je bil zbiralšče aktivistov, kurirjev in borcev, tovarišca Marija pa je kuhala, prenašala pošto in bila obveščevalka. Sprejeta je bila v terenski odbor OF in AFZ. Kasneje je bila kuharica v bolnišnici v Ljubljani. Za svoje delo je prejela medaljo za hrabrost in medaljo zasluze za narod.

Tovarišice Pintarjeve se bomo spominjali kot postrvalovne in ne-sebične borke NOV. Naj ji bo lahka domaća zemlja!

HINKO MAGISTER

Nedavno so številni prijatelji in znanci spominili na ljubljanske Zale k zadnjemu počitku Hinka Magistra, ki je nenadoma umrl, nekaj dni po svoji 60-letnici.

Roje je bil nekdanji rudnik pri Ljubljani in se po šoli učil v me-sarski stroki. Ker med obema vojnima ni mogel dobiti zaposlitve, se je zaposlil na bednostnem fondu pri gospodarstvem uradu mestne občine ljubljanske kot služitelj in hišnik v stavbi v Beethovnovi ulici št. 3.

Ko so okupatorji zasedli našo deželo, je bil v Ljubljani že leta 1941 med prvimi aktivnimi sodelavci OF. Prav tako pa tudi njegova žena Marija, ki je bila kot delavka v tovarni Eiffel za Bežigradom že pred vojno aktivna v mladinskih levitarskih organizacijah in udeležena znane stavke v tej tovarni.

Vsa hiša v Beethovnovi ulici št. 3 od velikih kletnih prostorov do podstrešja je služila ciljem osvobodilnega boja. V njegovem stanovanju je bilo nešteto slikov med aktivisti mestnih uradov in ustanov pa tudi terenskih vse do višjih forumov. Tu v tej hiši so bile deponirane velike količine orožja, hrane, obleke, perila, čevljev, tiskarskih potrebščin ipd. Tovariš Hinko je bil v najnevarnejšem obdobju vojaški referent za mladince rajona Center.

Po zaslugi takih ljudi je postala Ljubljana junaško mesto odpora in je skoraj celotna uprava mestne občine ljubljanske služila interesom NOB.

V poslednjem letu vojne je bil pokojni Hinko Magister več mesecev zaprt v ljubljanskih zaporih in kasneje do konca vojne interniran v Beljaku.

Po vojni je čvrsto zagrabil za delo, vendar ne za takšno, ki ga ni zadosti obvladal. Ni se boril za priznanje dvojnih let, čeprav je bil že leta 1941 aktiven sodelavec OF in od spomladi 1942 tudi član KP. Na svojem delovnem mestu je vztrajal do zadnjega, čeprav je bil po vojni hudo bolan in mu je bolezen pustila hude posledice.

Vsi njegovi bivši sodelavci in prijatelji ga bomo ohranili v najlepšem in trajnem spominu!

Jože Levstik-Vid

Ob petindvajsetletnici ustanovitve prvih dveh primorskih brigad

Po več kot poldrugem letu oboroženega boja primorskega ljudstva so tudi na Primorskem dozorele razmere za ustanovitev brigad.

Ze prej smo večkrat silili ali brali o uspehih prvi štirih slovenskih brigad, ki so se bojevale onstran takratne jugoslovansko-italijanske državne meje. Končno se je tudi med nami, borci Severnoprimskega in Južnoprimskega odreda začela širiti govorica, kako bodo ustavili brigado še pri nas.

Ukaz o ustanovitvi brigad se ni ohranil, ostal je osnutek, ki ga je napisal v svojo beležnico dr. Aleš Bebler. Ukaz je izšel 10. aprila 1943 in so ga izpolnili tako, da so ustanovili 5. slovensko narodnoosvobodilno brigado »Simona Gregorčiča« iz Južnoprimskega odreda, iz Severnoprimskega odreda pa 6. brigado »Ivana Gradnika«. Konec aprila sta se oba odreda začela zbirati in se pomikati proti tolimskim hribom. Severnoprimski odred naj bi se zbral na planini Golobar, Južnoprimski pa na Knežkih Ravnah. Obe brigadi bi se nato zbrali na Knežkih Ravnah ter skupno nadaljevali pohod v Benetico, kjer naj bi politično razgibali prebivalstvo ter začeli vstajo. Od tam bi se duh odpora razširil tudi v furianske vasi, nastale naj bi furianske partizanske enote. Načrti štaba cone so bili dobi, vendar v takratnih razmerah težko izvedljivi. Italijanske enote so kaj kmalu opazile in zvedele za zbiranje brigad, po smert premikov so lahko tudi brez težav ugotovile njune namene. Zato so Italijani začeli s pogostimi zasedami, izpadli in preiskavami temeljitje nadzirali celotno sumljivo območje. Ta italijanska akcija je tudi onemogočila, da bi se brigadi zbrali na določenih krajih in izvedli ustanovitve, kakršna je bila takrat v navadi ob takih primerih. Zato sta se brigadi ustanovili med pohodi iz boja v boj. To je slabo vplivalo na organiziranost brigad, kar se je še nekaj časa poznalo na borbenosti.

Gregorčičeva brigada je imela že med potjo na zborni mesto več manjših spopadov, do prvega večjega pa je prišlo na samem zbornem mestu v Knežkih Ravnah. Napadli so jo italijanski alpinci, nekaj jih je padlo, 12 pa so jih ujeli. Po boju se je brigada prek pobočij Krna umaknila, prekoračila Sočo in se 10. maja ustavila na položajih na Kolovratu, na Kovačičevi planini. V njenem sestavu sta bila le dva bataljona, ker tretji ali kraški sploh ni prišel na zborni mesto. Razen teh dveh bataljonov je brigada imela še eno četo, ki so jo imenovali tudi »slovenska četa«.

Znano je, da je prišlo na planini Golobar, kjer naj bi se zbrala Gradnikova brigada, 28. aprila do hudega boja, v katerem je padlo kakih 40 borcev in bork. Zaradi boja so tudi druge enote, ki še niso prišlele v sestav brigade, morale spremeniti smer pohoda. Okrog 1. maja je 1. bataljon z deli 2. bataljona prešel Sočo in se med Volčami in Foni združil s 3. bataljonom. Ta je prišel iz Brd prek Kambroškega. Nato je zbrana Gradnikova brigada nadaljevala pohod na Matajur, kjer naj bi se z njo združila glavna njena 2. bataljona.

Ko je 18. maja Gregorčičeva brigada bila ena izmed svojih največjih bojev na Kovačičevi planini, se je štab Gradnikove odločil za napad na italijansko postojanko na Livku, da bi tako razbremenil Gregorčičevo. Čeprav Gradnikova postojanke v Livku ni uničila, je vendar dosegla svoj namen. Italijani so postojanko na Livku morali poslati pomoč in to so izdvojili iz sil, ki so bile na Kovačičevi planini zbrane za boj z Gregorčičevo. Gregorčičeva se je na Kovačičevi planini bojevala cel dan proti veliki italijanski premoči. Vstili so se napadi in protinapadi, ponoči pa se je vsa brigada z uspešnim manevrom izvila iz zased in odšla proti vasi Mareci. Od tam je po dveh dneh nadaljevala pohod v Benetico. Gradnikova pa je po napadu na Livek ostala še nekaj dni na Matajurju, nato pa je odšla na Mijo, kjer jo je čakala glavna 2. bataljona. Tako se je Gradnikova zbrala namesto 28. aprila na Golobarju šele 14. maja na Miji.

Gregorčičeva brigada je sama nadaljevala svojo pot v Benetico. Položaje ene ali druge brigade smo lahko ugotavljali le po streljanju, ki smo ga silili, ali pa po novicah o bojih. Gregorčičeva je večkrat hodila po poti za Gradnikovo, očitno z namenom, da bi se z njo združila. Zdi se, da je vodstvo gradnikovcev (brigadni štab, komandant cone) izbralo drugačno taktiko kot vodstvo gregorčičevcev (brigadni štab, komisar cone ter namestnik komandanta glavne štaba). Po današnjih ocenah bi združenje obeh brigad pomenilo, da smo naselili italijanski zvižaji. Tako bi nas laže obkolili in uničili. Naj bo drugače, brigadi sta ves čas, ko sta bili na desnem bregu Soče, delovali samostojno in brez medsebojne povezave. To je tudi slabo vplivalo, saj si nismo mogli pomagati v potrebi. Vsekakor je bila vloga Gregorčičeve brigade težja, ker je šla globlje v Benetico in bila zaradi tega bolj izpostavljena. Posebno hudo je bilo, ker se je bojevala na neznanih ozemljih brez pomoči politične organizacije, ker te ni bilo.

Med tem časom je prišla v Gradnikovo brigado skupina borcev iz Gregorčičeve, ki so se med potjo izgubili. Ti borci so povedali, da je Gregorčičeva brigada sovražnik razbil in da se skupine borcev umikajo nazaj proti Soči. Kljub temu, da vodstvo Gradnikove tem vestem v celoti ni verjelo, se je odločilo za napad na Italijane, da bi tako razbremenilo Gregorčičevo. V ta namen je Gradnikova dne 18. maja v zgodnjih jutranjih urah postavila 2 km dolgo zasedo na cesti med Kobardom in Trnovim. Nekako ob 7. uri je vanjo zapeljal italijanski vojaški tovornjak, na katerem se je vozil del štaba 8. bataljona 3. alpske brigade. Med napadom je padlo 6 italijanskih vojakov, 14 pa je bilo ranjenih. Brigada je zaplenila tudi dva radijska oddajnika. Po tem napadu se je razvila med partizani in Italijani prava tekma, kdo bo prej zasedel greben Stola. Zmagali so partizani in uspeli prej priti na ugodnejše položaje, nakar se je začel spopad, ki je trajal do noči. To je bil spet eden izmed najhujših bojev Gradnikove brigade. Ponoči se je brigada mimo vseh zased umaknila prek Soče ter zasedla položaje na Polovniku. To je bilo zelo tvegano dejanje, ki se je izkazalo kot uspešno. Tako je Gradnikova spet razbremenila Gregorčičevo, ki je tega dne imela hud spopad na Spiku (kota 926) v Benetiji, zahodno od Stola.

Ceprav so bili borci Gregorčičeve zaradi dolgotrajnih pohodov, naporov, pomanjkanje hrane, opreme in orožja v zelo neugodnem položaju, so tudi v tem spopadu pokazali veliko junaštvo. Ves dan so vzdržali v boju in povzročili v protinapadu med sovražniki precej zmede in strahu. Pri enem izmed takih protinapadov so pogнали Italijane v divji beg ter zaplenili 15 pušk in mitraljez.

Po boju se je brigada umaknila proti severu v Drnholo na severnem pobočju Stola. Prav tega dne pa so Italijani priredili čiščenje tega območja. Brigada se je znašla v nevarnem položaju, vendar se je 23. maja izmuznila iz obroča.

S tem so se končale ofenzivne akcije obeh brigad na desnem bregu Soče.

Ce upoštevamo, da sta bili Gregorčičeva in Gradnikova brigada slabo oboroženi in nezkušeni, bojevali pa sta se na neznanih območjih brez organizirane zaledja, lahko rečemo, da sta svojo nalogo opravili uspešno, čeprav nista dosegli vseh ciljev iz načrta. Plameni upora so zajeli skrajno zahodno mejo slovenskega ozemlja. Ljudje so spoznali, da v vojni ne odloča premoč v orožju in ljudeh, ampak zavest in pogum borcev. To jih je spodbudilo, da so se v naslednjih mesecih in letih tudi sami udeležili vojne proti fašizmu.

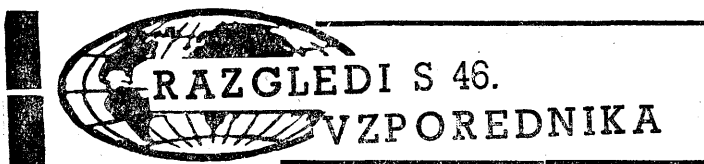
Pavel Jež-Stanko

Uporni študentje

Val študentskih nemirov se je v zadnjih tednih razširil tudi na Francijo. Začelo se je na univerzi v Nanteru, potem pa na matici francoskih vseučilišč — Sorbonni. Študentje, ki so zahtevali temeljite spremembe v študijskem in političnem sistemu, so demonstrirali na trgu v Sorbonni in bržkone bi se bili mirno razšli, ko ne bi oblast poslala nadnje močne policijske enote. Francoska policija je ukrepala drugače kot zahodnonemška ali italijanska: predvsem je bila bolj surova. Toda tudi francoski študentje so se upirali drugače kot njihovi zahodnonemški in italijanski kolegi: Latinsko četrt v Parizu so spremenili v barikaado in včasih so poulični boji trajali po ves dan. Študentje so bili dobro pripravljeni in časopisi poročajo, da je bilo v spopadih ranjenih več policistov kot pa študentov.

Razlogi nemirov so podobni razlogom v drugih deželah: zastareli učni načrti, socialna krivica (gre za čedalje manjši vpis mladine iz delavskih družin oziroma sploh iz družin z manjšimi dohodki), brezperspektivnost za študente »neuporabnih« fakultet (predvsem s filozofske, na tej pa še posebej s filoloških in literarnih oddelkov). Študentom ni do tega, da bi po diplomi postali »hlapi režima«, kot pravijo. Ne marajo, da bi posnemali odrasle in da bi pozneje, ko se bi zaposlili, delali tako, da bi ohranjali družbeni sistem, kakršen je zdaj.

Po letu 1957—1958 je Francija doživela tako imenovani »demografski skok«: število prebivalstva se je naglo povečalo. Temu ustrezno se je povečalo tudi število študentov: od 170.000 na 602.000, torej v desetih letih skoraj štirikrat. Večje število študentov je povzročilo nekakšno tekmovalnost, se pravi selekcijo ali boj za obstanek. Po drugi strani pa je med študenti čedalje

večji strah, ali bodo po diplomi sploh dobili službo. Zanimiv je primer iz časopisa »Le Monde«: v enem dnevu je bilo v listu 54 ponudb za delovna mesta, na katera lahko pridejo samo ljudje z univerzitetno diplomom. Toda v 53 oglasih so oglaševalci zahtevali diplomu z visokih tehniških, znanstvenih ali komercialnih šol, samo 3 oglasi pa so vabili pravnike. Za diplomirance s tako imenovanim »literarnim« fakultet ni povpraševanja.

Zanimiv je še drug pojav. V zadnjih letih je značilno, da nekdanji liberalni intelektualci, ki je bil pravi individualist in ki si je prizadeval za svoj osebni razvoj, polagoma — toda odločno — prepušča svoje mesto »tehniškemu« intelektualcu. Pravijo, da je to tako, kakor da bi najzgodnejše elektronske naprave montirali v kakšni stari romanski cerkvi. Še pred nekaj leti sta bili psihologija in sociologija nekakšen »dodatek« filozofije, plemenite in »neučinkovite« discipline. Znanstvena revolucija pa je vse to spremenila: ne le matematiki, temveč tudi ljudje, ki imajo v žepu diplomu iz psihologije, logike, morale, se vključujejo v proizvodni proces, služijo industriji. Sociolog in psiholog preučujeta razmere v podjetju in izboljšujeta organizacijo dela. To se pravi, da prispevata h kvantitativnemu uspehu industrijske družbe, ne pa k njenemu človeškemu napredku. Takšna perspektiva vzbuja pri študentih stud in ogorčenje. Človek naj bi bil vse bolj človek, ne pa poslušen avtomat industrijske družbe.

Pri vseh študentskih nemilih v vseh deželah je torej skupno: mladi so in zavračajo družbo svojih staršev. Želijo si, da univerza ne bi bila več trdnjava konservatizma, marveč ognjišče novega, revolucionarnega radikalizma. Komentar in glavni urednik pariškega tednika »L'Express« Jean-Jacques Servan-Schreiber piše, da gre za boj za oblast. Oblast naj bi si delili ljudje, ki jo že imajo, in »uporniki«: študentje, kmetje, stavkarji, delavci, ženske itd. Tako bi lahko vsi sodelovali pri sprejemanju političnih odločitev, namesto pa nadzorovali njih izvedbo. To naj bi bila nekakšna nova demokracija.

Pravijo, da je ideolog upornih študentov po vsem svetu nemško-ameriški filozof Herbert Marcuse, rojen leta 1898 v Berlinu. Bil je član socialdemokratske stranke, iz katere je odšel po umoru Karla Liebknechta in Rose Luxemburg. Pozneje se je preselil v Združene države Amerike. Leta 1960 je imel seminar v Parizu in tedaj je prvič v Evropi definiral teme, ki jih je pozneje zbral v celoviti kritiki moderne »industrijske družbe«. Marcuse pravi med drugim:

»Medtem, ko psihoanaliza priznava, da je bolezen posameznika v zadnji analizi povzročena z boleznijo civilizacije, pa psihoanalitična terapija stremi k temu, da bi posameznika ozdravila tako, da bi lahko deloval kot del bolne civilizacije, ne da bi pred njo dočela kapitalizem.«

Torej civilizacija je bolna. Potrti, sovražni, živčni, pobiti ljudje so nesrečni proizvodi (ceprav tega ne vedo) splošnega nereda. »Od ozdravitve tega nereda je neposredneje kot kadarkoli odvisna ozdravitev osebnih zmed.«

Marcuse pravi, da so ZDA združile vse materialne pogoje za »pomiritev življenja«, se pravi, da bi odstranile vojno, krutost, surovost, neumnost, grdo, pritisk. V bogati družbi je boj za življenje nekaj odvečnega. Z gospodarskega in tehničnega stališča je v takšni družbi mogoča vladavina svobode. Avtomatizacija naj bi zmanjšala človeško delo, tako da bi imel človek več prostega časa. Toda Marcuse pravi, da razvoj produktivnih sil terja uničenje kapitalizma in njegovih vrednot, temu pa se stara družba upira z vsemi močmi. Kapitalistična družba ne mara, da bi se ljudje zavedali mogoče svobode. To počne z »administrirano« svobodo, s terorjem, ki ga izmenjava s strahom, skratka počne vse, da bi onemogočila »sleherno možnost kritike, bega, zavrnitve«.

Tako kot v Zahodni Nemčiji je tudi v Franciji vodja upornih študentov »tutej«. Rudi Dutschke je prišel iz Nemške demokratske republike, francoski vodja Daniel Cohn-Bendit pa je otrok nemških staršev, ki sta leta 1933 pribežala pred nacisti v Francijo. Daniel Cohn-Bendit je star 23 let in študira sociologijo na univerzi v Nanteru. Pravi, da je treba univerzo politizirati: doslej je študentska organizacija delila letake zoper vojno v Vietnamu, odselej pa bo univerza trdnjava političnega boja proti vietnamski vojni. Pravi, da se bojuje proti pristašem Amerike: nihče ne bi dovolil mitinga s temo »Hitler je imel prav, ker je pobil šest milijonov Židov«. Zato tudi ni mogoče trpeti proameriških mitingov, ki jih organizirajo fašisti in na katerih so teme zelo podobne orženju.

Kar se študija tiče, meni Daniel Cohn-Bendit, da je treba kritizirati miselnost, ki zdaj vlada na univerzi. Primeri: odveč so psihologi, katerih dolžnost je utapljati razredna nasprotja, samo da bi sistem izkoriščanja brezhibno deloval. Odveč so zgodovinarji, ki niso analitični. Študentje seveda ne morejo pokazati, kakšna naj bi bila predavanja, lahko pa prekinjajo predavanja, lahko jih kritizirajo, lahko onemogočijo profesorju, da bi stopal po vnaprej določen poti.

Kriza na univerzi po mnenju študentskega voditelja še ni kriza družbe, lahko pa to postane. Cohn-Bendit pravi: »Ne rečem, da jutri ne bo velikih delavskih bojev. Toda položaj se lahko hitro spremeni, zakaj denarna kriza, vietnamska vojna, ki še ni končana, vse to ima odmev v Franciji.« Seveda z delavskim razredom nimamo drugega stika, kot da med delavce delimo naše letake. Toda če bi v Nanteru delavci stavkali, bi po mojem morali storiti tako, kot so naredili italijanski študenti, ko so stavkali delavci v Fiatu: pridružili bi se jim.«

STANE IVANC

Superavtomatični pralni stroj »Gorenje« Velenje — 50 ur znamke Aretta, čistilec zraka »Aerfilter«, blago za ženska krila, knjige, moške hlače in še nekaj drugih dobitev

za vse tiste naše naročnike, ki bodo imeli do 30. junija tega leta plačano naročnino vsaj za pol leta. Borne bomo zavrteli 2. julija pred samim praznikom — dnevom borca.

KULTURA IN PROSVETA

France Filipič: Pohorski bataljon Spomenik v Dachauu

Pred kratkim je pri Državni založbi Slovenije izšla obsežna zgodovinska študija France Filipiča POHORSKI BATALJON. To je tretja, razširjena in izpopolnjena izdaja. Prva je izšla l. 1953, druga, ki je bila nagrajena s Kajuhovo nagrado, deset let pozneje. Tretja izdaja je izšla nekoliko z zakasnitvijo, saj smo se v prvem tednu letošnjega januarja spominjali petindvajsetletnice velike in pretresljive tragedije na Osankarici, ko je ukinjen v nemškem obroču padel skoraj ves bataljon.

Ob prebiranju POHORSKEGA BATALJONA nam je hitro očito, koliko truda je avtor vložil v to delo, ki je trajalo dobrih dvajset let. Iz dela vsepovsod veje avtorjeva jasna predstava tedanjega dogajanja, do katere se je dokopal z iskanjem odgovorov v dokumentih, s pričevanjem in izjavami preživelih borcev in vseh tistih, ki so kakorkoli prišli v stik z bataljonom. Razumljivo je, da je avtor prvo soočil z drugim in celoto s posluhom zgodovinarja podredil avtentičnosti zgodovinskih dokumentov.

Nastajanje bataljona iz mladih skojevcev in komunistov, njegov junaški in brezobzirni boj ter njegov usodni konec, so kmalu prešli v ljudski domišljijo kot mit in legenda. In prav to je avtorja pritegnilo že prva leta po vojni in je zastavil pero, da bi lik legendarnega bata-

ljona oživel v literarni podobi. Tudi je med ljudstvom živel mit o Sarhovem bataljonu. Sarh — car Pohorja in njegovi trije sinovi. Toda samo legenda o Sarhu ni nudila avtorju dovolj oprijemljive snovi za umetniško upodobitev bataljona, zato se je lotil zbiranja in raziskovanja zgodovinskega gradiva, ob tem pa hkrati prišel do ugotovitve, da je tragična usoda Pohorskega bataljona tako pomembna in edinstvena, da je vredna najprej dokumentirane zgodovinske obdelave.

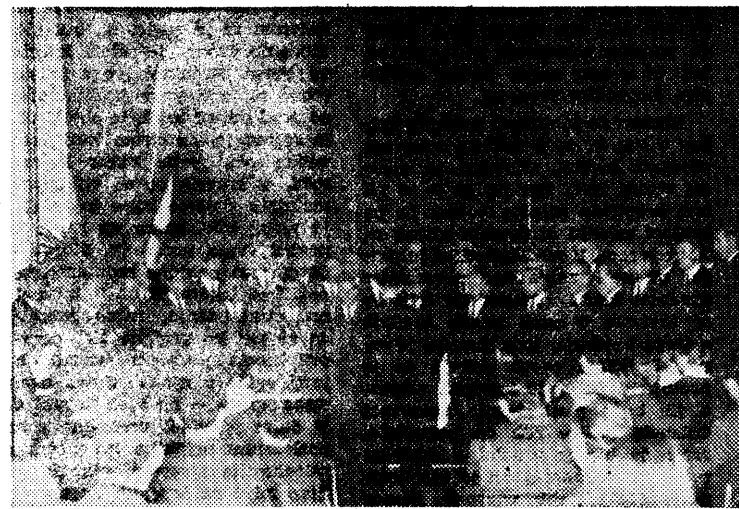
Tretja izpopolnjena in razširjena izdaja se loči od prejšnjih dveh predvsem po celovitejši obdelavi razmer na Stajerskem v letih 1941 in 1942, v katere je bataljon posegel z svojo silovitostjo. V tem času je bilo tudi okupatorjevo nasilje najbolj krvavo, saj je v tem času celo streljanje talcev doseglo svoj višek — ustrelenih jih je bilo že nad tisoč. Zategadelj je podana vsestranska podoba splošnih družbenih razmer, poglobljena kritična ocena socialnih razmer na Stajerskem, kjer so bili že v letih pred vojno močno na delu petokolonasi, ki so z nacistično demagogijo zavajali zbegano ljudstvo na svoja mračna pota. Prav tako je pregledneje opisano tudi politično prizadevanje osvobodilnega gibanja, preplet vojaških zvez, sovražnikova vojaška moč, razširjenost in delovanje policijske mreže, ki je bila z vsemi nečloveškimi metodami naperjena proti svobodoljubnemu ljudstvu in zlasti proti partizanstvu na Stajerskem. Avtor se je pri podrobnem proučevanju teh razmer dokopal do takih podrobnosti, da je lahko odgovoril tudi na vprašanja, zakaj je do vsega tega prišlo.

K preglednejšemu opisu razmer na Stajerskem v tistem času so avtorju pripomogli tudi nekateri na novo odkriti zgodovinski dokumenti v naših in tujih arhivih. Le-ti tudi s sovražnikove strani osvetljujejo zgodovinska dejstva. Med te dokumente sodi Himmlerjevo poročilo

Hitlerju — le dva dni po dogodku — o poslednjem boju Pohorskega bataljona, kar je bilo obravnavano z enako pozornostjo, kakor novice s svetovnih bojišč.

Spiččo navedenega bi bilo odveč poudarjati, da je knjiga v celoti pisana v skladu z zahtevami splošnega razvoja zgodovinskega gradiva, ob nas in da nedvomno sodi v enega izmed sestavnih delov splošne monografije o NOB na Slovenskem. Pri tem pa ne smemo pozabiti na nekaj pomembnega in sicer, da bi s tako popolno zgodovino lažje oblikovali duhovni obraz mlajših rodov, ki naj bi na tej veliki preteklosti slovenskega naroda oblikovali in gradili tudi svojo prihodnost.

C. S.

MOŠKI PEVSKI ZBOR »PARTIZAN«

V Mariboru že vrsto let deluje moški pevski zbor »Partizan«. Nastal je iz majhne skupine pevcev in, sedaj mnogoštevilčen, pod vodstvom Tineta Colnariča doživlja in občuteno posreduje partizansko pesem. Nastopal je že na mnogih prireditvah v Mariboru in okolici, v Beli krajini in v Srbiji. Zbor posebno pozornost posveča stalnemu obnavljanju svojih vrst z mladimi pevci. (F. K.)

Filmske novice

»Peta zaseda« — nov slovenski film

Med prvimi štirimi slovenskimi režiserji, ki jim je sklad v letošnjem letu odobril sredstva za snemanje celovečernega filma, bo stopil za kamero France Kosmač kot režiser filma »Peta zaseda« po scenariju Vitomila Zupana. Producent je Viba-film, s snemanjem pa bodo začeli — tako predvidevajo — v juniju.

»Mali vojaki« v Cannesu

Na letošnjem mednarodnem filmskem festivalu v Cannesu, ki bo od 10. do 24. maja, bo jugoslovanska kinematografija zastopal prvi igrani film režiserja Bate Cengića »Mali vojaki«. Film govori o dečkih — vojnih sirotah, ki jim je vojna nepovratno vzela otroštvo.

Premiera »Lelejske gore«

V Beogradu je bila pred kratkim premiera novega domačega filma. Sam naslov govori, da je film delan po motivih enega najboljših romanov naše vojne literature, izpod peresa Mihaila Lalića. Režiser filma je Zdravko Velimirović. Glavne vloge v filmu, ki predstavlja eno od uspešnih ekranizacij domačega filma, so zaupane mlademu zagrebškemu igralcu Slobodanu Dimitrijeviću in ljubljanki Anki Zupanec.

SAP LJUBLJANA TURISTIČNI BIRO

Obveščamo šolska vodstva in vse mladinske organizacije, da smo pripravili več programov za potovanje s popustom. Poleg udobne vožnje s turističnimi avtobusi vam nudimo brezplačno uporabo kopališč v Volpariji (Savudrija) in Medijskih toplicah. Po znižanih cenah dajemo skupinam prehrano in prenočišče v gostinskih objektih SAP — LJUBLJANA. Prijave in naročila sprejema poslovalnica SAP — LJUBLJANA, Titova c. 38, tel. 314-922.

Kaj naj bi delal »Schulverein«?

Ze večkrat so bralci časopisa TV 15 lahko prebrali, kako nekdanji petokolonasi iz bivše Jugoslavije s pomočjo društva »Südmarch-Schulverein« in organizacije bivših kulturbundovcev iz Maribora ter drugih gnezd še vedno rovarijo ob avstrijsko-jugoslovanski meji z raznimi običnimi zbori in shodi. Pri tem se poslužujejo tudi grobov mest Maribora, Celja, Ptuj in drugih.

Brez dvoma ti ljudje čutijo zaslombo v krogih, ki so blizu avstrijske uradne politike. Sedanja vlada je celo predlagala, da bi država povrnila nepremičnine in druge imetje »Schulvereina«, ki jih je Hitler zaplenil 1938 ter izročil uradu za krepitev nemštva v tujini. Ta urad je med drugim dobil tudi premoženje izgnanih Slovencev. Avstrijski opozicijski listi poročajo s precejšnjim ogorčenjem o tem predlogu, še posebej, ker je »Schulverein« združen s »Südmarch«, ki je nekoč imela nalogo kupovati posestva od Slovencev, posebno ob meji ter pospeševati naseljevanje Nemcev.

Vlada predlog utemeljuje s tem, ker je društvo vedno služilo »sodelovanju ljudstev« ali drugače rečeno, pomemčevanju.

Posebno socialistični listi se čudijo, kako to, da je naenkrat

po 30 letih vstal od mrtvih »Schulverein«, ki hoče nazaj svoje imetje, vredno težke milijone.

Pri vsem tem pa je veliko vprašanje, kaj naj bi »Schulverein« iskal in delal v sedanjosti Avstriji, ko vendar država skrbi za šolstvo. Društvo je bilo ustanovljeno 1880, ko je bilo precej drugače. Takrat je »Schulverein« pomenil orodje narodnostno nestrpnega nemštva, celo vlade so padale zaradi šolstva. Tako so se na primer zaradi celjske gimnazije poslanci dobesedno lasali. Tedaj je »Schulverein« nastopal z demagoškim geslom, da je v Avstriji zaradi večine slovenskega prebivalstva nemštvo ogroženo, posebno še, ker je državno vodstvo prisiljeno popuščati drugim narodom zaradi raznih koristi. Seveda so pri tem molčali o tem, kako so bili v Avstriji Nemci narod z velikim prepravicami in da je to dokončno razbilo to državo.

Tako je »Schulverein« razpohoval narodnostni boj vsepovsod, kjer se je pojavil. Gradil je nemške šole in otroške vrtnice v krajih, kjer sploh ni bilo nemških otrok, učenci, ki so končali te šole, pa so boljše znali nemško in so lažje dobili službo.

Kakor mnogo drugih nestrpnosti se je tudi »Schulverein« razširil v takratno Nemčijo. Tam so ustanovili nemško organizacijo s tem imenom leta 1908. Leta 1921 pa sta se združila »Schulverein« in »Südmarch«. Pod Hitlerjem so »Schulvereine« združili z »Ljudsko zvezo za nemštvo v tujini«. Razumljivo je, da so bili njeni funkcionarji med najbolj zagrizenimi nacisti. Pred priključitvijo Avstrije k Nemčiji je bil »Schulverein« zbirališče nacistov.

Zato se graški list »Neue Zeit« ob zakonskem predlogu za povrnitev premoženja »Schulvereinu« upravičeno sprašuje, zakaj ga v Avstriji potrebujejo in zakaj naj bi ga dali v roke starihim nacistom ter podprli z državnim denarjem.

Dr. Avgust Reisman

Antologija vietnamske poezije

Združenje književnikov Srbije pripravlja izdajo antologije vietnamske poezije. Ta zbirka verzov dvainpetdesetih vietnamskih pesnikov nosi naslov »TOVARIS, TVOJA HISA GORI«. Med njimi zasledimo tudi deset pesni iz znanega Ho Si Minhovega pesniškega ciklusa »Lirski dnevniki iz zapora«.

Posebna zanimivost te zbirke je, da je naslov te zbirke istočasno verz ene izmed prevedenih pesmi in verz znane partizanske pesmi. Na vprašanje, kakšno medsebojno zvezo imajo imenovani verz, je književnica in pobudnica izdaje teh pesmi daljnih Vietnamcev Rokana Njeguš, odgovorila:

— Predvidevam, da je ta pesem prišla do Ho Si Minhovih partizanov skupno s prevodom znane pesnitve Ivana Gorana Kovačiča »Jama« in še z nekaterimi drugimi jugoslovanskimi partizanskimi pesmimi. Znano je namreč, da je bila »Jama« prvo prevedena v vietnamski jezik in to še v času vojne, neposredno po uskanju, in šele posredno po uskanju, in šele potem v druge svetovne jezike. In prav ta skupni stih partizanske poezije in poezije vietnamskih borcev nas je navdihnil, da smo te verz uporabili v naslovu z željo, da bi s tem podarili simbolično zvezo med našo in vietnamsko revolucijo. Nihče, ki sodeluje pri izdaji te antologije, ne bo prejel honorarja. Na ta način danes pri nas verjetno še ni bila izdana nobena knjiga. Le morebitne stroške pri tiskanju samem bo kril Koordinacijski odbor Srbije za pomoč Vietnamu. Ves dohodek od prodaje antologije gre za pomoč vietnamskemu narodu.

Združenje književnikov Srbije in Koordinacijski odbor Srbije za pomoč Vietnamu pripravljata še naslednje izdaje: Zgodovinski pregled Vietnamu. Osvobodilna vojna v Vietnamu, knjigo proze in poezije izbor gradiva Russellovega sodišča.

Nerojenemu otroku

Se nerojenemu ti luč življenja je ugasnila, se nerojenemu te mati sama je umorila. Odpusti, sinko, da sem to storila, ne jaz, usoda kruta tebe je umorila.

Kako strašno me v srcu žge spomin, še hujši od prestanih bolečin. Kaj vse sem, sinko, morala prestati, to nihče ne razume, samo mati.

Nikogar ni, ki bi mu potožila, da bi pekočo bol si malo ohladila. Oči brez spanja v temno noč strmijo, ko pride zora, trudne ne zaspijo.

A ko svoboda zlata nam bo zasijala, tedaj morda bom mirno spet zaspala. Ko rod človeški nehal bo trpeti, sinko, saj moral si za to umreti.

Anica Mežek

Pesem, napisana po resničnem dogodku partizanske matere, ki ni hotela roditi, da bi ji otroka ne vzeli.

NA PRAGU SVOBODE

V pomladni noči je dolg, tovorni vlak sopihal proti postaji. Vse počasneje se je je bližal, zdel se je kakor prihuljena, črna pošast, ki tišči glavo k tlom, puha belkasto sapo in z žarečimi pogledi prevladno tipa predse... Nenadoma se je vlak ustavil, pramen svetlobe z modro pobarvané obločnice na postaji je bil skozi zamreženo lino vagona in razpolovil temno gmoto teles. Zaporniki so se mrmraje zganili: že več dni so se vsi odreneli, neznanstveno lačni in žejni vozili v neznanju, stoječe tako tesno drug ob drugem, da se tisti, ki ga je obšla slabost, piti, zgruditi ni mogel; samo glava se mu je povesila — kakor oveneli cvet — na ramo sotrpina. Taborišče v Lepoglavi so izpraznili, zapornike stlačili v živinske vagon in vlak je spetoma dolge ure in ure stal na slepih tirih, kakor da vodstvo transporta samo ne ve, kaj bi s tem napol živim, odvečnim človeškim tovorom.

Branko se je oklenil železnih križev in lina in se z velikim naporom potegnil kvišku. Globoko je vdihnil vlažni zrak, kar pil ga je in pil kot krepično piščo; vonjal je po svežem zelenju in zoranjih njivah za kolodvorom. V mediji svetlobi je skušal prebrati napis nad prometnim uradom: RAJ... Naslednje črke so se skrivale v senci mlade krošnje starega kostanja, toda Branko je vedel: Rajci! Njegova slutnja se je uresničila, tu bodo izstopili, odgnali jih bodo v zloglasni Jasenovac! Oslabele mišice rok so popuščale, samo še hip je vzdržal v takšnem položaju: s koncem oči je ujel temne obrise zadnjih vagonov, kamor so bili stlačili ženske, med njimi je Sonja. Ob pomisli nanjo se mu je skrčilo srce, da ga je kar zabolelo. Prsti so se mu razklenili, zdrsil je v zatohlo temo, kjer je neznanstveno zaudarjalo. Spet se je skušal potegniti kvišku, vsaj malce, vsaj toliko, da bi videl nebo, luno, ki je plula med oblaki kakor srebrna ladja med skalnatimi otoki, toda roki sta mu omahnila. Padel bi bil kakor prezel sad z veje, tako pa je skoraj podrl priletnega Simna. Branko je prestregel tega živega okostnjaka, ki mu je omahnil na prsi. V mediji svetlobi sinjega pramena je bil videti njegov blede, shujšani obraz kakor izlizen kamen v vodi.

Ko jim je Branko povedal, kje so, so se zaporniki vznemirili, rinili so k lini, priskrbovali, če se bližajo koraki stražarjev, da bi jim odprnili vrata. Zdalj nenadoma niso več mogli vzdržati v tem smrdečem brlogu. Marsikdo je na tihem upal, da se mu bo kakorkoli že posrečilo zbežati ali se kje v temi potuliti, čeprav so imeli zvezane noge z žico, ki je dovoljevala le kratke korake.

Polagoma je mrmljanje utihnulo, tu in tam je še iz teme sisknila psovka na račun ustašev. Nekateri so tenko prislutljivi glasovno stražarjev, ki so brž zamrli, nato so še to opustili in skušali zadremati, prepričani, da bodo v vagonu prebili noč, saj jih bodo vsakogar šele ob zori prepejali v Jasenovac.

Branka je težila Simnova glava, ki mu je ležala na prsih, prav nad srem in prisklala k telesu rezni kruha, tanko namazani z margarinom, kruh, ki ga je bil zmaknil kuharju v Lepoglavi in ga je skrbno hranil v žepu. Četudi je bil neznanstveno lačen, ga ni maral načeti, saj

bi ne mogel pogotiti grizljaja sprito teh sestrancev, ne da bi kruh delil z njimi. Toda saj bi ga vsak dobil le mrvico! Simnov pogled je nepremično obvisel na njegovih očeh in Branka je spominjal na utopjenca, ki se oprijemlje rešilne bilke. Ni mogel odvrniti pogleda od njegovih oči, modrih kakor spominčica, ki so postajale vse bolj kalne. Kdaj pa kdaj je Sime hlastnil po zraku kakor riba na suhem, potem pa se je Branku zadelo, da postaja to živo breme v njegovih rokah vse lažje in lažje. Kar nevarno je skoraj bilo, da je to tisti postavi Sime, ki ga je spoznal pred letom dni, ko so ga pripeljali v Lepoglavo. Dolgo je kljuboval vsem tegobam in lakoti, pred kratkim pa je prebolel tifus in od vedrega, hudomušnega možakarja, o katerem se je zdelo, da mu nič ne more do živga, je ostala le mrljava senca. Brankova roka je samogibno segla v notranji žep, toda ko so prsti otipali kruh, je obstala. Zdelo se mu je, da strme vanj Sonjine velike oči, rjave kakor kostanjev med, v katerih so se ob nasmehu utrinjale zlataste iskre in tedaj mu je vselej bilo, kakor da ga je njen pogled, vsega presvetil. Morda tudi Sonja tam nekje v zadnjem vagonu medli od lakote! Kruh je tako skrbno hranil zanj, trdno prepričan, da se mu bo prej ko slej ponudila priložnost... Vse bo tvegala, da se jutri snide z njo... Jutri, dvajsetega aprila — na njen rojstni dan! V duhu je videl prostorno sobo s pozlačenim vejnatim lestencem pod zelenkastim stropom, okroglo zložljivo mizo na šepastih nogah, oblažene stole z llistnimi nasloni. Trpko se je nasmešnil ob spominu na prijeten dom, kjer je s Sonjo preživel pol leta. V topli domačnosti je kdaj pa kdaj pozabil na to, koliko tvega... Toda vztrajal je pri svojem, ni mogel in ni maral drugače... Potem so bili izdani! Dve leti je prebil v Lepoglavi v vlažnih, temačnih sobah nekdanjega samostana, kjer so se na gnili slamni gnetili zaporniki: sestranci, bolni, ušivi.

Komaj so čakali, da so se lahko sprehodili po dolgih, obokanih, tiho hodnikih, tlakovanih z majavi ploščicami, da so koraki bobneli kakor da hodiš po samih grobnicah. Kadar niso delali, je ure in ure ležal na slami, mislil na Sonjo, vsa njena pisma je znal skoraj na pamet in strmel v vežo drevesa, ki je v vetru rahlo trkala na umazano šipo. Ko se ga prignali v Lepoglavo, je bila veja svetlo zelena, pričarala mu je mladi gozd in njegove oči so jo željno iskale, da se odpodijo na njej. V jeseni je listje kapljalo z nje kot velike, rumene solze. Potem je bila gola in črna in je trkala na šipo, kakor bi jim tožila, kako je nesrečna, osamljena v vetru in vlažnem mrazu. Potem se je pripognila pod težo snega ali se je srebila vsa nakičkana z živjem kot zavita v čudovite, tanke čipke. Tisto zimo je dolgo, dolgo zaman čakal Sonjino pismo! Nekega pomladnega dne pa je kar odrenel ob pogledu na ženske, ki so kakor živali v kletki v krogu hodile po tesnem, kamnitem, stranskem dvorišču. Med njimi je zagledal... Spočetka ni verjel svojim očem! Toda... fino rezani profil, ki ga je vselej spominjal na kamenje v prstanu, velike oči v blestem obrazu, dane s črnimi lasmi... Prithotapl

se je na podstrešje, odkoder je gledal na dvorišče kakor v obzidan vodnjak in presunljivo kriknil njegovo ime. Ozrla se je kvišku, odrenela in smehljajoča strmela vanj in mu pomahala. Paznik pa jo je surovo sunil, da se je opotekla in skoraj padla. Branka so za deset dni zaprli v samico, kjer jih je preživel kot v vročici. Potem se mu je posrečilo, da se je sestal z njo za nekaj trenutkov na samem. Zvedel je, kar ga je najbolj težilo: neki ustaški družini se je zaskominalo po njunem prijetnem stanovanju! Prav zlahka so spravili Sonjo za zapah in se šopirili v njunem domu...

Nenadoma je Sime močno vzdrgetal, z obupno kretajo si je pritiskal koščeno roko na želodec. Branko je doumel, da se ga od neznanke lakote lotevajo krči. Njegovi prsti so se krčevito zarili v sredico rezine. Simnov celjusti so hlastno pograbile zalogaj kruha in ga melle in melle, kakor da si s tem podaljšujejo užitek, oči so mu ožvele. Brankovi prsti so se znova in znova zarili v sredico kruha, pital je Simna kakor otroka, vse do tedaj, ko sta mu v žepu ostali le skorji rezin kakor dve dolgi podkvi. To bom dal ženi za njen trideset rojstni dan! se je medlo in trpko nasmešnil. Kako vse drugače bi lahko obhajala svoj rojstni dan, ko

je nenadoma zdrnil, kakor da ga je zbudilo Simnovo goitanje. Prerinil se je k Branku in mu napol šegavo napol preteče zasepetal: Tihi, spomni se! Vedno sem vse delil s teboj! Bil je pek in kruh je že od daleč zavohal, šaleč se, češ, to je moj element! Fredirno strmeč v Brankove oči, ki so se v zagati zaprie, je segel v njegov notranji žep, izvlekel skorji in si ju stlačil v usta. Skorji sta zahrustali med njegovimi močnimi zobmi in Branku se je zdelo kakor alarm, ki bo spravil vso to gmoto teles pokonci, da bo navallila nanj.

Nenadoma je Simnu iz grla privrel grgrajoč glas. Adamovo jabolko je nekajkrat poskočilo, videti je bilo, kakor da se mu pod ohlapno kožo kotrlja oreh. Potem se mu je po bradi pocedila kašasta snov, prežvečena sredica kruha, močno je vzdrgetal, nato sta mu roki zanihali ob telesu. Branku se je zdelo, da te sinje oči, uprte vanj, še mrtve očita; ko bi mi tisti kruh dal večraj, večraj jutraj, bi... S tresočimi prsti je pritisnil na mehke veke, ki so zastrle osteklene oči kakor majcena zastorčka. Mladi pek je presunljivo kriknil, ko mu je Simnova glava zdrnila mimo obraza in obležala na rami. Mladenčič je sunkovito odinil nekaj mož, si gibčno snel oguljeno pelarino že nedolocene barve, katere je bil vajen ka-

me, saj so želeli, da bi čimprej vsi šli za njim...

Ustaški zastavnik, vitek, golobrad gospodič v visokih naloščenih škornjih, da so se kar svetili v mesečini, se je jadrno podvival v službeni vagon. Na stopnicah se je jezno ozrl vzdolž vlaka, kjer je bilo izza lesenih sten slišati naraščajoče mrmljanje in stresanje vrat. Hrpu je prehajal iz vagona v vagon kakor butajoči valovi. Gospodič se je zmagoslavno nasmešnil in gibčno kakor podlasica smuknjal v razsvetljene hodnik. V službenem vagonu je bilo zakajeno, da je bilo videti ob razce kakor skozi modrikasto meglico in zoprnjo je zaudarjalo po razlitem žganju. Ze vdrug odklonilni odgovor iz Jasenovca: nobenega transporta ne sprejemo več! V Gradini, onkraj Save, plamenj v peči opekarne vse prepočasni goitajo sestrada, onemogla telesa... Tudi tam so sklenili likvidirati taborišče. Kakor da krvnik ni več krvnik, medtem ko skuša za seboj zabrisati krvave sledove...

Ustaški poročnik, robot možak krompirjastega obraza, je naduto sedel na čelu mizice, kot kak general. Nekaj trenutkov je bujil v mladeniča, nato je udaril s šapasto pestjo po mizi: »Pravi Bomo pa sami... Saj znamo, fantje. Ne?!« Pomenljivo jih je ošinil z drobnimi očmi in se zahetel. Nato je bziknil silno kar na tla, hip, dva zamisljeno strmel v pljune, nakar ga je s škornjem razmazal, kakor da je pohodil mrčes. Potem je hrupno vestal, njegovi pajdaši pa so kakor oprede šli za njim. Iz prometnega urada je nameraval o svoji odločitvi telefonirati v »Makov logor«, tako so v medsebojnih pogovorih imenovali Jasenovac, po Maksu, kar je bil vzdevek za zloglasnega ustaškega klavca Luburica, organizatorja omenjenega taborišča.

Spotoma je poveljnik osorno, z rezkim glasom, dajal navodila: vlak naj odpelje na slepi tir, kjer naj pustijo odklopljene vagonne z živim tovorom. Nato je enemu izmed spremljevalcev nekaj zasepetal, nakar je le-ta odhitel k stražarjem. Poveljnik pa je klical za njim: »Dobro opravite, fantje! Ne varčujte z nafto, nafta je dovolj!« Ponavljal je to z naraščajočim glasom, kakor da hoče nekaj prekriti v sebi.

Frometni uradnik je ves bled povedal, da je telefonska zveza nenadoma pretrgana. Poveljnik je jezno vrtel ročko na telefonskem aparatu, toda zaman. Nato je s pestjo udaril po njem, zakaj zdelo se mu je, kakor da se mu ta naprava nemo roga... Mladi zastavnik, sloneč

ob vratih, se je vznemirjen razgledoval. Tanko je prisluskoval v nočno tišino, ki se mu je nenadoma zdelo preteča kakor tišina pred vihto. Komaj je še obvladal svoj nemir in noge, ki bi se najrajši pognale v dir in bežale... Ob pogledu na prvi bunker onkraj kolodvorja je olajšano zadihal, toda če se je ozrl za vlakom, ki je običaj v senci skladišč, ga je kar spreletelo. Zdelo se mu je, da se za grmovjem na pobočju onkraj ceste premikajo postavne in se bližajo v strnjeni vrsti... Z dlanjo si je šel preko oči, da bi pregal privid, ki ga bega. Vstopil je v pisarno in se bolj zgrudil kot sedel na stol. Tedaj je pripeljala pred postajo piosopje lokomotive s službenim vozom in zastavniku se je zazdelo kakor splašena žival, ki je v temi ušla nevarnosti, četudi je tam pustila svoj dolgi rep.

V vagonih je nezno zaudarjalo po nafti. Zaporniki so kakor ponoreli s pestmi tolkli po vratih, zapahi so rotiljali, vda! pa se niso. Odgovor na njihovo obupno zopmaganje je bil krohota stražarjev. Branko se je menda že stotič z obema rokama uprl v desko, ki je pod pritiskom tolkih teles zahreščala. Znova in znova so butali ob njo, nasloped se je preklala. Stef, mladi pek, ki je imel malone deško roko, je po dolgem naporu skozi rezo pretknil roko in dosegel zapah. Vrata so se premaknila, skozi odprtno so padala telesa, poskakovala z drobnimi koraki, gomazela pod vagon, obležala, zadeta od strelcev. Stef je z razproto pelarino, ki jo je bil v zadnjem hipu potegnil z mrljica, planil nad stražarja pod seboj: ruvala sta se, povita kot v vreči, tedaj pa se je sprožila ustaševa puška in krogla je zadela Branka, ki je bil pravkar skočil iz gorečega vagona. Opetel se je in se zgrudil, se še enkrat prekobalil in obležal z obrazom, obrnjenim v tla, pod vagonom, le noge so mu molele na stezo.

Nenadoma se je začelo divje streljanje: zaporniki, ki so polni groze pred plameni obupano zapomagali, so prvi hip pomislili, da so se ustaši spopadli med seboj. Nato je zmagoslavni huuuuurrrrra preglašil presunljivo vpitje. Vagoni so se hrupno odpirali, osvobodeni zaporniki so padali partizanom okrog vratu, nekateri so omedleli v rokah svojih rešiteljev. Ob gorečem vlaku je tekla mlada žena in presunljivo vpila: Braanko Cveerrrrriiiliin, Braanko Cverin! Sonja je klicala svojega moža in ko bi se ne izogibala plamenom, ki se bila zadela ob njegove noge, GEMA HAFNER

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE ZLATE IZDELKE

SOCIETA

"DARWIL"

GENERALNO SVICARSKO ZASTOPSTVO

TRST, Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II

NUDI PO SVETOVNIH KONKURENCNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata

PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!

14-karatni zlat nakit od 650 Lit naprej
18 in 22-karatni zlat nakit od 750 Lit naprej

NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR

DARWIL in ARETTA

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji
SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji

bi ne bila stila vanj, naj se poročita. Ni in ni mogla doumeti, zakaj je tako okleval in odlagal poroko na povojni čas...

Ob steni sloneč svetliasi mladenič mačje okroglice glave, ki je doslej dremal z glavo vznak, odprti ust, kazaje šiljaste vedno lačne zobe, se

kor svoje kože, prekril z njo mrljica, ki je tog kakor črn hlobo obležal ob steni vagona, pogreznjen v temo. Zaporniki so presunjeni govorili o Simnu, nekateri so se prerinili k njemu, čepe prižgali vžgalico in s trepetajočim plamenčkom osvetlili njegov negibni obraz v upanju, da je le omedlel. Drugi so ogorčeno tolkli po vratih in se umikali od tam, boječ se, da bi jih ustaš, ki bi utegnil odprniti vrata, mahnil s puškinim kopitom ali celo prebodel z bajonetom. Mar jim je Si-

PRAVNA POSVETOVALNICA

W. J. Č. V svojem dopisu popisujete, kaj ste delali med vojno in kako ste sodelovali z bratom, ki je bil borec NOV, sami pa zaradi invalidnosti niste mogli iti v partizane. Pri tem sprašujete, kdaj je bil zadnji rok za prijavo za priznanje posebne dobe. Eden izmed vaših tovarišev je tudi zamudil in mu je bilo lani vseeno priznana dvojno štetje let zaradi udeležbe v NOV. Vaše drugo vprašanje pa se tiče priznanja kake pomoči ali podpore oz. invalidnine po bratu. Imeli ste dva brata, od katerih je eden zapustil ženo in otroke. Drugi brat pa je zapustil samo hčerko, ki živi v tujini. Radi vedeli, ali lahko uveljavljate svoje pravice po bratu, ki je bil kot borec ujet in je v Nemčiji umrl v taborišču.

Glede priznanja posebne dobe veljajo določila zakona o pokojninskem zavarovanju. Ta zakon v čl. 184 izrecno določa, da lahko zavarovanci in tudi drugi vlože zahtevo, naj se jim po izjavah prič ugotovi pokojninska doba in sicer po-

sebna doba (udeležba v NOV, aktivno delo za NOV) do 31. decembra 1966, zavarovalna doba pa do konca leta 1967. Po preteku teh rokov pa lahko prošnjo za priznanje ene ali dveh dobe vlože le tisti, ki iz objektivnih razlogov tega niso mogli storiti, kot tudi tisti, ki niso bili v delovnem

Priznanje posebne dobe

razmerju in niso opravljali druge dejavnosti, za katero je zavarovanje obvezno, če postanejo zavarovanci, vendar le še v enem letu od ponovnega vstopa v delovno razmerje.

To pomeni, da bi morali svojo vlogo za priznanje posebne dobe zaradi aktivne udeležbe v NOV vložiti do konca leta 1966. Če ste rok zamudili, lahko vložite prošnjo tudi sedaj, morate pa navesti objektivne ovire, da tega niste storili prej. Sicer utegne biti vaš zahtevek kot prepozno zavrnjen. To pa seveda ne pomeni, da vloge sploh ne smete

žinske invalidnine. Če je seveda vaš brat umrl kot borec ali aktiven udeleženec osvobodilnega boja, bodisi, da je padel ali umrl v taborišču. Po drugem bratu, ki je umrl v taborišču, kamor je bil odpeljan kot ujet borec, pa vi kot njegov brat ne morete dobiti invalidnine. Pa čeprav vaš brat ni zapustil nobenega družniškega člana, ki bi bil upravičen do prejemanja invalidnine. Do invalidskih pravic po zakonu o vojaških vojnih invalidih so upravičeni le otroci, žena in starši padlega borca, ne pa tudi bratje.

Avala

FABRIKA TALASNOG KARTONA
KARTONSKE IN PAPIRNE EMBALAŽE

BEOGRAD, VILINE VODE bb
Telef: 11-243
YU KARTON
Telefoni: 661-399, 661-499, 661-599, 661-899

Proizvaja:

VALOVITI KARTON V 3 IN 5 PLASTEH

Izdeluje:

EMBALAŽO IZ VALOVITEGA IN POLNEGA KARTONA
PREOBLEČENE IN NEPREOBLEČENE ŠKATLE
PAPIRNO KONFEKCIJO
TISKA V OFSET IN TIPO TEHNIKI

KOTIČEK MLADEGA RODU

Številnim čestitkam, ki jih boste 25. maja, ob dnevu mladosti in rojstnem dnevu predsednika Tita, vpletali v šope! praznovanja, naj se pridružijo tudi iskrene čestitke in najboljše želje našega uredništva. Kakor vidite, smo tokrat vaši rubriki »Kotiček mladega rodu« odmerili malo več prostora. Naj bo to naše skromno darilo vam, naši dragi mladi sodelavci in bralci.

Le kaj bi vam lahko še podarili in kaj zaželeli? Mladost je zdravje, bogastvo... Toda včasih se tega ne zavedate, kajne, ali pa to neizčrpno bogastvo mladostne moči in poleta trošite tam, kjer mu ni mesto. Ne hudujte se za te besede, saj so dobronamerne.

Dan mladosti je praznik in k praznovanju ne sodijo črne misli, boste dejali. Torej, proč z njimi! Naj vaš dan in vaše življenje spremlja vrhan koš dobre volje, glasnega smeha in iskrih razigranosti, ki naj posuši poslednjo solzo na vaših licih in prepodi poslednjo temno in grenko misel iz srca...

UREDNIŠTVO

»Mi smo Titovi — Tito je naš!«

Koliko čustev, koliko zaupanja in vdanosti ljudskih množic se skriva v teh nekaj besedah! Predvsem pa je v teh besedah velika, enkratna resnica, ki jo spoštujemo in obdajemo tudi mi mladi, čeprav vemo

za narodnoosvobodilno gibanje, za boj socialno zatiranih in za veliko gibanje delavskega razreda le iz zgodovine, le iz pripovedovanja.

Zivimo v času vsesplošnega razcveta, v času naraščajoče blaginje.

Drevo jugoslovanskih narodov se je bohotno razraslo in z njega že padajo obilni plodovi našega dela.

Dolžnost nas vseh pa je, da se ozremo tudi nazaj, ko je bilo to drevo še drvešce, ki ga je mnogo viharjev hotelo izriniti s koreninami vred. Nujno je, da v naših srcih večno živi mož, ki je bil med prvimi, ki so to drevesce zasadili, postal njegov življenjski sok ter v večnem strahu in bojazni za blagor naših narodov drhtel v njegovih listih.

Zato imamo mladi Tita radi.

Tito je velika osebnost, hkrati pa skromen in dober, z eno besedo CLOVEK. In prav zato, ker v njegovi človečnosti odkrivamo tudi preprostost, nam je še bolj drag. Spoštujemo ga kot simbol dobrote in poguma, kot vest človeštva, ki teži k miru in svobodi.

Težko je pisati o Titu in njegovem poslanstvu človeka in državnika. In čemu bi tudi pisali, saj je že davno postal del našega življenja, neizpodbitni del sedanjika, del mene samega.

JANKO ROPRET, 2. b,
Gimnazija Kranj

Kranjska mladina o Titu

Na pobudo občinske konference ZK in ZMS v Kranju je Zavod za pedagoško in prosvetno službo organiziral po vseh osnovnih in nadaljevalnih šolah tromesečno tekmovanje na tematiko »30 let od prihoda tovariša Tita na čelo KPJ«. V tem programu je sodelovalo na tisoče učencev. 176 najboljših del so šole poslale v oceno občinski komisiji.

Danes objavljamo dve izmed enajstih najboljših nalog. Zal nam omejen prostor ni dovolil, da bi prispevke objavili v celoti. Brez posebnega dovoljenja mladih avtorjev smo jih nekoliko skrajšali in se pri tem seveda trudili, da bi vsebina prispevkov ne bila s tem prav nič okrnjena. Mislimo, da nam je to uspelo, saj smo izbrali za zapis njihove najlepše misli...

Ostani nam večno mlad, dragi tovariš Tito!

Zivo mi je v spominu prvo srečanje s teboj, dragi tovariš Tito. Obiskal si našo šolo. Priredili smo ti skromen program. Iz vrste je stopil majhen deček z velikimi modrimi očmi, ki so začudeno in radostno zrlje vate. Dečkova ročica je stiskala šopek nageljnov. V tišino je zažuborel njegov nežni glasek...

Sredi pozdravnega govora pa se je zmedel. Iz sebe je iztisnil samo: »Ostani nam večno mlad, dragi tovariš Tito!«

Tvoje oči, tovariš Tito, so zasijale. Čez obraz ti je legel nasmeh. Privil si dečka k sebi in dejal: »Obljubljam ti, da se bom potrudil.«

In ko te gledam danes, dragi tovariš Tito, se mi zdiš še vedno tako mlad ko takrat. Take so tvoje oči, taka so tvoja dejanja. Večno mladi — nepozabna!

MILAN NOVŠAK, 1. r.,
Mlekarski šolski center Kranj

Podelili bomo nagrade
(OB ZAKLJUČKU KURIRČKOVE POŠTE)

Danes se je končala še ena množična manifestacija slovenskih pionirjev v počastitev dneva mladosti! Kurirčkova pošta, s katero pošiljajo slovenski pionirji čestitke tovarišu Titu za rojstni dan in ki se je pričela 8. aprila 1968 v petih krajih Slovenije, znanih iz NOB, je prehodila v mesecu in pol blizu 2.200 km... Ob prihodu v Ljubljano sta jo sprejela predsednik republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije Franc Leskošek-Luka in predsednik Zveze prijateljev mladine Slovenije Stane Repar. Sklepna slovesnost te velike manifestacije, v kateri je sodelovalo okrog 180.000 pionirjev iz domala vseh pionirskih odredov Slovenije, je bila ob 11. uri pri spomeniku Pionirja pred Muzejem ljudske revolucije Slovenije v Tivoliju.

Uredništvo »Kotička za mladi rod« se je odločilo, da bo mlade avtorje treh najboljših spisov Kurirčkove pošte nagradilo z lepimi nagradami. Kaj več o nagradah in pogovore z nekaterimi udeleženci letošnje Kurirčkove pošte pa bomo priobčili v 22. številki našega lista — 4. junija — v rubriki »Kotiček mladega rodu«.

Tovariš Luka nam je povedal...

MINILO JE ENO LETO, KAR JE NARODNI HEROJ FRANC LESKOŠEK-LUKA RAZVIL NAŠ PRAPOR IN S TEM IZKAZAL POSEBNO ČAST PIONIRSKEMU ODREDU OSNOVNE ŠOLE-BIČEVJE, KI NOSI TUDI NJEGOVO IME. KOT PIONIRJI »PO« NARODNEGA HEROJA FRANCA LESKOŠKA-LUKE LAHKO REČEMO, DA NAS JE PRI NAŠI VSAKDANJI DEJAVNOSTI NENEHNO SPREMLJAL NJEGOV VZORNI LIK ČLOVEKA IN KOMUNISTA, KI JE VSE SVOJE SILE POSVETIL LEPSI PRIHODNOSTI NAŠIH NARODOV. PONOSNI IN SREČNI SMO, DA BOMO LAHKO PO VZORIH ŽIVLJENJSKE POTI FRANCA LESKOŠKA-LUKE NADALJEVALI BOJ ZA MIR, PRAVICO IN SVOBODO.

DA BI IZVEDELI KAJ VEČ O NJEGOVEM ŽIVLJENJU, SMO GA ZAPROSILI ZA POGOVOR. NAŠI ŽELJI JE Z VESELJEM USTRETEL IN POGOVOR JE POTEKAL TAKOLE:

Kje ste preživljali otroška leta?

— Rodil sem se v Celju. V družini smo bili štiri otroci, trije dečki in deklica, ki pa je umrla, stara komaj tri leta. Bil sem najstarejši sin. Oče je bil delavec in je kljub skromnemu zaslužku lepo skrbel za nas. Tudi mati je bila zelo pridna in skrbna. Živeli smo v skromnih razmerah in bel kruh smo jedli le ob praznikih.

Vaši spomini na šolska leta?

— Najprej sem obiskoval ljudsko šolo v Celju, nato pa meščansko šolo. Hotel sem postati mornar, mati pa mi ni pustila. Zato sem se šel učiti v Zalec za ključavničarja, kamor sem hodil vsak dan dve uri peš, delali pa smo deset ur dnevno! Ko je

oče zbolel, sem moral prekiniti učenje v Zalcu in sem nadaljeval učenje kot strgarski vajenec v Emajlirki. Delal sem po deset ur dnevno, sedem dni podnevi in sedem dni ponoči.

Iz teh časov se posebno dobro spominjam dogodka, ki se mi je pripetil prav v Emajlirki:

Videl sem, da moj mojster redno prebira »Arbeiterwille« (»Delavsko voljo«), ki ga je izdajala socialdemokratska stranka Avstrije. Zanimalo me je, kaj pišejo v njem. Ko sem neke noči delal, sem odprl mojstrove omaro in prišel z zanimanjem brati ta napredni časopis. Drugi teden, ko sem delal podnevi, me je mojster poklical in me vprašal, če

morda vem, kdo je vlomil v omaro. Seveda sem se delal nevednega, zato me je oklofotal. Kako mu je uspelo odkriti ta moj »vlomec?« Napravil sem bil napako, ker nisem časopisa zložil tako, kot je bil zložen poprej. Drugi teden sem spet »obiskal« njegovo omaro. Prebral sem časopis, potem sem ga previdno zganil in položil na isto mesto. Tokrat sem ponovil prav tako napako pri ključavnici in mojster me je spet poklical na odgovornost. Tudi oklofotal me je in mi zagrozil, da me bodo spodili. Tega sem se prestrašil in mu povedal, kaj me je pravzaprav tako vlekel v njegovo omaro. Pa me je spet oklofotal in mi dejal: »Zakaj mi pa nisi povedal, saj bi ti bil časopis rade volje posodil!« Bil je namreč organiziran kovinar. Nedolgo zatem — pisalo se je leto 1912 — sem se tudi jaz vključil v mladinsko kovinarsko organizacijo...

Ali je bil vaš prvi idejni učitelj in usmerjevalec življenje samo ali...?

— V glavnem življenje. Pa tudi mati in oče. Bila sta zelo napredna in nista hodila v cerkev. Za našo vzgojo sta storila vse, kar je bilo v njihovi moči. S svojim poštenim in delavnim življenjem sta nam da-

jala dober zgled. Oče ni me pil ne kadil, in čeprav je bil reven in je denar, s katerim nas je preživljal, težko prislužil, je bil zelo skrben in dober.

Se spominjate kakega prijatelja iz otroških let?

— Imel sem dobrega tovariša Miho Lipovška. Oba sva bila vajenca in skoraj ni minila nedelja, da se ne bi sestala in hodila skupaj na izlete. Bil je izredno dober in pošten fant. Tudi v prvi svetovni vojni sva bila skupaj. Ko je dobil dopust, mi je pisal, naj ga obiščem. Ko sem prišel domov, me je pretresla žalostna novica, da je Miha umrl. V vojski smo namreč imeli slabo hrano in ob vrnitvi domov se je Miha preveč najedel, kar je bilo zanj usodno.

— NOB je terjala veliko mladih življenj in mnogim odvzela otroštvo — se morda spominjate katerega teh mladih oziroma njihovih pogumnih dejanj?

— Bilo je v šempetrski vojašnici leta 1941. Naši zaporci so bili v pritličju in kar skozi okno sem navezal stike z nezanimi vrtnarskim vajencem. Nasil nam je paradižnike. Zaupal sem mu tudi pismo, ki naj bi ga nesel Tonetu Tomšiču, in čeprav je vedel, kako je to nevarno, ni okleval niti trenutke. Tone Tomšič je poslal žago, skrito v kruhu, s katero smo prežagali rešetke in pobegnili. Ko sem ga leta 1943 spet srečal, je bil že kapetan.

Se in še bi lahko naštevati imena pogumnih mladih borcev v NOB, pa jih je bilo preveč... Prav vsak pa je, seveda po svojih močeh, hrabro izpostavljal nevarnostim, ki

so v času vojne prežale od vsepoved.

— Tovariš predsednik, vi ste bili prvi komandant slovenskih partijskih čet in predstavljate za nas pionirje simbol narodnoosvobodilnega gibanja na Slovenskem. Zato vas kot našega pokrovitelja prosimo, da iz svoje bogate zakladnice izkušenej poveste nekaj nasvetov za boljše in uspešnejše delo naše organizacije.

— Moj prvi nasvet in tudi najvažnejši je, da se pridno učite. Morate se tudi dobro spoznati z našo družbeno ureditvijo, saj boste le tako lahko postali dobri državljani. Morate se izpopolnjevati tudi ideološko-politično. Vsak pionir naj bo v šoli aktiven in naj se kasneje, ko odraste, vključi v mladinsko organizacijo, potem naj postane član drugih družbeno-političnih organizacij. Bodite kritični do sebe in drugih, kadar delate napake. Predvsem pa mora biti pionir tovarišu tovariš! To pa so hkrati tudi moje želje, namenjene vsem mladim za 25. maj, dan mladosti.

Se bi radi kramljali z njim o mnogih stvareh, vendar so tovariša predsednika klicale službene dolžnosti, ki jih ima vedno dovolj. Nas pa so čakale šolske knjige in zvezki, saj smo sklenili, da se bomo držali njegovih nasvetov. Ko smo se začeli poslavljati, nam je tovariš predsednik poklonil lep kip Lenina. Bili smo zelo veseli. Ta kip nas bo vedno spominjal na prijetne urice, ki smo jih preživeli s tovarišem Francem Leskoškom-Luko. Pogovarjali so se:

Vlasta Ekar, 7. c
Marjana Fister, 8. a
Janko Tratnik, 7. d
Renata Vitez, 6. c

VLASTA, RENATA, MARJANA IN JANKO V PRIJETNEM POMENKU S TOVARIŠEM FRANCEM LESKOŠKOM-LUKO

FRAN ROŠ:

Jožkova pručka

Na pručki tam pri teti Ani
sedel je deček svetlolas.
Ležala knjiga mu je v dlani
in vanjo sklanjal je obraz.

Veš, Jožek, mu je teta rekla,
si pasel in na njivi plet,
k večerji ti bom štruklje spekla
pa mislim, da jih boš vesel.

Nasmehnil se je ljubeznivo
in s pručke se je dvignil bos.
Oči so mu sijale živo.
Ta deček bil je — Jožek Broz.

Ze davno zgodba je končana...
Iz dečka zrasteel je junak.
Leži pod rušo teta Ana.
A pručka nam spomin je drag.

Kmetica Ana Kolarjeva v Trebčah pri Podstredju je bila teta maršala Tita. Mali Jožek Broz je večkrat bival pri njej. Ko ga je pozneje preganjala oblast kapitalistov, mu je teta nudila zavetje. Pod njeno streho so bile tudi partijske konference.

Preden je teta Ana leta 1951 umrla, je prepustila Mestnemu muzeju — oddelku NOB v Celju staro leseno pručko, na kateri je njen mali nečak rad posedal. Pionirji, ki obiščete celjski muzej, oglejte si to znamenito pručko!

ČASOPISNO IN ZALOŽNIŠKO PODJETJE

POMURSKI TISK V MURSKI SOBOTI

Telefoni: uprava, tiskarna, kartonaža 21-065, komerciala 21-063, založba 21-395, časopis 21-064, knjigarna 21-426, računovodstvo 21-061, radio 21-273, p. p. 53

DOMAČA KNJIŽEVNOST

Miško Kranjec: SVETLIKANJE JUTRA, roman

Nov Kranjčev roman bo nadaljevanje »Mladosti v močvirju«, le da je njegovo dogajanje predstavljeno med zidove katoliškega vzgojnega zavoda Marijaniša v Ljubljani, kamor je Kranjec po I. svetovni vojni prišel v šole. To je življenje v zavodu — odmaknjeno od silnih viharjev, prepleteno z drobnimi, vendar intimnimi zgodbami vsakovrstnih ljudi — od hlapcev, mimo dijakov, do sester in do samih političnih veljakov, ki so prihajali na obisk k vodji zavoda Andreju Kalanu, pa tudi s prvimi ljubeznimi. Celih pet let je bodoči pisatelj prevedel v varnem zavetju doma, med dijaki iz vseh koncev Slovenije, si z vmemo nabiral znanje, spoznaval umetnost in tudi sam začel pisati, se otresel privržene neigloznosti in navzven naprednih idej. Revolucionarni življenjski nemir pa ga je naposled prignil tako daleč, da so v zavodu sprevideli, da ne spada v vrste njihovih gojencev in so ga postavili na cesto — revolucionarja in nevernika, ki se ni znal ponižati do kraja, pač pa se napotil na široko, brez-krajno cesto takratnega trdega življenja.

Cena: cpl. 36 N-din, pus. 40 N-din. Obseg do 450 strani. Iziđe v septembru.

Evald Flisar: MRGOLENJE PRAHU, roman

Naslov obširnega romana mladega slovenskega pesnika in pisatelja Evalda Flisara ponazarja idejo romana, po kateri smo ljudje samo prah v gibanju, nekoga mislanja, kamor je Kranjec po I. svetovni vojni prišel v šole. To je življenje v zavodu — odmaknjeno od silnih viharjev, prepleteno z drobnimi, vendar intimnimi zgodbami vsakovrstnih ljudi — od hlapcev, mimo dijakov, do sester in do samih političnih veljakov, ki so prihajali na obisk k vodji zavoda Andreju Kalanu, pa tudi s prvimi ljubeznimi. Celih pet let je bodoči pisatelj prevedel v varnem zavetju doma, med dijaki iz vseh koncev Slovenije, si z vmemo nabiral znanje, spoznaval umetnost in tudi sam začel pisati, se otresel privržene neigloznosti in navzven naprednih idej. Revolucionarni življenjski nemir pa ga je naposled prignil tako daleč, da so v zavodu sprevideli, da ne spada v vrste njihovih gojencev in so ga postavili na cesto — revolucionarja in nevernika, ki se ni znal ponižati do kraja, pač pa se napotil na široko, brez-krajno cesto takratnega trdega življenja.

Cena: cpl. 36 N-din, pus. 40 N-din. Obseg do 350 strani. Iziđe v aprilu.

Karolina Kolmanič: SONCE NE IŠČE SAMOTNE POTI, povest

To je povest o prikupnem mladem dekletu Ireni, ki pa jo že rojstvo izven oficijalne zakonske zveze v letih med vojnima pahne na trnovo pot življenja. Prva otroška leta ji stečejo v navidezno idiličnem kmetskem svetu, medtem ko mati gara v tujini za skromen zaslužek in si uničuje zdravje. Ko se vrne, se preseli v večje mesto, kjer pa mati ne more dobiti stalne zaposlitve. Opravlja vsakršna dela in se vsa posveča hčerki, katero je poslala v gimnazijo, da bi ji bilo nekoč bolje. Toda Irena se po sedmi gimnaziji mora posloviti od šole. Nepriznana znanost, materina smrt in pričetek druge svetovne vojne zaključijo njeno šolanje in mlado ljubezen do sošolca Mirka. Okupator jo z otrokom vred prežene v Bosno, kjer preživi strašno bratormorno vojno, izgubi otroka, se priključi partizanski vojski, doživi tukaj lepo srečanje in grenko razočaranje nad svojim ljubljnim Mirkom, vzljubi dobrega bojnega tovaršja, medicina Zafina in stopi z njim v svobodno, novo življenje. Preprosta, a presrešljiva pripoved, ki bo pritegnila veliko bralcev. Povest je žirija lanskega natečaja festivala revije »Kurirček« ocenila kot eno najboljših od predloženih in jo priporočila založbi za tatis.

Cena: kart. 20 N-din. Obseg do 180 strani. Iziđe v maju.

Jan Baukart: ŠTORIJE VŮJECA BALAZA NO DRUGE Vesele zgodbe iz Priekije

Prieki so blage, vesele in šaljive narave. Ob zauživanju domače žilantne kapljice je njihova šegavost v teku stoletij natkala obilo veselih štorij, ki pa skupaj s posebnostmi blagoladne priške govorice čedalje bolj izginjajo pod vplivom šole, časnikov, knjig, radia, televizije itd. Z željo, da bi se nekaj teh štorij in posebnosti priške govorice ohranilo vsaj v knjigi, jih je prof. Jan Baukart popisal, in sicer v priščini, po izgovorjavi, ker jih večino tudi ne bi bilo mogoče zapisati z enakim učinkom v knjižni slovenščini. Namenil jih je širokemu krogu bralcev. Za »tiste bralce teh štorij, ki niso tak srečni, da bi jih rodila ali vsaj redila blažena priška zemlja,« pa je avtor

namenil preprosto razlago nekaterih posebnosti priščine in mali slovareček priških izrazov, ki sta dodana štorijam.

Cena: broš. 30 N-din. Obseg do 250 strani. Iziđe v juniju.

PREVEDENA KNJIŽEVNOST

Aron Tamási: ÁBEL, roman

Aron Tamási je zelo popularen madžarski romanopisec. Najbolj je zaslovel s trilogijo o Ábelu Szakállasu, šaljivem odrezavem originalu iz ljudstva. Ábel je sin revnega, a trdoživega in pogumnega székelyskega ljudstva, ki kljub revščini in zapostavljenosti slovi, podobno kakor naši Ribničani, po svoji iskrivi duhovitosti in odrezavosti. Ábel je v svoji mladosti gozdni čuvaj na planini Hargiti, kjer kljub samotni doživi vrsto presenetljivih peripetij. Ko ga delodajalec hoče ogoljufati pri plači, zapusti službo in se poda v svet. Ábelova navianost, iznajdljivost, domiselnost in odrezavost na tem potepanju bralca popolnoma prevzamejo. V mestu Kolozsvár (Cluj), kamor Ábel naposled zanese pot, skrbi za njegov telesni blagor sleparsi žid Gramada, duševno hrano in bogato pašo za oči pa mu daruje dobrosrčna lahkoživka — lepa Blanka, Brzojavka, ki ga nujno kliče domov, reši Ábela, da ga ne pogubijo Blankini čarji. Poleg lepih opisov naravnega, nekaj, kar je tako prvinško, da je podobno ljubezni, ki jo zmorejo v svoji naravnosti le še živali. To fiziološko stran ljubezni pa je pogolobil s psihološko harmonijo, ki more odlikovati samo ljudi. Skratka, želel je prikazati srečo ljubezni v duhu in telesu. Toda pisatelju ljubezen ni sama sebi namen, ampak je sredstvo, s katerim se junak romana želi osvoboditi, premagati odtujenost od svojega rodnega kraja in družbe in s katerim želi doseči nesmrtnost. Avtor vse hoče povedati do kraja, sam ljubezenski akt opisuje v več variantah in ga osvobaja misterija. Zanj ni dileme med telesnim in duhovnim v ljubezni, ker telo in duša tvorita celoto. Cilj ljubezni pa mu je otrok, ki se ga njegova ljubimca Zarko nadejata.

Cena: cpl. 36 N-din, pus. 40 N-din. Obseg do 450 strani. Iziđe v septembru.

Ivar Lo-Johansson: SREČA, roman

To je predvsem ljubezenski roman. Avtor, eden najbolj branih švedskih sodobnih romanopiscev, je v njem poskusil prikazati popolno srečo dveh ljudi, ki sta se tako harmonično spojila, da sta postala celota. Ljubezen med moškim in žensko pa skuša prikazati kot nekaj naravnega, nekaj, kar je tako prvinško, da je podobno ljubezni, ki jo zmorejo v svoji naravnosti le še živali. To fiziološko stran ljubezni pa je pogolobil s psihološko harmonijo, ki more odlikovati samo ljudi. Skratka, želel je prikazati srečo ljubezni v duhu in telesu. Toda pisatelju ljubezen ni sama sebi namen, ampak je sredstvo, s katerim se junak romana želi osvoboditi, premagati odtujenost od svojega rodnega kraja in družbe in s katerim želi doseči nesmrtnost. Avtor vse hoče povedati do kraja, sam ljubezenski akt opisuje v več variantah in ga osvobaja misterija. Zanj ni dileme med telesnim in duhovnim v ljubezni, ker telo in duša tvorita celoto. Cilj ljubezni pa mu je otrok, ki se ga njegova ljubimca Zarko nadejata.

Cena: cpl. 38 N-din, pus. 46 N-din. Obseg do 420 strani. Iziđe v septembru.

Bohuslav Brezovský: VEČNI LJUBIMCI, roman

Roman je češka kritika ocenila kot najboljšo delo češke proze zadnjih let. Fabula romana se razvija okrog osebe zgodovinarja in pisatelja Václava Havlina. Ta v knjigi opisuje svojo mladost v malo-meščanskih razmerah češkega podeželskega mesteca in silka razmere v petdesetih in delno celo v šestdesetih letih našega stoletja. Težišče romana pa je v podobah raznih človeških značajev. V zapletu in razpletu posameznih usod, v erotičnem doživljanju. Roman je živo in napeto, zrelo umetniško delo, moderno po obdelavi tvarine, v zgradbi in v slogu, toda kljub temu vsakomur razumljivo, ker prikazuje življenje svojih junakov z globokim poznavanjem psihologije ljudi, tistih pred petdesetimi leti in prav tako današnjih.

Cena: cpl. 36 N-din, pus. 42 N-din. Obseg do 350 strani. Iziđe v maju.

Sandra Paretii: ROŽA IN MRČ, roman

Roman je razgibana, napeta pripoved o številnih dogodivščinah mlade Caroline, grofice de la Romme Allery. Osemnajstletna lepotica, katere čare občuduje ves Pariz, doživlja nevarne pustolovščine in burna ljubezenska srečanja z Napoleonom (fabula romana se namreč odvija v letih 1814/15). Že od vsega začetka nastopa v romanu skrivnostni, plemeniti junak, ki Carolini nekaikrat reši življenje. Čeprav Caroline v skladu s svojo ognjevitvo ljubeznijo kdaj pa kdaj sprejme še druge moške objeme in še naprej hrepeni po Napoleonu, se vse neodjenliviše razvzema za svojega neznanega rešitelja, o katerem meni, da se skriva pod imenom slavnega junaka Gida de Lamarea. Vztrajno odklanja vdano, gniljivo dvorjenje vojvode Balómera in toliko bolj neučakano hrepeni za nedosegljivim Gilom, dokler naposled ne zve, da sta Balómer in Gil ista oseba. Delo je zabaven roman, ki črna snov iz prekratnih napoleonskih časov in sprepleta zgodovinske osebnosti, kot je poleg Napoleona recimo Fouché, z liki, ki so plod pisateljske domišljije. Bralcu nudi obilo opisov nenavadnih pustolovščin, prepletenih s strastni ljubezni in sovraštva, s spletkami in

zarotami. Napisan je dumasovsko spretno, zelo živahno in nenehno menjava prizore zdaj v Parizu, zdaj v Italiji, zdaj na Mediteranu.

Cena: cpl. 40 N-din, pus. 46 N-din. Obseg okrog 440 strani. Iziđe v novembru.

Kálmán Mikszáth: NENAVIDNA POROKA, roman

Roman je napisan po resničnih dogodivščinah mladega grofa Jánosa Buttlerja, ki so ga na brutalen način vpregli v zakonski jarem s plemkinjo Mário Döry in ga odtrgali od čiste in plemenite ljubezni do nežne in ljubeče zaročenke Piroške Horváth. Ta groteskno-tragična poroka je bila potrebna klieru in visokemu plemstvu, saj je bila Mária Döry zanosila z domačim duhovnikom in le s prisiljeno ženitvijo se je bilo mogoče izogniti nezasišanemu škandalu. Triletni mladosti — Janos Buttlér, neželjena soproga Mária Döry in venačen zaročenka Piroška Horváth doživljajo pretresljivo tragiko zapravljenosti in neizživete mladosti, kler pa ostaja neizprosen in ne dopusti razveze zakona. Sloviti madžarski klasik Kálmán Mikszáth je z iskrivo duhovitostjo in bleščečim smislom za humor pretkal žalostno zgodbo nesrečnega zakona s tako neposrednostjo in prepričljivostjo, da so ga občudovali in so se mu morali smejati celo tisti, ki jih je nabadal na svoje satirično-humoristično pero.

Cena: cpl. 32 N-din, pus. 36 N-din. Obseg okrog 360 strani. Iziđe v marcu.

LJUBEZEN

Antologija sodobne madžarske proze

Po naslovu ene izmed osrednjih novel poimenovana antologija sodobne madžarske kraje proze bo obsežen in bogat izbor najlepših besednih umetnin, ki so jih madžarski pisatelji ustvarili v zadnjih dveh desetletjih. Osrednja tema večine v izbor uvrščenih povesti in novel je vsekakor ljubezen; ljubezen med moškim in žensko, ljubezen do sočloveka, do zemlje, do domovine... Bralce se bo v izbranih delih srečal z življenjem Madžarske iz polpreteklosti in sedanjosti, z življenjem, ki je zaplato v živahnem, polnem utripu predvsem v zadnjem desetletju. In utrip tega polnega svobodno se razraščajočega življenja so odbrani pisatelji uspešno, umetniško prepričljivo ujeli v svoja dela, potem ko so se po letu 1956 osvobodili vezi socialističnega dogmatizma. Izbor bo zajel okrog trideset pisateljev s prav toliko deli. V knjigi bo tudi daljša razprava o madžarski sodobni prozi, o delu in življenju v izbor uvrščenih pisateljev.

Cena: cpl. 40 N-din, pus. 46 N-din. Obseg do 450 strani. Iziđe v oktobru.

POLJUDNOZNANSTVENA IN ZNANSTVENA DELA

Franc Zadravec:

OKTOBRSKA REVOLUCIJA IN SLOVENSKA LITERATURA

Oktohorska revolucija je kot silovit uvod iz kapitalistične v socialistično družbeno obliko učinkovala na tedanje evropsko zavest močno evokativno. Ustvarjalne duhove je potegnila za seboj, ali pa jih je izzvala proti sebi. Kot družbeno-etična in socialna energija je prizadela tudi pisatelje in raznetila njihovo umetniško dejavnost. Franc Zadravec v obširnejši razpravi poskuša odgovoriti na vprašanje, kako je ruski revolucijski dogodek odmeval med slovenskimi književniki in kako je razgibal njihovo stvarilnost.

Cena: kart. 24 N-din. Obseg 182 strani. Iziđe v marcu.

Marijan Zadnikar: MARTJANCI

Monografija z reprodukcijami fresk

V domačem in tudi v bližnjem tujem strokovnem svetu je postalo ime Martjanci že kar sinonim za pomemben kulturni spomenik. Njegova umetnostna zgodovinska vrednost izhaja tako iz arhitekture kakor iz stenskih slikarij. V arhitekturnem pogledu so Martjanci značilen primer zrelo-gotske podeželske cerkve, ki ima na sebi nekaj takih pokrajinsko obarvanih potez in posebnosti, da bi jo lahko označili kar za posebno varianto naše domače gotike. Njena vrednost je tem večja, ker poznamo ne le letnico njenega nastanka 1392, temveč celo stavbenika in slikarja Janeza Aquilo, ki jo je bil zasnoval in ki je kot mojster vodil njeno gradnjo. Publikacija bo ilustrirana z nad trideset foto posnetki spomenika umetnika-fotografa Jožeta Koloča in bo imela povzetek vsebine v dveh tujih jezikih.

Cena: kart. 7 N-din. Obseg okrog 64 strani.

Iziđe v maju.

Ferdo Godina: PREKMURJE 1941—1945

Prispevek k zgodovini NOB

Pisatelj in aktivni udeleženec našega narodnoosvobodilnega boja v središčnih slovenskih pokrajinah in v Prekmurju, Ferdo Godina je na osnovi številnih zapisanih in ustnih virov napisal obširen prikaz razmer, pričetka razvoja, uspehov in pomena narodnoosvobodilnega boja slovenske pokrajine na levem bregu Mure. Knjiga bo služila šolski mladini, prosvetnim delavcem in vsem, ki se zanimajo za zgodovino tega najsevernejšega dela naše domovine.

Cena: broš. 12 N-din, cpl. 20 N-din. Obseg 176 strani. Iziđe v februarju.

ZA HITREJŠI NAPREDEK KMETIJSKE PROIZVODNJE UVAJAMO ZA VSE

KMETOVALCE IN GOZDNE POSESTNIKE

namensko varčevanje

Z NAMENSKIM VARČEVANJEM DOBITE

75 do 200 % posojila

OD PRIVARČEVANEGA ZMESKA

- za nakup, gradnjo, dograditev ali obnovo gospodarskih objektov
- za nakup kmetijske mehanizacije
- za ureditev nasadov, hmeljnikov, vinogradov, jagodičevja
- za nakup plemenske živine
- za izvedbo melioracij

Za pridobitev pravice do posojila je treba privarčevati vsaj 2500 N-din. Najkrajša varčevalna doba je 13 mesecev. Vloge se obrestujejo po 6 %, obresti za odobrene kredite pa znašajo 7 %.

PO PRETEKU VARČEVALNE DOBE PRIDOBÍ VARČEVALEC PRAVICO DO POSOJILA

- po 13 mesecih varčevanja 75 %
- po 18 mesecih varčevanja 100 %
- po 24 mesecih varčevanja 150 %
- po 30 mesecih varčevanja 200 %

OD PRIVARČEVANEGA ZMESKA.

Kreditna banka
Celje

kot v času babic (in prababic)! ■ še več ■ vzmetnica z volno, ki združuje v stoletjih preizkušeni material s sodobnimi dosežki tehnike

JOGI DE LUXE Z VOLNO
IN JOGI EXTRA Z VOLNO

sta novi vzmetnici za vas, ki si želite še več toplote in trdnega, zdravega spanja

IZBRALA SEM DOBRO IZBRALA
SEM JOGI

MATJAZ ŽIGON: OPOROKA

Alešu se ni dalo iti po suhljad. Dolga pot ga je zdelala tako, da so se mu noge šibile, zdaj, ko je nekaj minut sedel, pa so bile svinčene in ves se je počutil kakor pretepen.

— Pa ti, ne misliš nabirati, če? Naj jaz se zate garam, gospodek, jeli? Se je obregnil vanj Ratitovski. — Kaj, hočeš reči, da nisi pri moči? Beži, beži! Meni ni nič boljše, s palico se komaj vlečem, pa ne mežmam — ali ti... je koj zatem z ilito zavrnil Aleševu jokavo izgovorjavo. Vendar ni več pritiskal, ko je uvidel, da bi bilo nadaljnje pregovarjanje zgolj tratenje časa; še enkrat je Aleša pisano pogledal, nato je zaničljivo zamahnil z roko in sama s Fonzo sta jela nabirati kurjavo.

Ko sta se vrnila, vsak s polnim naročjem, so zlezli v dno vrtače. Odložili so nahrbtnike in odkopali sneg za ognjišče. Ob spretnem ravnanju Ratitovskega je dračje, čeprav vlažno, kmalu zagorelo. Posedli so okrog plapolajočega ognja in si grel premle ude. Aleš se je po strani nekajkrat ogledal po komisarju. Ni mu mogel odpustiti pikrih besed. Ratitovski pa — kot bi bil odpihlj; nič več ni videti jezen, je začudeno ugotovil Aleš. Nasprotno, hudomušen nasmeh mu je prav tedaj spreletel obraz. Kaj neki naj to pomeni?

Odgovor je takoj sledil. Komisar je skrivnostno segel v svoj nahrbtnik in privlekel na dan — nekaj kil težak, sočen kos mesa. — Se vama silne čede, jeli? se je zarežal. Viš, Aleš, takrat, ko si ti pesniče prebiral, sem jaz koristnejši posel opravil! Pobrskal sem, pa sem tole našel v snegu... Kak pridanič je zase skrival, ko je imel hlače polne, je pa odvrnil, da je laže tekli!

Razrežal je kos na šest enakih delov, jih položil v porcije in dal peč na žerjavico. Pol za ta večer, pol za prihodnji dan. Vsi trije so z razprtimi nosnicami vdihavali omamni vonj.

Ko je bilo meso komaj na pol pečeno, so hlastno zagriznili. Fonza je oba prekašal. Mršavo, potegnjeno telo se mu je kar treslo, ko je požrešno trgal svoj kos. Kot bi mignil, ga je pospravil, in lakomno se je oziral po kosih v rokah drugih dveh, ki ga nista dohajala. Jabolko v dolgem, tankem vratu mu je postakovalo, ko je požiral silne. Pojedel bi vsaj še trikrat toliko!

— No, duše smo si privežali, je spregovoril Ratitovski, ko je končal in si z roko obrisal usta; Fonzo in Alešnih pogledov kakor da ni bil opazil. — Zdaj se pa zmenimo za jutri!

Razložil jima je svoj načrt. Podnevi bodo šli po hribih, proti zahodu; pot, od tod naprej dobro pozna; ne bo nevarna, ves čas hosta, nikjer obljudeno. Zvečer prekoračijo progo. Tam utegne biti majčkeno huje. Poseka na obeh straneh, bunkerji, patrolje pregledujejo tire. No, ako ga bosta ubogala, bo šlo; pa on je tolikokrat...

Fonza je nagrbnel nizko čelo. Huje...? V domišljiji se je razgrnila pred njim zlovesča podoba: bela, razvlečena čistina; v mraku obrisi pošastnega bunkerja; po štirih se plazijo, v rokah skeli; pri tihih, skočijo, še... naenkrat — slepeči blesk iz lin, divji rezget strojne, žvižgi krogel prebadajo ušesa; hipce pozneje — topa bolečina v stegnih... opoteče se... prihajajo! o groza! s kopiti bijejo po njem, po komisarju, po Alešu...

Nikar! je kriknilo v njem in drobne oči, skrite sicer globoko v amihah, so v strahu izstopile ter begale sem ter tja. Ne smejo me — skupaj s komisarjem! Vse tri bi nas... Na-a, da komisarja ni, bi se nekako izmazal — z njim...

— Poslušaj, ti komisar, je spregovoril z zamolklim glasom, poslušaj me, daj... ja daj, odtrgaj tistole... no tistile našitek, z rokava, ja rvedo odtrgaj... da ne, da... in usta so se mu lepila, kot bi bila smolo prevlečena.

Ratitovskemu je zaprlo sapo. Z vsem telesom se je šagnil proti Fonzi, napel je široke prsi in pesti so se mu tresle od jeze. Falot! Da si je mogel kaj takega zmisliti! Meni tudi v sanjah ne bi padlo v glavo! — Poba, ako še eno zveš...! mu je zagrozil s trdo roko, ko je prišel k sebi. — Pod to zvezdo — pokazal je na svojo levo nadlaket — smo doslej zmagovali — pa tudi bomo zmagali! Zato je ne dam proč! Za nobeno ceno!

Zasukal se je na peti in odšel gor proti robu kotanje. Posluhnil v temo — ali je naokrog vse mirno. Obrzdati tudi svojo burjavo čud.

Ob komisarjevem izbruhu se je Fonza potuhnil. Ko pa se je Ratitovski oddaljil, je začel razpredati črne misli pred Alešem. Komisar je bil trmast. Z glavo rine skozi zid. Se onadva naj bi za njim. Da mu pa kdo reče, ravnaj po pameti — je precej ogenj v strehi! — Kosti bi mu bilo treba pretipati. Bi ga sitnost minila? Med zadnjimi besedami se je obrnil naravnost k Alešu, se mu približal tako, da so silne prsele poslušalcu v obraz, ter mu upajoče pogledal v oči, kakor da bi pričakoval potrditve.

Aleš se je kislega obraza odmikal pred zoprnim slinčezem. Bil je sicer proti zli nakani, vendar je le medlo ugovarjal; kakaj tudi njega je Ratitovski malo prej okregal in zamere še ni bilo konec.

Tovariševa omahljivost je Fonzo opogumila. Nadaljeval je tarnanje. Sploh je čedalje bolj žaltava. Bi dejal, pred hajko — še kar. Najedli in naspali so se vsak dan in obljubljali so jim, da bo vojske kmalu konec. Danes — ja, danes vidiš, kam to v resnici pelje... Se potepe-nemu psu takisto tanka ne prede; nažre se iz pomij, spi pod klonico, na suhem, dobra roka se najde, da ga pogladi... Za nas ni dobre roke na tem svetu... Da od drugega ne — od lakote bomo poerkali, krockarji... Fonza je umolknil, ko je zagledal vračajočega se komisarja.

— Vse v redu, fanta. Ponoči pač nihče ne pride sem. Stražarji ne bomo! je povedal Ratitovski z mirnim glasom, kakor da bi se ne bilo nič neujubega pripetilo. Res si ni smel dovoljevati, da bi ga vsaka malenkost spravila iz tira.

(NADALJEVANJE)

Leta 1936 je zaradi naprednega mišljenja moralo precej slovenskih izobražencev v od-ročne kraje. Med drugimi so tedaj tudi mene kot učitelja premestili na hrvaško-slovensko mejo pod Krempo. Kmalu sem se seznanil z več drugimi učitelji in začelo se je naše delo proti kulturbundovcem. Naše takratne prireditve pa so bile podobne slovenskim taborom od leta 1860 dalje. Pri takem delu smo iskali sodelavce med domačini, zavednimi Slovenci. In tako sem se že jeseni 1936 seznanil z Antonom Pojetom, ki je živel v vasi Inlauf pod Krempo.

On in vsa družina, vsi so pomagali pri naših akcijah. Ko so prišli k nam v goste in za pomoč ljubljanski študentje, je Pojeta hiba postala tudi njihov dom. Iz Po-

jetove hiše so raznašali slovenske knjige in od tam hodili predavati po vaseh.

Za 1. maj 1940 sta tovariš Poje in njegova hči Micka spustila v zrak raketo ter hudo prestrašila sosačane-kulturbundovce. Tik pred vojno so imeli mladi kulturbundovci v Inlaufu sestanek. Ko se je Poje vračal z njive, so ga izzivali, on pa je dvignil sredi vasi motiko, udaril z njo po cesti, da so se kar iskrene kresale ter zapel: »Dol z njimi, nočemo jih več!«

Taki in podobni trenutki, izjave in dogodki so povzročili, da je bil Poje Kočevarjem trn v peti. Leta 1941, ko je izbruhnila vojna tudi na naših mejah, so kulturbundovci računali, da bodo Kočevsko zasedle nemške čete. Zato so postali silo občinski in predzrni. Začeli so si lastiti oblast, strahovali so Slovence, jih zapirali in delali pri njih preiskave. Tovariš Poje je slutil, kaj ga čaka, zato se je pravočasno umaknil prek Krempo v Bosiljevo Leko k prijateljem. Tam je čakal, kaj bo. Medtem so kulturbundovci resnično hoteli v svojem nasilju iti do konca. Iskali so Pojeta in ker ga niso našli, so zaprli njegovo ženo. V Brigi je bila kot tal-ka. Pretepli so otroke in premetali vso hišo. Iskali so orožje, ki ga niso našli, ker je imel Poje kot lovec puško

skrito neke pod Krempo. V kleti Hardejeve gostilne so že pripravljali vislice, da bi nanje obesili vse bolj znane Slovence na Kočevskem, med njimi tudi Pojeta. Ker so upali, da bo prišel reševati ženo in otroke, so mu postavili več zased...

Toda namesto Nemcev so prišli na Kočevsko Italijani in oblasti kulturbundovcev je bilo brž konec. Poje se je lahko vrnil. Sosačani-kulturbundovci so ga grdo gledali in sovražili.

Kasneje so se Kočevarji odselili v Posavje, Kočevska pa je postala zibelka partizanstva. Že v prvih mesecih sovražne zasedbe srečamo Pojeta med zaupniki OF. Vzdrževal je zveze z znanci na Hrvaškem, ob Kolpi, v vaseh Zagolnik in Sedelci. Tja je dajal denar, prejel pa je orožje v vreči, namenjeno prvim partizanom na tem območju.

V začetku avgusta so tovariša Pojeta obiskali pokojni Seško, narodni heroj, Aleš

je dal partizanom uniforme, pasove in razno orodje.

Leta 1942 je sodeloval pri akciji za zapiranje cest. Rušili so nanje drevje in kopali prekope. Toda italijanska ofenziva je bila tako šlovlita, da ni bilo več možnosti, da bi branili osvobodeno ozemlje. Dne 24. junija 1942 so vojaki zažgali Pojetovo hišo, gorela je vsa vas in vse druge. Sam je moral z družino vred v gozd.

Ko so se umikali proti Brigi, je italijanska vojska zajela precej moških, med njimi tudi Pojeta. Odpeljali so ga v Padovo v internacijo. Tudi v prihodnosti ni miroval, vključil se je v OF in sodeloval pri raznih akcijah. Zaradi suma, da je vodja političnega dela, so ga zaprli v bunker in ga hudo pretepli, da se zdaj čuti bolečine v glavi.

Po italijanski kapitulaciji se je vrnil v domače kraje in se takoj vključil v delo za osvoboditev. Kmalu je postal sodelavec ekonomata bolnišnice in tiskarne »Triglav«. Kot

Napredno misel je širil v odročnih krajih

Bebler in Boris Kidrič. Med drugim so mu naročili, naj začne zbirati somišljenike. Tako je našel tovariša iz Rayen in Brig, Cvara in Valenčiča in kmalu so začeli. Ko se je septembra 1941 vračal z vozom iz Kočevja, je srečal tudi prve partizane in jim dal nekaj denarja ter se dogovoril za nadaljnje sodelovanje. Oktobra istega leta se je pri njem naselil učitelj-begunec Zmago Mokorel, ki je kasneje postal sekretar OF rajona Banja Loka—Kočevska reka ter partizanski učitelj borovške šole. Tako je Pojeta hiba postala zbirališče in zatočišče mnogih ljudi, tam so zbirali orožje, hrano in opremo za partizane. Tudi Poje je bil izvoljen za predsednika vaškega odbora OF in je odgovarjal za vse območje, kot predsednik gasilcev pa

član Narodne zaščite je bil v nekem spopadu tudi ranjen. Hišo je za silo obnovil, tam je živela njegova žena. Dom je obiskalo nešteto partizanov, stregla jim je s čim je mogla. Tudi otroci so sodelovali. Micka je šla v tiskarno »Triglav« in delala v njej do konca vojne, Ančka in Tonček pa sta se udeleževala mladinskega dela.

Po vojni je bil tovariš Poje predsednik krajevnega ljudskega odbora v Kočevski Reki, kamor se je preselil iz Inlaufa. Kasneje se je naselil v Dolgi vasi, kjer živi še zdaj. Se vedno dela v raznih organizacijah, med drugim tudi v Rdečem križu. Zelo je vesel, če ga obišče kak bivši borec, posebno kdo izmed tistih, ki so že pred vojno začeli z njim skupaj bojevati za slovensko Kočevsko. *Marija Strojan-Uč*

Gostinsko podjetje

»CENTRAL«

Hotel B kategorije

»DIANA«

Murska Sobota

Kavarna, restavracija, slaščičarna, bife, 40 sob, od teh 24 z eno posteljo, s kopalnicami in telefoni.

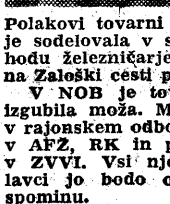
Prvovrstna ciganska godba »BARANJA« igra vsak večer razen ponedeljka. Specialna prekmurska in internacionalna kuhinja. V neposredni bližini Radenci in Moravske Toplice. Menjalnica, turistično biro v hiši. Obiščite nas.

IMELI SMO LJUDI...

MARIJA STROJAN

Zahrbtna bolezen je pretrgala življenja Marije Strojane iz Savskega naselja v Ljubljani. Pokopali so jo na pokopališču v Štepanji vasi.

Tovarišica Strojanova je bila še zelo mlada, ko se je priključila delavskemu gibanju. Delala je v Polakovi tovarni v Mostah. Večkrat je sodelovala v stavkah, tudi v pohodu železničarjev, ki se je končal na Zaloški cesti pod streli orožnikov.

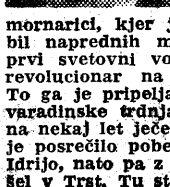

V NOB je tovarišica Strojanova izgubila moža. Med vojno je delala v rajonskem odboru OF, po vojni pa v AFZ, RK in posebno prizadevno v ZVVL. Vsi njeni nekdanji sodelavci jo bodo ohranili v trajnem spominu.

VALENTIN KOKALJ

Umrl je znani idrijski revolucionar Valentin Kokalj-Tine, ki se je vse življenje boril za ideale socializma.

Kot sin zavednega očeta — nekdanjega podzupana — je bil le — je pošteno stopal po njegovih stopinjah. Že v avstro-ogrski mornarici, kjer je služil vojno, je bil naprednih misli in dejanj. Po prvi svetovni vojni je deloval kot revolucionar na donavskih flotah. To ga je pripeljalo v zapore Petrovaradinske trdnjave. Obsojen je bil na nekaj let ječe. Aprila 1920 se mu je posrečilo pobegniti. Vrnil se je v Idrijo, nato pa z bratom Ivanom odšel v Trst. Tu sta postala člana KP

Italije. Pa je policija odkrila sedež KP, kjer sta delovala in ju med drugim aretirala. Po treh letih hudega trpljenja v zaporih Regina Coeli in Rimu sta bila amnestirana. Upana sta se v Ljubljano, od tam pa sta s ponarejenimi dokumenti odpotovala v Francijo.

Pet let je tovariš Kokalj delal v Franciji. Bil je član večine »rdečih« krožkov. Pa se je pričela francoska policija preveč zanimati zanj in za brata. Odsita sta nazaj v Jugoslavijo, v Srbijo. Tam se je pokojni Kokalj zaposlil v nekem rudniku rjavega premoga.

Napočila je druga svetovna vojna. Fašisti in njihovi pomagači so razredčili družino Kokaljev. Po svobodi se je tovariš Valentin vrnil v Idrijo. Na njegovi poslednji poti so ga pospremili številni domačini, predvsem upokojenci, saj je bil dolgo leta njihov aktivni član. Ohranili ga bomo v trajnem spominu!

DUŠAN FUGINA

Iz naših vrst smo izgubili dobrega tovariša Dušana Fugina. Bil je zelo priljubljen. Od njega se je poslovi- lo mnogo Mariborčanov.

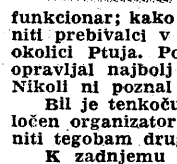
Se kot zelo mlad fant je tovariš Fugina moral v nemško vojsko, od tod pa je ob prvi priliki pobegnil in se priključil NOB. Po osvoboditvi je delal na mestnem ljudskem odboru v Mariboru. Poleg službe je končal gimnazijo, nato pa še pravno fakulteto. Do leta 1952 je delal pri okrajnem ljudskem odboru kot referent za vojaške vojne invalide, potem pa pri inspekciji dela. Preden je umaknil pri izpolnjevanju svoje dolžnosti, je bil zaposlen v TAM Maribor: najprej v kadrovske socialni službi, nato pa v pravnem oddelku kot samostojni referent.

Tovariša Fugina smo poznali tudi kot aktivnega družbenega delavca na terenu Prežihovih Vrancev v Mariboru. Z veliko vneto je izpolnjeval svoje naloge; to vemo zlasti njegovi stanovalski tovariši. Zaradi tega je praznina za njim toliko bolj boleča. Ohranili ga bomo v trajnem spominu!

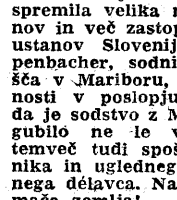
MILKO GOLOB

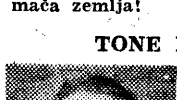
Pred nedavnim smo se poslovili od Milka Goloba, predsednika Okrožnega sodišča v Mariboru.

Januarja 1943 se je tovariš Golob na Pohorju priključil borcev Pohorskega bataljona. Kmalu je napredoval in iz borca postal sposoben politični funkcionar; kako sposoben, vedo ceniti prebivalci v Slov. gorah in v okolici Ptujja. Po končani vojni je opravljal najbolj odgovorne naloge. Nikoli ni poznal počitka.

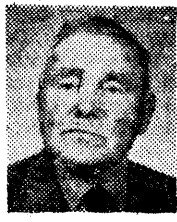

Bil je tenkotopen pravnik in odločen organizator in znal je prislusniti tegobam drugih.

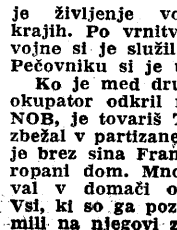

K zadnjemu počitku ga je pospremila velika množica Mariborčanov in več zastopkov pravosodnih ustanov Slovenije. Dr. Dušan Pipenbacher, sodnik Okrožnega sodišča v Mariboru, je na žalni svečanosti v poslopju sodišča poudaril, da je sodstvo z Milkom Golobom izgubilo ne le vestnega pravnika, temveč tudi spoštovanega predstojnika in uglednega družbeno političnega delavca. Naj mu bo lahka domača zemlja!

TONE LIKOVIČ

Člani združenja borcev NOV Celje — Aljažev borci so se poslovili od Tonea Likoviča, jih je zapustil v 69. letu starosti.

Tovariš Tone je bil rojen v vasi Topol pri Rakeku. V svojo rodno vas se je vedno rad vračal, čeprav ga je življenje vodilo po mnogih krajih. Po vrnitvi iz prve svetovne vojne si je služil kruh kot tesar. V Petrovniku si je ustvaril družino. Ko je med drugo svetovno vojno okupator odkril njegovo pripadnost NOB, je tovariš Tone z vso družino zbežal v partizane. Po osvoboditvi se je brez sina Franca vrnil v svoj izropani dom. Mnoga leta je sodeloval v domači organizaciji borcev. Vsi, ki so ga poznali, so ga pospremili na njegovi zadnji poti.

OKROGLE IN OGLATE

➤ Nusič bi si mel roke... Po RECI NARODA, ki izhaja v Požarevcu, posnemamo to vsekakor edinstveno vest: Svet delovne skupnosti kolektiva v Donji Vrlišnici je razpisal natečaj za direktorja podjetja. Pogoji: nepopolna osnovna šola, kandidat mora biti iz Donje Vrlišnice, kandidat mora imeti dva zlata spodnja zoba in mora biti lastnik avta znamke SKODA. Prošnje kompetentov, ki ne izpolnjujejo kakšnega teh pogojev, se ne bodo upoštevale. Natečajna komisija. — Natečaj je, menimo, vseeno pomankljiv, ker v pogojih ni določeno, na kateri strani čeljusti mora kandidat imeti dva spodnja zlata zoba.

➤ Samopoveličevanje... Francoski pisatelj in nobelovec Francois Mauriac je napisal, ko se je obregal ob izjave neklih francoskih pisateljev in intelektualcev proti predsedniku de Gaulleu: »Mnogi naši intelektualci so proti de Gaulleu. Nič hudega — jaz sem za njega!«

➤ Temeljito zanikanje... Lord Herlik, stalni spremljevalec Jacqueline Kennedy, vdove po pokojnem predsedniku ZDA, je zanikal govorce, da se bo oženil z njo: »Nimam namena oženiti se z gospo Kennedy ali napraviti — kaj podobnega...« Kaj bi lahko bilo podobno ženitvi, ni pojasnil...

➤ Ne samo Kranjcem, tudi Sebijancem vremena se jasniyo... Poslanec republiškega sveta skupščine SR Srbije Ljubomir Petrović-Mingej se je nedavno pogovarjal z volivci v vasi Gornje Grabovice pri Valjevu. »Ta je naš najboljši poslanec od osvoboditve do danes!« so, po pogovoru, glasno ugotovili številni volivci. »Zakaj najboljši?« se je pozanimal poslanec. »Zato, tovariš, ker si prvi poslanec, ki si obiskal našo vas v zadnjih petindvajsetih letih!« so mu iskreno pojasnili volivci. — Tako je poročal valjevski »Napred«.

➤ Prijetno presenečenje. Willy Brandt, voditelj zahodnonemških socialistov in zunanji minister v bonnski vladi, je preživel hude ure na nedavnem strankinem kongresu. Delegati so namreč ostro kritizirali njegovo politiko, vendar pa je, konec koncev, bil ponovno

skoraj soglasno izvoljen za voditelja. Prijetno presenečen je vzkliknil: »To je več, kot sem zaslužil!«

AVTOELEKTRO TOLMIN

nagruje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

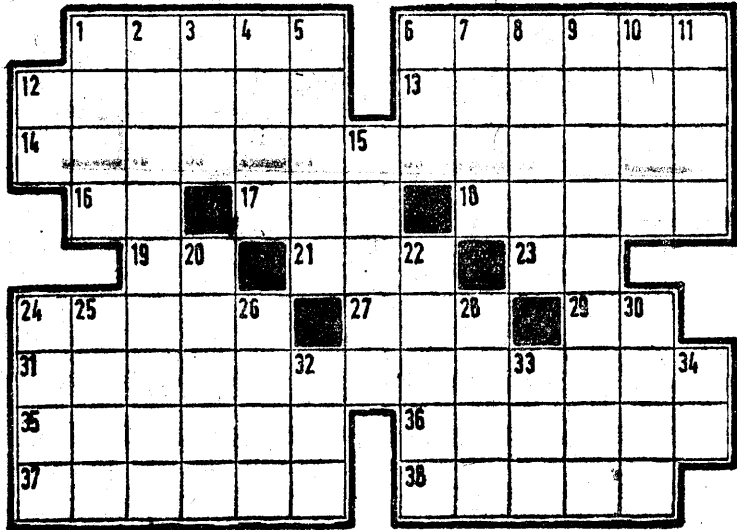
AVTOELEKTRO TOLMIN

DOBRO JE,
ČE VESTE

Korenček, ki spada med pradedne kulturne rastline, je važen zlasti kot živalsko živilo, ker je zelo bogat s provitaminom A. Korenček temno oranžne barve ima več tega provitamina. Njegova kalorična vrednost je precejšnja: 40 kalorij na vsakih 100 g. Priporočljiv je kot živilo za diabetike in otroke. Uporablja ga je moč ne samo kot kuhano povrtnino, marveč tudi kot surovo, naribano solato ali kot sok.

Sojina moka se kot živilo, sprito bogate vsebine beljakovin, mnogostransko uporablja. Ta moka je važen vir vitaminov in mineralnih snovi. Hranljivost enega kilograma sojine moke je enaka ustreznosti vrednosti treh kilogramov in pol nemastnega mesa ali vrednosti 58 jajc ali vrednosti 6 litrov in pol krmnega mleka. Potemtakem ima sojina moka izredno visoko kalorično vrednost: 4500 kalorij po kilogramu. Njene beljakovine, ki so malone enakovredne živalskim beljakovinam, njeno olje, so bogate z biološko pomembnimi maščobnimi kislinami. Danes pride na vse, z najvažnejšimi oljčnicami zasejanimi površinami na vsem svetu kar ena četrtna površina, zasejanih s sojo. Soja je udeležena v celotnem svetovnem pridelku jedilnih olj kar s 36 odstotki.

Nova teorija o nastanku nafte. 74-letni katoliški duhovnik Francišek Ksaverij Galarza, predavatelj kemije na argentinski univerzi Del Salvador, je že davno dvomil o vsem, kar je moč prebrati v leksikonih o nafti, zlasti še o trditvi, da je nafta nastala iz pradednih živalskih in rastlin-

skih ostankov. Galarza je s poskusi odkril presenetljivo dejstvo, da je moč nafto pridobivati iz snega. Po njegovem mnenju je nafta na številnejših področjih našega planeta nastala tudi v naravi. On je s poskusi dokazal, da se sneg in plini, ki so v njem, pod pritiskom 200 atmosfer na kvadratni centimeter spreminjajo oziroma spajajo v snov, močno podobno nafti. »V snegu in ledu polarnih pokrajin so velikanske količine atmosferskih plinov, ki se pod silnim pritiskom spajajo ter tako spreminjajo v nafto«, trdi Galarza. Argentinci Galarzo zasmehujejo, ker menijo, da je njegova teorija o nastanku nafte gola šarlatanstvo. V ZDA pa je njegova knjiga PRAVI VIR NAFTE požela velikanske zanimenja. To njegovo znanstveno delo so v kratkem roku razprodali, neke univerze pa so sklenile, da bodo njegovo teorijo znanstveno preučile in o njej izrekle končno besedo.

Jegulje se kdaj pa kdaj »sprehajajo« tudi po kopnem, pa čeprav so prebivalke rečnih in morskih voda. Gibanje po kopnem jim omogočajo mišice, ki jih lahko stezajo in raztezajo, in skrinji poklopci, ki tako neprodušno zaprejo prav ozke škrlatne špranje, da jim, dokler so na kopnem, ni treba dihati. V Hercegovini so že večkrat ugotovili, da »prehodijo« jegulje, ko se jeseni selijo iz sladke vode v morje, po več sto metrov po vlažni zemlji iz enega rečnega korita v drugo ter se spet znajdejo v reki, ki se zliva v morje, tj. v Neretvi. Tudi v Bosnankom blatu pri Zadru se dogaja nekaj podobnega. Poleti, ko se blato posuši, plezajo jegulje do morja po suhem. Na Irskem so opazili, da se jegulje vpenjajo skoraj navpično ob obali nekega slapa in se potem pomikajo po vlažnem mahu izven vode. Primerilo se je celo, da so jegulje v trgovini, kjer so jih prodajali, splezale iz akvarija in se plazile ob zidovih v prostoru, kjer je akvarij.

ESESOVCI — VOJAKI SMRTI

Stražarji streljajo na otroke

Pripoveduje Ludwig Hirsfeld, profesor na varšavski univerzi, ki je preživel geto

Vrata življenja so se zaprla za nami. Zdi se nam, da smo prišli iz zračnega prostora v vlažen in prenapolnjen zapor. Nič več nismo ljudje, temveč del gnusne množice. Vsakdo nas lahko obesi. V »arijskem« delu Varšave je na hektaru desetkrat manj ljudi kot v »nearijskem«. Tam hočejo uničiti samo razum, tukaj tudi telesno življenje. Tam je mogoče vsaj životartiti kot suženj, tu pa je vsakdo med nami obsojen na bedno smrt. Ulice so tako polne ljudi, da je mogoče hoditi samo z največjo težavo. Vsi so oblečeni v cunjje. Veliko ljudi nima niti srajce. Povsod je slišati le hrup in krike. Sibki in usmiljenja vredni glasovi otrok se oglašajo: »Prodajam sladole, cigarete, bombone!« Teh glasov ne bomo mogli pozabiti.

Na pločnikih se nabirajo kipi iztrebkov in odpadkov. Dosti-

krat se zgodi, da otrok napade mimoidočega, mu iztrga zavoj iz roke, zbeži, potem pa plane na vsebino, če je užitna. Seveda ljudje zasledujejo takšnega otroka. Toda četudi ga ujamejo in ga obesijo, še zmerom golta, kar je dobil.

Vidim veliko mož in žena, ki jih preganjajo moški iz »redarske službe«. In ljudi, ki vlačijo s seboj zadnje premoženje: cule, blazine ali pa samo vrečo slame. V manj kot petih minutah so te ljudi pogнали iz prebivališča, ne da bi smeli kaj vzeti s seboj.

Starci, pohabljeni in bolniki so likvidirani takoj. Kdor ne drži koraka in zaostane, je ubit med korakanjem. Otroci, ki obstane poleg ubitega očeta, je tudi ustreljen. Na obrazu teh ljudi je tragičen izraz, ki gre od strahu pred smrtjo do vdanosti v usodo.

Vsak dan vidim nove strahote. Pogostoma je na pločniku mogoče videti »nekaj«, kar je prekrito s časopisjem. Iz tega »nečesa« štrlijo strahotno suhe roke in grozno zabuhle noge. Človeka je pobral tifus, pa so ga kratko in malo odnesli iz stanovanja na pločnik, da bi si prihranili pogrebne stroške. Ali pa gre za brezdomca, ki je umrl med tavanjem.

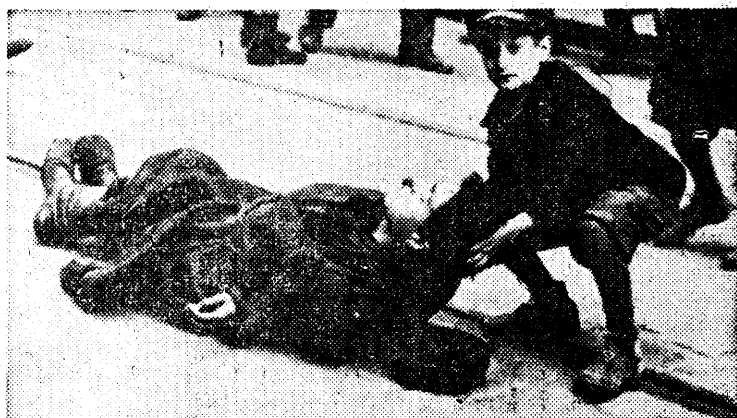
Občutek, da smo v zaporu, je še močnejši, ker nas z vseh strani obdajajo zidovi in bodeča žica. Oblasti so menile, da je tako mogoče osamiti prenašalce nevarnih bacilov. Pred vsakimi vrati v geto je straža. Nemška stražarja zaničljivo gledata vse: poljske agente, pripadnike židovske »redarske službe«. Ti ljudje dobivajo klofute, če ne opravljajo svojega dela tako, kot je predpisano.

V getu je otrok brez števila. Radovedneži iz »arijskega« dela gledajo te horde, oblečene v umazane cunjje. Toda otroci vzdržujejo geto. Komaj nemški stražar za hip pogleda drugam, že pohite v »arijski« del. Potem poskrbite kupljeni kruh, krompir in drug živež pod cunjje ter čakajo, da nemški stražar spet pogleda stran, da se prikradejo v geto.

Nemški stražarji se vedejo različno, tako da se včasih kakšen med njimi nasmehe otroku ter mu previdno pokaže, naj po hiti iz geta. Bržkone gre za družinskega očeta, ki ga mali Židje spominjajo na lastne otroke. Vsi nemški stražarji niso morilci in klavci, vendar pa mnogi med njimi prehitro zgrabijo orožje in streljajo na otroke. Ne bi verjeli, toda vsak dan pripeljejo v bolnišnico otroke, ki so ranjeni s strelnim orožjem.

Vsi Židje morajo nositi na rokavih trak z Davidovo zvezdo. Izjema so edine otroci. Zato tudi laže prekupečujejo in tiho tapajo. Dostikrat s tramvaja, ki vozi po »arijskem« delu vzdolž zidu, otroci mečejo zavoje v geto. Potem poskačejo s tramvaja in se hitro vrnejo. Otroci tudi plezajo čez zid, toda to morajo opraviti zelo hitro, še preden se stražar obrne. Če stražar zagleda otroka, ki pleza čez zid, takoj strelja. »Führerjev vojni ukaz!« Če naj bi nekega dne postavili spomenik mrtvim, bi moralo na njem pisati: »Neznanim tihotapskim otrokom«.

Tisočeri raztrgani berachi spominjajo na sestradano Indijo. Videti je strahotne prizore. Sestrada mati skuša hraniti otroke iz izsušenih prsi. Poleg nje leži truplo otroka, ki je bil morda njen sin. Videti je starejši. Na sredi ceste ležijo m-

Mrlič na ulici geta. Otrok ga mora podpirati na zahtevo nemškega fotografa

lič s prekrižanimi rokami in zabuhlimi nogami. Njihovi obrazi so spačeni od bolečin. Slišal sem, da so otrokom, ki berajo, dostikrat porezali zmazane prste.

Z druge strani zidu mečejo v geto živež. Policaji — največkrat so podkupljeni — se delajo, da nič ne vidijo. V nekaterih hišah so majhne odprtine, skozi katere je mogoče na skrivaj potisniti vrečo. Toda motorizirane enote oboroženih Nemcev krožijo vsepovsod. Če zagledajo tiho tapca, ga takoj ubijejo.

Med potjo na delo se je treba odkriti pred stražarjem. Če se kdo ne odkrije, stražar strelja v kolono. Nisem hotel sneti klobuka, ko sem z ženo in hčerko prvič šel mimo stražarja. Mislim si, da moram ohraniti dostojanstvo. Toda za seboj sem zaslišal glas: »Hej, vi, vse nas spravljate v nevarnost!« Tako sem moral tudi jaz ubogati.

Sprva so morali Židje pozdraviti vsakega Nemca. Potem je bil izdan ukaz, naj Nemcev ne pozdravljajo. Potem so Žide začeli pretepati, če so pozdravljali ali če niso pozdravljali. Zato mnogi ne nosijo več pokrival.

Kdaj pa kdaj pelje skozi geto kakšen avtobus. Pri okencih je videti radovedne obraze. Avtobusi pripadajo organizaciji Kraft durch Freude. Za te ljudi je to podobno sprehodu po živalskem vrtu. Goebbels hoče bržkone pokazati, kaj pomeni moč in kako je treba zaničevati ljudi drugih ras.

Vidim dekletce, ki se skuša izmuzniti iz geta. Stražar jo pokliče. Vojak počasi sname pu-

ško z rame. Punčka se oklepa njegovih škornjev in prosi milosti. Stražar se zasmeje in reče: »Ne boš umrla, tihotapila pa tudi ne boš več.« Potem ustrelli pupčko v noge, da jih morajo pozneje odrezati.

Nekoč sem vprašal neko deklico: »Povej mi, kaj bi bila rada?« Odgovorila je: »Pes, ker stražarji ljubijo pse.«

Zidje, ki delajo v »arijskih« četrtih, dobivajo prepustnice, da lahko gredo na delo. S klobukom v roki in strunnimi koraki morajo mimo stražarjev. Včasih se zgodi, da stražarji zaustavijo skupino, ukažejo ljudem, naj se slečejo in se valjajo po iztrebkih. Včasih ukažejo počepati. Včasih je treba plesati. Torej se stražarji od srca smejejo!

Delati morajo vsi Židje med dvanajstim in šestdesetim letom. Delo v »arijski« četrti mesta je zelo zaželeno, zakaj tam je mogoče ceneje kupiti krompir kot v getu. Tudi kruh je toliko cenejši, da je zaradi razlike v ceni mogoče prehraniti vso družino.

Tu sem opisal samo tisto, kar je najočitnejše: te opazke ne morejo resnično prikazati vseh grozot varšavskega geta. Toda to so dejstva, ki sem jih doživel ali ki sem jih zvedel od ljudi, katerim je mogoče zaupati.

(Nadaljevanje prihodnjič)

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 14 — Tisk in kliseji CZP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 S-dinarjev oziroma 18 novih dinarjev — Posamezna številka stane 50 S-din oz. 50 N-par — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj., p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 601-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901 tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo

KRIŽANKA

19. 5. in 7. črka abecede, 21. rimski cesar, ki je dal zgraditi Ostio, 23. dva soglasnika, 24. mesec v Spahnju blizu Malaga, 27. pred leti umrl slovenski gledališki in filmski igralec (Janez), 29. ljudska pridrlnica, 31. najbolj zaslužni borci NOB, ki niso sijo poseben naslov, 35. dodatek (lat. tuljka), 36. zvezna država v ZDA (orig.), 37. pripadnik razkolništva, 38. prečni drog v kozoletu.

Navpično: 1. fjord na severu Norveške, 2. besedilo izda sodbe, 3. pogon na živali, 4. Aškerčeva socialna pesem, 5. glasbeni instrument, 6. zornica zemlja, 7. mesto na Nizemskem, znano po dobrem siru, 8. konj, vol, 9. čas, v katerem živimo, 10. pripadnik židovske verske sekte iz II. stoletja, 11. oseba iz romana »Dr. Živago«, 12. kratka za »mantu-skrupit«, rokopolis, 15. mesec v ZSSR na področju Altaja, blizu mongolske meje, 20. revija Jugoslovanske armade, 22. priimek revolucionarnega pisatelja Prežihovega Voranca (lov-rok), 24. indijski drobiž, 25. v hrvaškem jeziku pripet v starih slovan-skih pesmih, 26. pritok reke Pad v severni Italiji, 28. zidarska žlica, 30. kraj blizu Biatnega jezera, 32. svojili-ni zaimek, 33. zgoden, 34. oslovski glas.

RESITEV PREJŠNJE KRIŽANKE

Vodoravno: 1. krematorij, 9. ujma, 10. rja, 11. las, 12. faeton, 14. TV, 15. cok, 16. OZZ, 17. pinus, 18. ne, 20. ve, 22. atlas, 23. AMP, 25. ajd, 26. pi, 27. talina, 28. ris, 30. ono, 31. Kant, 32. Radatoviči.

Pomlad 1942 sem dočkal kot jetnik v stari avstrijski trdnjavi v Stari Gradiški, kamor so me pripeljali iz taborišča v Jasenovcu. Stari stolp je njen najstarejši del, zgradili so ga med turškimi vojnami. Potem so dograjevali še druge stavbe, vedno bolj sodobne, toda v bistvu še vedno starinske, z močnimi debelimi zidovi iz opeke. Sobe so bile pravcate dvorane z lesenim podom, le v samihah je bil iz betona. Te celice so zgradili kdove kdaj pred vojno...

Koliko strahot je videla ta trdnjava od tistih časov, ko so se Turki zaganjali obnjo, brkati graničarji pa so jih zavračali s sulicami in mušketai! Toda vse to je bilo najbrž senca v primerjavi s tistim, kar se je godilo v trdnjavi za časa ustaške »NDH«...

Spomladi 1942 so ustaši nenadoma izmed nas izdvojili skupino kakih 20 Dalmatincev. Bili so prišli z nami iz Jasenovca, tako kot mi, v Stari Gradiški so delali tako kot mi. Večina jih je bila mizarjev, eden, prej poklicni kuhar, je kupal tudi v ječi, nekaj je bilo tudi čevljarjev. Sodili smo, da je bilo vmes izdajstvo ali pa so dobili ustaši ukaz, naj jih vse pobijejo.

Videli smo jih, kako so jih gnali v četrto nadstropje, tik pod ravno streho stavbe, kjer so bile samice. Kmalu smo tudi zvedeli, da so jih obsodili na počasno smrt od lakote in žeje. Radi bi jim pomagali, vse smo poskušali, da bi jih rešili, toda naše možnosti so bile majhne. Gledali smo jih vsak dan, kako stezajo roke skozi zamrežena okna in z njimi prosijo hrane. Če smo mogli, smo jim z rokami natrgali trave, jo zavili v krpo ali kos papirja, dodali kamen zaradi obtežitve in tak zavoj metali proti oknom. Včasih smo dodali tudi kaj drugega, kar smo uspeli kje dobiti ali pa smo si pritrgli od ust. Saj smo tudi mi sami trgli in jedli travo po dvoriščih...

Toda kmalu so ustaši opazili, kako pomagamo Dalmatincem, in postavili pod okno stražarja, ki je imel nalogo to preprečevati. Tako nismo mogli za mučenike narediti nič več. Samo čakali smo še, kdaj jih bo smrt rešila trpljenja.

Prvi je dvanajsti dan umrl kuhar. Vsako jutro so namreč stražarji odprli celico in pogledali, če je že kdo umrl. Potem so poklicali jetnika, ki je opravljal grobarsko delo.

Dvajseti dan je umrl še drugi. Trideseti dan so dočakali samo še trije živi. Od teh je prvi umrl dvainštirideseti dan. Ostala sta samo dva brata, ki sta vztrajala neverjetno dolgo. Eden je umrl šele šestdeseti, drugi pa trinšestdeseti dan.

Grobjar, ki je pokopaval trupla, je vedel povedati, da so bila oblečena in nenačeta. Toda, ko smo preiščevali, kako sta se oba brata mogla ohraniti

Če bi zidovi govorili...

pri življenju tako dolgo, smo sklepali, da sta najbrž že prej, ko so umirali njuni tovariši, trgala z njih meso in ga jedla ter tako nabrala dovolj sil se za trideset, oziroma trinitideset dni lakote.

Tako smo bili navajeni vsakdanjih grozot, da nesrečna usoda Dalmatincev na nas ni kaj posebno vplivala, saj smo vedeli, da smo prihodnjic na vrsti še mi...

Spomladi 1943 je v Bosni in Hercegovini divjala velika okupatorska ofenziva, pozneje imenovana v zgodovinskih knjigah četrta. Množica ljudi, predvsem civilnega prebivalstva, se je umikala tja do Karlovca in Siska proti Neretvi. Mnogo jih je po poti pomrlo od naporov, lakote in sovražnikovega orožja. Precej pa so jih tudi onemogli zajeli. Med njimi je bila tudi skupina kakih dvajsetih partizan-skih bolničark, samih mladih deklet. Težko, če je bila katera starejša od dvajset let. Kot smo slišali, so bile iz neke brigadne ambulante, zajeli pa so jih nekje pri Jablanici. K nam so jih prignali še kar dobro oblečene in bodre. Skoraj vse so nosile še hlače, morda je katera imela na sebi tudi kakšno vojaško bluzo.

Zaprli so jih v stolp, kamor jetniki nismo imeli pravice dostopa, razen v klet, kjer je bilo skladišče

ribanega zelja. Pa še tja smo smeli samo s stražo. Za njegovimi strahotno debelimi zidovi so se že prej dogajale nepopisne grozote. Od tam se je posebno ponoči skoraj vedno slišalo vpitje žrtev, tam so imeli ustaši tudi svoje krvave zabave.

Kake tri tedne so bila nesrečna dekleta zaprta v stolpu. Vse ta čas je po cele noči iz stolpa odmevalo pretresljivo vpitje. Med nami so se širile govorice, kako hodijo k njim gruča ustašev in jih posiljujejo ter mučijo.

Po treh tednih so jih prignali v moško taborišče pred bolnišnico, v obzidano dvorišče. Bile so do

golega ostrizene, podplute, v samih cunjah, upadlih obrazov in bose. Nas so postrojili, neki ustaški oficir, bivši krojač, pa nam je govoril. Dejal je, da so take, kakršne vidimo jetnice, vse partizanke, da so to navadne vojaške cipe. Dekleta so molčala in otopelo gledala v tla in nobena ni odprla ust, najbrž so komaj čakale, kdaj jih bo smrt rešila trpljenja in poniževanja.

Z dvorišča so jih odgnali v klet bolnišnice, kjer so bili zapor in klavnica za ljudi. Drugo jutro smo jih videli, kako so jih z vozom peljali na pokopališče. Vse so poklali, nekatere so bile še malo žive in so še migale z rokami ali glavami. Od voza pa je tekla kri in puščala sled...

Grobjarji, ki so jih pokopavali, so vedeli povedati, kako so jih morali zmetati v jamo, saj je zraven stal ustaš z naperjeno puško. Tiste, ki se jih smrt ni usmilla, so torej doživele še to, da so jih žive pokopali. Toda saj so to ustaši počenjali z ustreljenimi in zaklanimi zelo pogosto in so grobarji kot čisto vsakdanje zgodbe pripovedovali, kako so žrtve iz grobov prostyle za milostni strel, pa jim ga niso hoteli dati...

IVAN GABRIČ